

JAAR 2011 **VERSLAG**

Pensioenfonds KLM Cabinepersoneel

JAAR VERSLAG

2011

Pensioenfonds KLM Cabinepersoneel

VOORWOORD

Voor u ligt het verslag van de Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel over het boekjaar 2011. In dit jaarverslag legt het bestuur verantwoording af over het gevoerde beleid en de behaalde resultaten. Tevens wordt de context geschetst waarin het pensioenfonds in het verslagjaar heeft geopereerd. Het gaat dan onder andere om de nu al drie jaar voortdurende economische crisis, de discussie over de houdbaarheid en toekomst van het pensioenstelsel, de grote aandacht voor lage dekkingsgraden en de mogelijke korting van pensioenen door sommige pensioenfondsen. Het vertrouwen in de pensioensector is door deze ontwikkelingen onder druk komen te staan.

De genoemde onderwerpen kregen in het verslagjaar veel aandacht van het bestuur. De ontwikkelingen van de financiële markten zijn nauwlettend gevolgd. Hierbij is het beleid getoetst en is diverse malen onderzocht of aanvullende maatregelen noodzakelijk waren. Het in 2010 uitgevoerde onderzoek naar de financiering van de pensioenregeling heeft in 2011 geleid tot de invoering van een nieuwe financieringsopzet van het pensioenfonds. De nieuwe financieringsopzet heeft gevolgen voor de hoogte van de premies en voor de indexatie van de pensioenen. Het bestuur heeft naar aanleiding van dit nieuwe premie- en indexatiebeleid de reglementen van het fonds gewijzigd.

In december 2011 heeft het bestuur het nieuwe indexatiebeleid voor het eerst toegepast. Het bestuur stelde vast dat de financiële positie, uitgedrukt in een reële dekkingsgraad, zodanig was dat er per 1 januari 2012 geen indexatie van de pensioenen en opgebouwde aanspraken kan plaatsvinden. De deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers zijn in december met een persoonlijke brief geïnformeerd.

Op 1 februari 2011 zijn 374 collega's van Martinair overgegaan naar KLM en daardoor deelnemer in het pensioenfonds geworden. Zij bouwen vanaf de datum van overgang pensioenrechten op. Er heeft geen overdracht van bij Martinair opgebouwde rechten plaatsgevonden.

In de samenstelling van het bestuur is een wijziging opgetreden. Het bestuur wil in dit kader stilstaan bij het terugtreden van de heer A.W. Gerritsma eind 2011 als lid van het bestuur. De heer Gerritsma is 20 jaar onafgebroken betrokken geweest bij het pensioenfonds en was naast een bron van kennis en ervaring een zeer actief en betrokken bestuurder.

Over 2011 werd een totaalrendement van 7,7% behaald. Ultimo 2011 bedroeg het vermogen van het fonds ruim 1,6 miljard euro. De nominale dekkingsgraad per 31 december 2011 was 107,7%. Deze dekkingsgraad is vastgesteld nadat DNB begin 2012 bekend maakte dat de dekkingsgraad per ultimo december 2011 vastgesteld diende te worden op basis van een gemiddelde rekenrente over het laatste kwartaal van 2011.

Het bestuur dankt al diegenen die zich in het afgelopen jaar hebben ingezet voor dit pensioenfonds.

Amstelveen, 24 mei 2012

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

Eugène van Halder
vicevoorzitter

Arend de Jong
vicevoorzitter

INHOUDSOPGAVE

Personalia	6
Algemeen	8
Doelstelling	8
Inhoud en kenmerken van de pensioenregeling	8
Organisatie	10
Kerncijfers	12
Belangrijkste gebeurtenissen in het verslagjaar	13
Ontwikkelingen na afsluiten verslagjaar	15
Bestuursverslag	19
Externe ontwikkelingen	21
Algemeen bestuurlijke zaken	25
Pensioenregeling en uitvoering	36
Beleggingen van het fonds	38
Het financiële beleid	46
Risicomanagement	52
Verslag verantwoordingsorgaan	56
Jaarrekening	59
Balans per 31 december	61
Rekening van baten en lasten	62
Kasstroomoverzicht	63
Toelichting algemeen	64
Toelichting op de balans	74
Toelichting op de rekening van baten en lasten	98
Overige gegevens	110
Bestemming van het resultaat	110
Actuariële verklaring	111
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	113
Bijlagen	115
Deelnemersbestand	118
Ontwikkelingen 2002 – 2011	120
Begrippenlijst	122

PERSONALIA

STAND PER 24 MEI 2012

Bestuur

Voorzitter

ir. E.H. Kok

Leden

mevrouw P.J.G. van den Berk, S. Geerlings, E.J.J.A. van Halder (vicevoorzitter),
mr. P.J.M. Jansen, drs. A.R. de Jong RC (vicevoorzitter), mevrouw mr. M.I. Kartman,
R.C. Koster, Drs. ing. P.J. Vanagt MiF

Plaatsvervangende leden

mevrouw drs. A. Groeneveld, K. Porskamp, T. Tilgenkamp

Algemeen secretariaat

drs. E.J.J. Voorhoeve (algemeen secretaris)

mevrouw drs. N.J.H. Merk (adjunct-secretaris)

Directeur

drs. B.A.A.M. van der Stee

Compliance officer

ir. E.H. Kok

ALM-Commissie

Voorzitter

mr. P.J.M. Jansen

Leden

mevrouw P.J.G. van den Berk, S. Geerlings, E.J.J.A. van Halder, R.C. Koster

Audit Committee

Voorzitter

P.M. Schelvis RA, Algemeen Pensioenfonds KLM

Leden

R.C. Koster, Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

P.A. van Gent, Algemeen Pensioenfonds KLM

drs. ing. P.J. Vanagt MiF, Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

Risk & Control commissie

Voorzitter

drs. ing. P.J. Vanagt MiF

Leden

mevrouw P.J.G. van den Berk, S. Geerlings, E.J.J.A. van Halder, Mr. P.J.M. Jansen,
R.C. Koster

Beleggingsadviescommissie

Voorzitter

drs. H.H. van der Koogh

Leden

prof. dr. C.E. Beckers, prof. dr. D. Brounen, dr. C.L. Dert, mevrouw prof. dr. M.W.M. Donders

Vertegenwoordigers

E.J.J.A. van Halder, drs. A.R. de Jong RC

Communicatiecommissie

Voorzitter

mevrouw P.J.G. van den Berk

Leden

E.J.J.A. van Halder, mr. P.J.M. Jansen, K. Porskamp, T. Tilgenkamp

Verantwoordingsorgaan

Leden namens de werknemers

mevrouw M.C.G. Moquette, R.W.P. Coelewij

Leden namens KLM

drs. G. Woelders RC, M.J. Besseling RA (voorzitter)

Leden namens de pensioengerechtigden

drs. R.O.C. Vader (vicevoorzitter), L. Folkeringa

Visitatiecommissie

Voorzitter

mr. H. Nijssse

Leden

drs. D. del Canho, drs. W. van Ettinger

Accountant

KPMG Accountants N.V.

Actuaris

MERCER Certificering B.V.

Uitvoeringsorganisatie

Blue Sky Group B.V.

ALGEMEEN

DOELSTELLING

De Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel heeft als taak het efficiënt en effectief uitvoeren van de pensioenregeling, zoals is overeengekomen tussen de partijen in het arbeidsvoorwaardelijk overleg. De ambitie is om op lange termijn een zo waardevast mogelijk pensioen tegen een zo stabiel mogelijke premie te bieden, op een voor alle belanghebbende partijen evenwichtige manier. Het bestuur voert hiertoe een solide financieel beleid en toetst of afspraken in overeenstemming zijn met wet- en regelgeving en uitvoerbaar zijn.

INHOUD EN KENMERKEN VAN DE PENSIOENREGELING

De pensioenregeling geldt voor medewerkers in een cabinefunctie met een arbeidscontract dat onder de cao voor KLM-Cabinepersoneel valt. De regeling geldt ook voor cabinepersoneel in dienst bij KLM Cityhopper bv, met uitzondering van het personeel dat tot het Kerncorps Cabinepersoneel behoort. De pensioenregeling van het fonds kent drie pensioensystemen.

Pensioenreglement 2008A legt de voorwaardelijke eindloonregeling vast. Het ouderdomspensioen is bij volledige indexatie gebaseerd op het laatstverdiende salaris en het aantal jaren deelnemerstijd. Het ouderdomspensioen bedraagt voor ieder deelnemersjaar 1,58% van de in het betreffende jaar geldende netto pensioengrondslag. Dit wordt verhoogd met 1,58% van de individuele stijging van de netto pensioengrondslag voor elk jaar deelnemerstijd dat op 1 januari van het betreffende jaar reeds verstreken is. De individuele stijging van de nettopensioengrondslag wordt bepaald als het verschil tussen de in het betreffende jaar geldende nettopensioengrondslag en de met de algemene loonronde verhoogde nettopensioengrondslag die in het voorafgaande jaar gold. Een eventueel negatief verschil wordt daarbij op nul gesteld. De nettopensioengrondslag is de brutopensioengrondslag minus de franchise. De brutopensioengrondslag is twaalfmaal het maandsalaris van de deelnemer inclusief de eventuele leeftijdstoeslag, zoals vastgesteld per 1 januari van ieder jaar. Hierbij gaat het pensioenfonds uit van een volle productie, verhoogd met 16,33% vanwege de eindejaarsuitkering, de winstafhankelijke uitkering en de vakantietoeslag. De franchise is het deel waarover deelnemers geen pensioen opbouwen vanwege de AOW-uitkering vanaf 65 jaar.

Pensioenreglement 2008B legt de middelloonregeling vast. Het ouderdomspensioen is gebaseerd op het gemiddelde salaris tijdens de loopbaan en het aantal deelnemersjaren. Dit bedraagt voor ieder deelnemersjaar 1,78% van de nettopensioengrondslag zoals die geldt op 1 januari van het betreffende jaar. De nettopensioengrondslag is de brutopensioengrondslag minus de franchise. De brutopensioengrondslag bedraagt twaalf maal het maandsalaris inclusief de eventuele leeftijdstoeslag zoals vastgesteld per 1 januari van het betreffende jaar. Daarbij gaat het pensioenfonds uit van een volle productie, verhoogd met 12,33% vanwege de eindejaarsuitkering (bij een winstafhankelijke uitkering) en de vakantietoeslag. Verder is het percentage winstuitkering van het vorige jaar over het jaarsalaris per 1 januari van dit jaar in de brutopensioengrondslag meegenomen. Bij een extra vaste uitkering (in plaats van een winstafhankelijke uit-

kering) vanwege de eindejaarsuitkering vindt er geen verhoging plaats van 12,33%, maar van 16,33%.

De Netto Aanvullende Pensioenregeling (NAP) maakt deel uit van beide pensioenreglementen en is een beschikbare premieregeling. Deelname is verplicht en de regeling wordt geheel gefinancierd door eigen bijdragen van de deelnemers. Het fonds gebruikt de bijdrage direct voor de inkoop van aanspraken op levenslang ouderdomspensioen vanaf 60 jaar. Op deze aanspraak is de fiscale omkeerregel niet van toepassing.

Overige producten van de pensioenregeling

De pensioenregeling van het fonds kent naast het ouderdomspensioen en het netto aanvullend pensioen de volgende producten: facultatief, partnerpensioen, wezenpensioen, vrijwillig Anw-hiaatpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen. De normpensioenleeftijd is in alle reglementen 60 jaar. Deelnemers kunnen het pensioen eerder (vanaf 50 jaar) of later (tot uiterlijk 65 jaar) laten ingaan. Ook bestaat de mogelijkheid tot pensioenegalitatie. Daarnaast kunnen deelnemers een deel van het ouderdomspensioen bij vertrek of pensionering omzetten in partnerpensioen.

Indexatiebeleid (toeslagverlening)

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijk indexatiebeleid. De aanpassing of indexatie is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De toe te kennen toeslag wordt gesplitst in twee onderdelen. In de eerste plaats een basistoelage met als ambitie de 'geschoonde prijsinflatie', waarbij voor actieve deelnemers een maximum geldt van de algemene KLM-loonontwikkeling. Daarnaast is er een aanvullende toeslag voor actieve deelnemers. Bij deze aanvullende toeslag geldt als ambitie het verschil tussen de toegekende basistoelage en de verleende algemene KLM-loonontwikkeling.

Als leidraad bij de toekenning van toeslagen wordt de gemiddelde reële dekkingsgraad van het fonds over het einde van de maanden juni tot en met november van enig jaar gehanteerd.

De mate waarin basistoelage wordt verleend, stelt het pensioenfonds vast met hulp van een boven- en ondergrens. De bovengrens staat gelijk aan een reële dekkingsgraad van 80%. De ondergrens is een reële dekkingsgraad van 65%. Wanneer het vermogen zich tussen deze twee grenswaarden bevindt, verleent het pensioenfonds gedeeltelijke toeslag. Het pensioenfonds kent geen basistoelagen toe wanneer het aanwezige vermogen lager is dan het vermogen waarbij nominale aanspraken kunnen worden veilig gesteld. Daarbij houdt het fonds rekening met een minimale wettelijke buffer van 5% (nominale dekkingsgraad van 105%). De basisindexatie mag niet op een zodanig niveau worden vastgesteld, dat de nominale dekkingsgraad door de basisindexatie onder de 105% zou zakken.

ORGANISATIE

Het pensioenfonds heeft de juridische vorm van een stichting en wordt geleid door een bestuur. Binnen het fonds bepaalt het bestuur als hoogste orgaan het beleid. Het bestuur is bevoegd tot het nemen van besluiten die betrekking hebben op het pensioenfonds en de daarmee verbonden handelingen.

Bestuur

Het bestuur bestaat uit acht leden. Vier van hen worden benoemd door de deelnemers en vier door de KLM. Het bestuur heeft een externe voorzitter, die geen stemrecht heeft. De voorzitter leidt de vergaderingen en bewaakt de zorgvuldigheid van de besluitvorming. Het bestuur benoemt een werknemerslid en een werkgeverslid tot vicevoorzitters. Binnen het fonds bereidt een aantal bestuurscommissies en werkgroepen de besluitvorming in de bestuursvergaderingen voor. Ook voor de uitvoering of uitwerking van besluiten kunnen commissies of werkgroepen worden ingesteld. Het pensioenfonds kent de volgende vaste bestuurscommissies: ALM-commissie, audit committee, beleggingsadviescommissie en een communicatiecommissie. Het audit committee is een gezamenlijke commissie van dit pensioenfonds en het Algemeen Pensioenfonds KLM. De beleggingsadviescommissie is een gezamenlijke commissie van dit pensioenfonds, het Algemeen Pensioenfonds KLM en het Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM en bestaat uit externe deskundigen. Leden van het bestuur nemen als vertegenwoordigers deel aan de vergaderingen van de beleggingsadviescommissie.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt achteraf verantwoording af aan een verantwoordingsorgaan. Dat orgaan bestaat uit zes leden, die KLM, de deelnemers en de pensioengerechtigden vertegenwoordigen. Iedere geleding heeft twee zetels. Het verantwoordingsorgaan beoordeelt jaarlijks het gevoerde beleid, de uitvoering daarvan en de voor de toekomst gemaakte beleidskeuzen. Het verantwoordingsorgaan heeft verder adviesrechten ten aanzien van zijn eigen opzet, de inrichting van het interne toezicht, het communicatiebeleid, de klachten- en geschillenregelingen en eventuele bezoldigingsregelingen voor het bestuur.

Intern toezicht

Het wettelijk voorgeschreven interne toezicht wordt uitgevoerd door een visitatiecommissie. Deze bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen. De visitatiecommissie beoordeelt het functioneren van het bestuur van het pensioenfonds. Daarbij richt de commissie zich op de bestuursprocessen en -procedures, de aansturing van het fonds en de wijze waarop het pensioenfonds de langetermijnrisico's beheerst. De bevindingen van de visitatiecommissie worden gepubliceerd in het jaarverslag.

Accountant en actuaris

Het fonds heeft KPMG Accountants NV als externe accountant en MERCER Certificering BV als certificerend actuaris aangesteld. Het bestuur heeft het hoofd actuariaat van de uitvoeringsorganisatie aangewezen als adviserend actuaris van het fonds.

Uitvoeringsorganisatie

De uitvoering van de taken van het fonds is uitbesteed aan de besloten vennootschap Blue Sky Group. Het fonds is voor een derde deel aandeelhouder van de uitvoeringsorganisatie. De uitvoering gebeurt op basis van dienstverleningsovereenkomsten, mandaten en marktconforme service level agreements per te verlenen dienst. Het bestuur heeft voor de representatie van het pensioenfonds in maatschappelijke contacten de directeur en een lid van het managementteam van de uitvoeringsorganisatie benoemd tot titulair directeur en secretaris.

KERNCIJFERS

(bedragen in miljoenen euro's)

	2011	2010
Deelnemers		
Aantal actieve deelnemers	9.265	8.643
Aantal gewezen deelnemers	2.658	2.629
Aantal pensioengerechtigden	821	741
Totaal	12.744	12.013
Premies en uitkeringen		
Premies	63,1	54,6
Pensioenuitkeringen	10,0	8,9
Vermogen		
Stichtingskapitaal en reserves	119,6	256,2
Voorziening pensioenverplichtingen	1.547,0	1.241,2
Dekkingsgraad		
Nominale dekkingsgraad	107,7%	120,6%
Reële dekkingsgraad	64,3%	69,9%
Indexering		
Pensioenrechten actieve deelnemers	0,0%	0,0%
Ingegane pensioenen en premievrije pensioenrechten	0,0%	1,4%
Beleggingen		
Vastgoed	132,2	131,3
Aandelen	734,8	714,1
Vastrentende waarden	711,7	605,9
Overig	85,9	44,8
Totaal	1.664,6	1.496,1
Totaalrendement	7,7%	10,8%
Vijfjaarsgemiddeld totaalrendement	2,7%	3,5%
Tienjaarsgemiddeld totaalrendement	5,8%	4,6%

GEBEURTENISSEN 2011

BELANGRIJKSTE GEBEURTENISSEN IN HET VERSLAGJAAR

Het bestuur kijkt met gemengde gevoelens terug op het verslagjaar. Het bijzondere karakter van dit jaar kan het best worden gekarakteriseerd door de tegenstelling dat de waarde van de beleggingen eind 2011 hoger dan ooit tevoren was, maar dat de lage reële dekkingsgraad tot gevolg had dat de pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen per januari 2012 niet konden worden geïndexeerd.

Het bestuur heeft in het hele jaar met grote zorg de ontwikkelingen rond de euro en de dollar gevolgd. In de zomer leidde het dreigend faillissement van Griekenland tot sterk dalende aandelenkoersen en dalende rente. De dalende rente heeft dalende dekkingsgraden tot gevolg gehad. Eind juni 2011 bereikte de nominale dekkingsgraad nog een niveau van 129,8%, aan het eind van het jaar was de nominale dekkingsgraad ruim 20 procentpunten gedaald tot 107,7%. Tussentijds kwam het fonds kortstondig onder het wettelijke minimum van 105%. Omdat uiteindelijk alleen sprake was van een hernieuwd reservetekort, diende het pensioenfonds in december een nieuw langetermijnherstelplan in.

In de periode na september herstelden de aandelenmarkten zich enigszins. Het verslagjaar werd mede daardoor afgesloten met een totaalrendement op de beleggingen van 7,7%. Ultimo 2011 bedroeg het belegd vermogen 1,67 miljard euro.

Nadat in 2010 arbeidsvoorwaardelijk overeenstemming was bereikt over een nieuwe financieringsopzet van het pensioenfonds, heeft het bestuur in 2011 de arbeidsvoorwaardelijke afspraken geïmplementeerd. Dit leidde tot een nieuwe uitvoeringsovereenkomst met KLM en aanpassingen van de pensioenreglementen. Op basis daarvan werd de premie met ingang van 2011 verhoogd en paste het bestuur eind 2011 voor het eerst het nieuwe indexatiebeleid toe. In het nieuwe beleid wordt de mate van indexatie bepaald op basis van de gemiddelde reële dekkingsgraad over de maandeinden van juni tot en met november. Omdat de gemiddelde reële dekkingsgraad 64,7% bedroeg, konden de aanspraken en uitkeringen per 1 januari 2012 niet worden verhoogd.

Bij veel pensioenfondsen is de dekkingsgraad op een zodanig niveau gekomen, dat ingrijpende maatregelen nodig zijn. In de media is veel aandacht geschonken aan de korting die sommige fondsen hebben moeten aankondigen. Ook het pensioenfonds is in 2011 door zwaar weer gegaan. Dat de schade relatief beperkt gebleven is, is mede het gevolg van het prudente financiële beleid. De aanpassing van de financiering in 2011 staat niet los van eerdere maatregelen, zoals een betere risicospreiding van de beleggingen en de gedeeltelijke afdekking van het renterisico en het aandelenrisico in voorgaande jaren. Al veel langer dekt het pensioenfonds het valutarisico op de belangrijkste valuta af.

Deze afdekkingen hebben effect op de beleggingsresultaten. In het verslagjaar valt vooral op dat door de sterke daling van de rente, de rentederivaten voor een grote positieve bijdrage zorgden. De valuta-afdekking leidde door de verzwakte euro echter tot een iets lager portefeuillerendement. Per saldo was de bijdrage van de aandelenopties op het totaalresultaat te verwaarlozen. Belangrijker is dat de maatregelen worden ingezet om de risico's van het pensioenfonds te verlagen.

Het bestuur stelt vast dat de afdekkingsinstrumenten de daling van de dekkingsgraad hebben afgeremd en daarmee meer ingrijpende maatregelen hebben voorkomen. Overigens onderkent het bestuur dat het afzien van indexatie voor het fonds en de belanghebbenden een bijzondere situatie was.

Het bestuur heeft ook veel aandacht gegeven aan de communicatie met belanghebbenden over de financiële positie van het fonds. Naast de publicatie van de maandelijkse dekkingsgraad en kwartaalcijfers op de website ontvingen alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden een nieuwsbrief over de financiële positie van het fonds en de mogelijke gevolgen daarvan voor de indexatie. Ook reageerde het pensioenfonds verschillende keren met nieuwsberichten op externe ontwikkelingen.

De onrust in de economie gaf DNB aanleiding om een themaonderzoek te doen naar crisisplannen, waarbij als crisis werd gedefinieerd een zodanige (snelle) daling van de nominale dekkingsgraad dat de realisatie van de doelstelling van een pensioenfonds in gevaar komt. Het crisisplan diende te beschrijven welke maatregelen een pensioenfonds ter beschikking heeft en op welke momenten deze worden ingezet. De nadruk werd sterk gelegd op het moment en de wijze van korting van aanspraken. Het pensioenfonds heeft aan dit onderzoek deelgenomen. Door deze deelname beschikte het pensioenfonds medio 2011 over een crisisplan overeenkomstig de voorschriften van DNB. Per 1 mei 2012 zijn alle pensioenfondsen verplicht over een crisisplan te beschikken.

De aandacht is in 2011 niet alleen gericht geweest op de risico's van dalende aandelenkoersen en rente. Het bestuur heeft ook stappen gezet om de rendementsmogelijkheden te verbeteren. Zo is in het voorjaar van 2011, na grondige studie, besloten te gaan investeren in private equity. Met private equity beoogt het pensioenfonds om te profiteren van de dynamiek die veel niet-beursgenoteerde ondernemingen, gefinancierd met private equity, te zien geven. Uiteraard staan hier ook risico's tegenover. Het bestuur heeft deze onder ogen gezien en de risico's beperkt, onder meer door de allocatie te beperken tot 4% van de totale portefeuille, maar ook door kwaliteitseisen te stellen en toe te zien op een adequate personele bezetting van de beleggingsstaf. Verder is besloten een deel van de aandelenportefeuille te beleggen in defensieve strategieën, waarmee beoogd wordt eenzelfde (of hoger) rendement te realiseren als bij reguliere aandelenbeleggingen maar tegen een lager risico. In 2011 is gestart met de herinrichting van de aandelenportefeuille als gevolg van deze besluiten; er zijn in het verslagjaar nog geen verplichtingen op het terrein van private equity aangegaan.

In februari 2011 zijn 374 cabin attendants van Martinair in dienst getreden van KLM en daardoor deelnemer geworden in het pensioenfonds. Het bestuur heeft deze nieuwe deelnemers gericht geïnformeerd. Er heeft geen waardeoverdracht van de tijdens het dienstverband met Martinair opgebouwde pensioenaanspraken plaatsgevonden.

Ook op governanceterrein zijn in het verslagjaar belangrijke stappen gezet. Het bestuur voerde begin 2011 de periodieke risicoanalyse uit en is gestart met het verder vorm geven aan het integrale risicomanagement. Ook eigen deskundigheid en functioneren heeft aandacht gekregen. Zo zijn profielschetsen opgesteld voor bestuursfuncties, is het deskundigheidsplan geactualiseerd en evalueerde het bestuur zijn eigen functioneren. Dit gebeurde door middel van individuele evaluatiegesprekken met bestuursleden in het laatste kwartaal van 2011 en een gezamenlijke evaluatie begin 2012. Verder waren er verschillende personele wijzigingen in het bestuur. Een belangrijke wijziging betrof de wisseling van het (externe) voorzitterschap. Na twee termijnen van drie jaar trad in augustus 2011 de heer D.J.D. Dees terug als externe voorzitter van het bestuur. In september benoemde het bestuur de heer E.H. Kok tot voorzitter. Ook vonden er verkiezingen voor de vertegenwoordiging van de deelnemers in het verantwoordingsorgaan plaats.

Het pensioenfonds vernieuwde in 2011 de uitbestedingsrelatie met Blue Sky Group. In maart werden nieuwe dienstverleningsovereenkomsten getekend. Met de nieuwe overeenkomsten en de service level agreements per dienst, met de daaruit voortvloeiende managementrapportages, wordt voldaan aan de huidige maatschappelijke eisen ten aanzien van uitbesteding. Hoewel het pensioenfonds en Blue Sky Group nauw verbonden zijn en naar verwachting zullen blijven, is de relatie zakelijk met aandacht voor service en kostenbeheersing.

ONTWIKKELINGEN NA AFSLUITEN VERSLAGJAAR

Op 6 januari maakte DNB bekend de rentetermijnstructuur ultimo 2011 te baseren op een driemaandsgemiddelde over de periode 1 oktober 2011 tot en met 31 december 2011. Reden voor dit besluit waren de uitzonderlijke marktomstandigheden en de gebrekkige liquiditeit in het lange eind van de interbancaire swapmarkt, waardoor er te veel onzekerheid bestond over de prijsvorming op de interbancaire swapmarkt ultimo 2011. Door de gecorrigeerde rente (van afgerond 2,6% naar 2,7%) is de nominale dekkinggraad per eind 2011 van het pensioenfonds gestegen met 4,7% van 103,0% tot 107,7%.

Omdat de marktomstandigheden niet zijn gewijzigd, heeft DNB deze lijn in het eerste kwartaal gehandhaafd. In april sprak DNB de intentie uit dit beleid voorlopig voort te zetten, in ieder geval tot duidelijk is wat de gevolgen zijn van de hoofdlijnen van het nieuwe financiële toetsingskader voor pensioenfondsen.

In januari heeft KLM het bestuur verzocht om overleg over de herstell premie voor 2012 in verband met verwachte aanpassingen van regelgeving en arbeidsvoorwaardelijke voorstellen om de loonkosten van KLM te verminderen. Concreet was het voorstel om zowel de noodzaak van een herstell premie als de gehanteerde berekeningssystematiek te onderzoeken. Indien zou blijken dat de herstell premie gehandhaafd moet worden, dan zou KLM graag in de gelegenheid worden gesteld deze na 2012 te voldoen. Het bestuur heeft onderzocht in hoeverre de met KLM overeengekomen financieringsopzet, vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en KLM, ruimte biedt en wat uitkomsten zouden zijn van eventuele alternatieven.

Geconcludeerd is dat herstel tot het wettelijke vereiste vermogen zonder extra premiebetaling mogelijk is, maar dat daarvoor wel de ambities met betrekking tot zekerheid en indexatie moeten worden aangepast. Naar de mening van het bestuur zijn dat onderwerpen die tot de verantwoordelijkheid van de arbeidsvoorwaardelijke partijen horen. Het bestuur moet handelen binnen de geldende financieringsafspraken en die bieden geen ruimte voor een andere vaststelling van de herstellpremie. Dit betekent dat de herstellpremie voor 2012 gehandhaafd wordt. Het bestuur heeft evenwel besloten om, onder strikte voorwaarden, de feitelijke incasso van de herstellpremie vooraalsnog aan te houden, met in acht name van de bepalingen over premiebetaling in de uitvoeringsovereenkomst. Belangrijkste voorwaarden zijn dat het pensioenfonds te allen tijde tot incasso van de achterstallige herstellpremie(s) kan overgaan en dat de volledige herstellpremie uiterlijk 2 januari 2013 wordt betaald.

Op 24 februari 2012 diende minister Kamp een voorstel voor de Wet versterking bestuur pensioenfondsen in bij de Tweede Kamer. Het kabinet beoogt met deze wet de deskundigheid te versterken, te voorzien in evenwichtige vertegenwoordiging van belanghebbenden en stroomlijning van de bestuurlijke organisatie. Het bestuur zal in 2012 onderzoeken in hoeverre deze wet gevolgen heeft voor de organisatie van het pensioenfonds. Duidelijk is dat hogere eisen worden gesteld aan de organisatie en besturing van pensioenfondsen. Hier bestaat vanzelfsprekend geen bezwaar tegen. Wel is een punt van zorg dat sommige voorstellen leiden tot uitholling van de positie van belanghebbenden, terwijl in de visie van het bestuur het pensioenfonds juist voor en van de belanghebbenden is.

In december 2011 diende het bestuur een nieuw langetermijn herstellplan in bij DNB. Met de beschikking van 19 maart 2012 heeft DNB ingestemd met dit nieuwe herstellplan van het pensioenfonds

Met ingang van 1 april 2012 gaat het recht op AOW-pensioen in op de datum van de 65e verjaardag. Het bestuur heeft besloten de ingangsdatum van het pensioen te handhaven op de eerste van de maand, tenzij de arbeidsvoorwaardelijke partijen tot andere afspraken komen. Inmiddels is bekend dat in het arbeidsvoorwaardelijk overleg hierover gesproken wordt; de uitkomst daarvan is echter nog niet bekend.

Het bestuur heeft zich het afgelopen jaar gebogen over de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in het pensioenfonds. Gezien het nog beperkte aantal pensioengerechtigden geldt voor het pensioenfonds nog geen wettelijke verplichting om te voorzien in medezeggenschap van pensioengerechtigden. De huidige wet hanteert een getalscriterium van 10% van het totaal aantal deelnemers en pensioengerechtigden of ten minste 1.000 pensioengerechtigden. Verwachting is dat in de loop van de volgende zittingstermijn, die op 1 januari 2013 begint, wel aan dit getalsvereiste zal worden voldaan. Verder is wetgeving in voorbereiding die ertoe zal leiden dat pensioengerechtigden in ieder geval vertegenwoordigd dienen te zijn in besturen van pensioenfondsen (zie hiervoor). Tegen deze achtergrond heeft het bestuur op 12 april 2012 besloten om met ingang van 1 januari 2013 vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in het

bestuur mogelijk te maken. Hiertoe zal in de loop van 2012 een statutenwijziging plaatsvinden, waarbij het zetelaantal van het bestuur wordt uitgebreid naar 10. De vijf zetels die beschikbaar zijn voor deelnemers en pensioengerechtigden, zullen op grond van de wettelijke regels op basis van de onderlinge getalsverhoudingen worden verdeeld.

Het bestuur heeft begin 2012 een nieuwe commissie in het leven geroepen, de risk & controlcommissie. Deze commissie is eind april 2012 voor het eerst bijeen gekomen.

Na wekenlange onderhandelingen over de begroting 2013 viel op 23 april 2012 het kabinet Rutte. Op 12 september zullen nieuwe verkiezingen plaatsvinden. In de laatste week van april hebben vijf partijen, waaronder regeringspartijen CDA en VVD, een begrotingsakkoord op hoofdlijnen opgesteld, dat in mei verder wordt uitgewerkt en door het CPB doorgerekend. Het akkoord bevat ook afspraken met betrekking tot de pensioenen. Zo wil de gelegenheidscoalitie sneller tot verhoging van de AOW-leeftijd komen. Voornemen is om per 2013 de AOW-leeftijd in dat jaar met 1 maand te verhogen. In de jaren daarna zal de AOW-leeftijd – in stappen – verder worden verhoogd. Dit leidt ertoe dat uiterlijk in 2019 de pensioengerechtigde leeftijd van 66 wordt bereikt, en uiterlijk in 2024 een leeftijd van 67. Volgens het akkoord wordt in 2014 ook de pensioenleeftijd voor aanvullende pensioenen verhoogd naar 67 jaar. Dit betreft uitsluitend nieuwe opbouw. In aanvulling op de verhoging van de richtleeftijd is het de bedoeling dat de fiscaal maximale opbouwpercentages voor het aanvullend pensioen neerwaarts worden aangepast (Witteveenkader).

Na een aanvankelijke verbetering van de financiële markten in het eerste kwartaal van 2012, is vanaf eind april weer sprake van grote onrust. Wereldwijd daalden de aandelenkoersen en de voor het pensioenfonds relevante lange rente heeft in mei een daling vertoond naar een ongekend laag niveau. Het effect hiervan op de dekkingsgraad wordt vooralsnog gedempt door het beleid van DNB om uit te gaan van een voortschrijdende driemaands gemiddelde. Belangrijke oorzaak van de rentedaling is de oplaaierende onrust in de eurozone. Voor het bestuur geven de ontwikkelingen aanleiding tot een verhoogde staat van paraatheid.

BESTUURSVERSLAG
Stichting Pensioenfonds
KLM-Cabinepersoneel

Het bijzondere van 2011 was de tegenstelling **dat de waarde van de beleggingen hoger dan ooit tevoren was,** maar dat de lage dekkingsgraad als gevolg van de lage rente uiteindelijk betekende dat pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen per 1 januari 2012 niet konden worden geïndexeerd.

BESTUURSVERSLAG

EXTERNE ONTWIKKELINGEN

Financiële markten

Het jaar 2011 was een zeer bewogen beleggingsjaar. Zonder twijfel stond 2011 in het teken van de schuldenproblematiek in Europa, maar er waren meer gebeurtenissen die de financiële markten in beweging hielden.

Onrustige start van het jaar

Niet alleen economische gebeurtenissen hadden een impact op de financiële markten. Het jaar begon onrustig in januari met de start van de Arabische Lente in Tunesië. Uiteindelijk sloeg die onrust over naar andere Arabische landen zoals Egypte en Libië. De Arabische Lente kwam tot een hoogtepunt op 20 oktober 2011 toen de machtswisseling in Libië een feit werd. Terwijl de Arabische Lente zich voordeed in de zogenoemde frontier markets (onderdeel van de opkomende markten), vond er een belangrijke, treurige gebeurtenis plaats: de zeebeving in Japan op 11 maart. Deze veroorzaakte een tsunami die veel mensenlevens kostte en schade aanrichtte in Japan, waaronder de vernietiging van drie kernreactoren van de kerncentrale in Fukushima. Lokaal was de impact op de financiële markten desastreus. Mondiaal waren de gevolgen van een beperktere omvang. Zo was de daling van de MSCI World Index in de eerste dagen na de zeebeving 5%. De impact van de Arabische lente op de olie prijs was groter. De olieprijs (Brent) steeg 34% in het eerste kwartaal.

Schuldencrisis

Al snel verplaatste de aandacht van de financiële markten zich naar Europa. Medio april raakte de Griekse overheid in grote problemen en had het land nog slechts voor enkele weken voldoende geld. De rentespreads tussen Zuid-Europese obligaties en Noord-Europese obligaties begonnen verder uiteen te lopen, een eerste indicatie van de verdere verdieping van de schuldencrisis in Zuid-Europa. Zuid-Europese landen hebben over het algemeen hun relatieve arbeidskosten laten oplopen. Ze hebben daarmee hun concurrentiepositie verzwakt en zijn niet in staat dit op te vangen met een devaluatie van hun eigen valuta. In augustus groeide het bewustzijn dat het nemen van zware en noodzakelijke maatregelen onomkeerbaar is. Griekenland was technisch gezien niet failliet, maar was afhankelijk van een Europese levenslijn die frequent aangevuld moest worden. Hiervoor werd een noodfonds in het leven geroepen, het zogenaamde EFSF (European Financial Stability Facility). Politieke leiders in Europa hielden de ene na de andere Europese top, veelal onder leiding van Merkel en Sarkozy. Een vervelende consequentie was de mate waarin (Europese) financiële instellingen obligaties op hun balans hadden staan van de zwakkere overheden. Deze landen, Griekenland, Italië, Ierland, Portugal en Spanje, stonden steeds meer onder druk om hun financiën op orde te krijgen. Ondertussen verloor na de zomer de markt steeds verder het vertrouwen in deze landen en onder druk van deze markt werden 'Austerity Measures' (bezuinigingsmaatregelen) doorgevoerd. Zo probeerden de landen van de Europese periferie het vertrouwen terug te winnen en ook hun opgelopen financieringsrente terug te dringen. De stress op de financiële markten nam in de tweede helft van 2011 enorm toe. De schuldencrisis bleef niet alleen in Europa. De crisis die zich in de zomer van 2011 voordeed in de Verenigde Staten (VS) had betrekking op het bereiken van het wettelijk

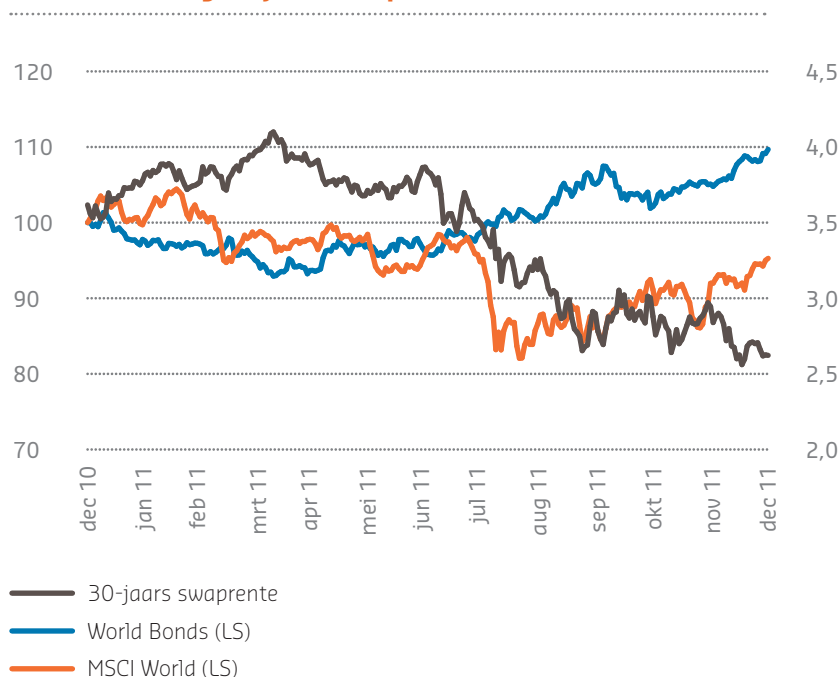
plafond van leningen door de Amerikaanse federale overheid. Diepgaande verschillen van inzicht tussen de Democraten en de Republikeinen (met name de conservatieve vleugel daarvan) speelden hierbij een rol. Deze onenigheid zorgde voor twijfel over de afloop, wel of geen verruiming van de schuldpositie. Mede daardoor werd het vertrouwen verder negatief beïnvloed. Het gevolg was een verlaging van de kredietwaardigheid van de VS op 5 augustus. De AAA-rating werd bijgesteld tot AA+ door één van de drie grote kredietwaardigheidsbeoordelaars, Standard & Poor's (S&P).

Economische gevolgen

De gebeurtenissen zoals hiervoor beschreven hadden onder meer als gevolg dat het wereldwijde consumentenvertrouwen daalde en dat ook investeringen aan de bedrijventkant stagneerden. De onrust op de financiële markten versterkte deze daling, waardoor de economische groei in 2011 verzwakte.

Kenmerkend voor 2011 was het opkopen van staatsobligaties van landen die als zogenoemde 'veilige havens' werden gezien en tegelijkertijd de verkoop van risicovolle beleggingen als aandelen. Zoals de onderstaande grafiek laat zien, nam de stress sterk toe vanaf augustus 2011. De gelijktijdige daling van de aandelenkoersen en de rente betekende een negatieve ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Rendementsverloop aandelen en obligaties in 2011 (linkerschaal) en ontwikkeling 30-jaars swaprente (rechtterschaal)

De grafiek maakt ook duidelijk dat, indien er gekeken wordt naar de MSCI World Index, aandelen zich in augustus herstelden van de lage niveaus. Normaliter mag men tijdens het herstel van aandelenkoersen een daling van obligatiekoersen verwachten. In 2011 is dit niet gebeurd. Dit kan worden verklaard door de eerder genoemde vlucht naar

kwaliteit. De koersen van obligaties van AAA-landen stegen aanzienlijk, terwijl die van landen met een verlaagde kredietwaardigheid fors daalden.

Gevolgen pensioenfondsen

Het gevolg van de stijgende obligatiekoersen van zogenoemde 'veilige havens' (AAA-landen) voor het pensioenfonds is duidelijk waarneembaar. De marktwaarde van de verplichtingen wordt gewaardeerd op basis van de swaprentecurve en deze is aanzienlijk gedaald. Daling van een niveau van meer dan 4% medio 2011 tot ongeveer 2,5% ultimo 2011 (zie vorenstaande grafiek) stuwde de marktwaarde van pensioenverplichtingen steeds hoger op en had daarom een flinke impact op de dekkingsgraad. Per saldo was het totale rendement van pensioenfondsen in 2011 sterk afhankelijk van de rentegevoeligheid (duration) van de beleggingen.

Pensioenen

Pensioenakkoord

Het kabinet bereikte in juni 2011 overeenstemming met werkgeversorganisaties en vakbonden over de verdere invulling van het in juni 2010 gesloten pensioenakkoord. De partijen werden het eens over maatregelen die de pensioenvoorzieningen betaalbaar moeten houden. Voor het huidige nominale contract hebben de sociale partners als alternatief een volledig flexibel (reëel) contract voorgesteld. Nadere invulling van de akkoordafspraken zal plaatsvinden op het niveau van ondernemingen en bedrijfstakken. De verwachte ingangsdatum is 1 januari 2014.

AOW

Volgens het kabinetsbeleid zou de AOW-leeftijd in 2020 naar 66 jaar gaan en voor de toekomst afhankelijk worden van de leeftijdsverwachting. Vanwege de ontwikkelingen op dit gebied was het vrijwel zeker dat de AOW-leeftijd in 2025 naar 67 jaar zou gaan. Het kabinet wilde het AOW-pensioen vanaf 2013 voor iedereen met 0,6% extra laten stijgen. Dat komt bovenop de normale verhogingen. Wie vanaf 2020 de AOW toch op 65 jaar wil laten ingaan, ontvangt een 6,5% lagere uitkering. Uitstellen van de ingangsdatum van de AOW (tot maximaal 70 jaar) levert per jaar een 6,5% hogere uitkering op. Met ingang van 1 april 2012 wordt de AOW niet meer uitbetaald vanaf de eerste van de maand waarin iemand de 65-jarige leeftijd bereikt, maar vanaf de dag waarop hij of zij 65 wordt. Flankerende wetgeving zorgt ervoor dat de einddata van sociale uitkeringen, zoals arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (WIA) en nabestaandenuitkeringen (Anw), hierop zijn aangepast.

Kort voor het opstellen van dit verslag is het kabinet gevallen en zijn in een tijdelijk begrotingsakkoord nieuwe afspraken gemaakt, die mogelijk tot een eerdere invoering van een hogere AOW-leeftijd leiden.

Waardeoverdracht

De Pensioenwet is zodanig aangepast dat er tijdelijk geen plicht tot individuele waardeoverdracht bestaat als deze waardeoverdracht leidt tot een bijbetaling door de oude of de nieuwe werkgever. De voorwaarden hiervoor worden vastgesteld in een Algemene Maatregel van Bestuur.

Governance en medezeggenschap

Op 31 januari 2012 stemde de Eerste Kamer in met het initiatiefvoorstel over medezeggenschap van gepensioneerden van de Tweede Kamerleden Koşer Kaya (D66) en Blok (VVD). De initiatiefwet regelt feitelijk de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in besturen van alle pensioenfondsen. De wetswijziging zou in werking moeten treden op 1 januari 2013, met een implementatietermijn van één jaar. De Eerste Kamer nam bij de behandeling ook een motie aan, waarin de regering wordt opgeroepen om te regelen dat jongeren worden vertegenwoordigd in pensioenfondsbesturen.

In juli 2011 publiceerde minister Kamp het voorontwerp van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen. Met deze wet wil het kabinet de wettelijke regels voor het bestuur van pensioenfondsen en de medezeggenschap in de fondsen grondig herzien vanwege de steeds complexere omgeving waarin fondsen hun werk moeten doen. De doelstellingen van de wet zijn: versterking van deskundigheid, evenwichtige vertegenwoordiging van risicodragers en stroomlijning van organen. In het najaar legde de minister een wetsontwerp voor aan de Raad van State, met de intentie om het wetsvoorstel nog in 2011 in te dienen bij de Tweede Kamer. Op 24 februari 2012 diende minister Kamp het wetsvoorstel in bij de Tweede Kamer. De wet biedt pensioenfondsen de mogelijkheid te kiezen tussen twee bestuursmodellen: een paritair bestuur, bestaande uit vertegenwoordigers van de belanghebbenden, en een onafhankelijk bestuur. In dit laatste model wordt bestuur gevormd door aangestelde (externe) bestuurders en hebben de belanghebbenden een toezichthoudende positie. Bij het paritaire model is het aantal werkgeverszetels afhankelijk van een eventuele maximering van de werkgeverspremie. De zogenoemde 'one tier board' is in het voorstel vervallen. Voor het interne toezicht zouden ondernemingspensioenfondsen de keuze krijgen tussen een Raad van Toezicht (RvT) of een jaarlijkse visitatie. Bij keuze voor een RvT, krijgt dit orgaan verschillende goedkeuringsrechten op bestuursbesluiten. De huidige deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan worden vervangen door één nieuw orgaan: de deelnemers- en pensioengerechtigdenraad. Het bestuur legt verantwoording af aan dit nieuwe orgaan. Verder voorziet het voorstel in de verplichting om in het jaarverslag te rapporteren over de samenstelling van de organen van fonds naar leeftijd en geslacht en over de wijze waarop in het beleggingsbeleid invulling rekening wordt gehouden met duurzaamheid en mensenrechten. Het kabinet streeft ernaar het wetsvoorstel in 2012 in het parlement te behandelen zodat het in 2013 in werking kan treden. Ook bij dit wetsvoorstel geldt voor verschillende bepalingen een invoeringstermijn van één jaar.

In 2011 nam de Eerste Kamer ook het wetsvoorstel bestuur en toezicht aan. Deze wet, die zich primair op ondernemingsbestuur richt, regelt onder meer een maximering van het aantal toezichtfuncties bij grote rechtspersonen. Zo mag een bestuurder ten hoogste twee commissariaten hebben en kan een bestuurder niet tevens voorzitter zijn van een raad van commissarissen (rvc) van een grote rechtspersoon. Een commissaris mag ten hoogste vijf commissariaten hebben, waarbij een voorzitterschap van een rvc voor twee telt. Met commissariaten zijn gelijkgesteld andere statutair geregelde toezichthoudende functies. Afhankelijk van de omvang van hun vermogen en premie-inkomsten zijn pensioenfondsen grote rechtspersonen in de zin van deze wet. Dit betekent dat bij benoeming van bestuursleden of interne toezichthouders rekening

moet worden gehouden met de wettelijke maximering. De sector heeft er eind 2011 bij de ministers van SZW en Justitie op aangedrongen voor pensioenfondsen een aparte regeling te treffen, gegeven het specifieke karakter van pensioenfondsbesturen en het interne toezicht.

Toezicht

De Nederlandsche Bank voerde in 2011 een groot aantal themaonderzoeken uit. Zo werd onder andere onderzoek gedaan naar de organisatie en kwaliteit van het integraal risicomanagement en naar de opzet en het bestaan van crisisplannen. Over de uitkomsten van deze onderzoeken rapporteerde DNB in haar pensioenfondsen seminar van september 2011. Het onderzoek naar crisisplannen leidde in november 2011 tot een beleidsregel op grond waarvan ieder pensioenfonds voor mei 2012 een crisisplan moet hebben opgesteld. Deze plannen moeten betrekking hebben op snelle en sterke dalingen van de dekkingsgraad die ingrijpende maatregelen nodig maken. In vervolg op een onderzoek in 2010 bij verzekeringsmaatschappijen onderzocht DNB in 2011 de kwaliteit van pensioenadministraties van pensioenfondsen. De uitkomsten hiervan zijn nog niet bekend. Andere themaonderzoeken hadden betrekking op integriteit van vastgoedbeleggingen, kwaliteit van de verstrekte toezichtgegevens, de werking van de governance en variabele beloning.

Per 1 januari 2011 is de 'beleidsregel deskundigheid van bestuurders en commissarissen' van DNB en de AFM in werking getreden. Op grond van deze beleidsregel is de toetsingsprocedure aangescherpt. Zo moet het pensioenfonds bij melding van voorgenomen benoemingen ook diploma's en certificaten tonen en het gehanteerde profiel en de motivering van het bestuur meezenden. Daarnaast nodigt de toezichthouder voorgedragen bestuursleden regelmatig uit voor een gesprek.

ALGEMEEN BESTUURLIJKE ZAKEN

Wijzigingen in bestuur en bestuurscommissies

In augustus 2011 is de heer D.J.D. Dees na twee termijnen teruggetreden als voorzitter van het pensioenfonds. Het bestuur benoemde in zijn vergadering van 16 september 2011 de heer E.H. Kok tot voorzitter. Verder trad eind december 2011 de heer A.W. Gerritsma terug als bestuurslid. Het bestuur heeft de heer P.J. Vanagt benoemd tot bestuurslid met inachtneming van het bestuursprofiel en na ontvangst van een verklaring van geen bezwaar van DNB.

Het bestuur dankt de heren Dees en Gerritsma voor hun inzet voor het pensioenfonds. In het bijzonder wil het bestuur stilstaan bij het terugtreden van de heer Gerritsma. Hij is sinds 1992 onafgebroken betrokken geweest bij het pensioenfonds. Het bestuur heeft de heer Gerritsma ervaren als een zeer betrokken bestuurder met een grote pensioenkennis en een niet afnemende inzet.

Bestuursactiviteiten

Net als in het voorafgaande jaar stond de bestuursagenda in 2011 voor een belangrijk deel in het teken van de ontwikkelingen op de financiële markten en de toekomst van het pensioenfonds.

Een belangrijk dossier was de nieuwe financieringsopzet van de pensioenregeling. Op basis van onderzoek in de ALM-commissie had het bestuur in 2010 een advies met beleidsopties opgesteld voor de arbeidsvoorwaardelijke partijen. Deze partijen bereikten in november 2010 overeenstemming over een nieuwe financieringsopzet. Het bestuur heeft in 2011 op grond van deze afspraken de uitvoeringsovereenkomst met KLM gewijzigd en het pensioenreglement aangepast. In december 2011 ondertekenden het pensioenfonds en KLM de nieuwe overeenkomst. In de paragraaf Financieel beleid wordt nader ingegaan op de nieuwe financieringsopzet.

Verder hebben de ontwikkelingen op de financiële markten, de financiële positie van het fonds en het beleggingsbeleid in het verslagjaar veel aandacht gekregen. Door frequente rapportage van de dekkingsgraad, financiële maandrapportages en kwartaalrapporten en presentaties in vergaderingen heeft het bestuur steeds de vinger aan de pols gehouden. De dekkingsgraadrapportage vindt in beginsel wekelijks plaats, maar bij een nominale dekkingsgraad van 110% en lager wordt overgegaan op een hogere frequentie. Hiervan was sprake vanaf september 2011, toen de dekkingsgraad sterk daalde als gevolg van de dalende rente. Verder wordt in elke bestuursvergadering, en indien nodig tussentijds, gesproken over de financiële situatie van het fonds en mogelijke scenario's. Zo hebben de ontwikkelingen in Griekenland en de sterk dalende rente in het derde kwartaal geleid tot extra bestuursvergaderingen. Het bestuur heeft in december een nieuw langetermijn herstelplan ingediend bij DNB.

Op het terrein van de beleggingen is in april 2011, na een zorgvuldige voorbereiding, besloten om private equity in de beleggingsportefeuille te introduceren. Verder is in het najaar besloten tot uitbreiding van de defensieve aandelenportefeuille ten laste van de reguliere aandelenportefeuille.

In februari 2011 gingen 374 collega's van Martinair over naar KLM. Ze werden daarmee deelnemers in het pensioenfonds. In het eerste kwartaal heeft het bestuur onderzocht in hoeverre ook overdracht van bij Martinair opgebouwde aanspraken zou moeten kunnen plaatsvinden. Het bestuur heeft vastgesteld dat er in deze situatie geen verplichting tot medewerking aan waardeoverdracht geldt. Vervolgens is in overleg met Pensioenfonds Grond- en Cabinepersoneel Martinair Holland vastgesteld dat overdracht van de bij Martinair opgebouwde pensioenaanspraken niet mogelijk was, zonder dat dit voor een van beide pensioenfondsen grote financiële gevolgen zou hebben. Beide pensioenfondsen hebben daarop besloten geen medewerking te verlenen aan waardeoverdracht.

De visitatiecommissie voerde in de eerste helft van het verslagjaar een tweede visitatie bij het fonds uit. Na publicatie van het visitatierapport zijn de bevindingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie opgenomen in het jaarverslag over 2010. Het bestuur

heeft vanaf de tweede helft van 2011 gehoor gegeven aan een aantal aanbevelingen van de commissie. Het ging daarbij onder andere om het houden van individuele evaluaties van bestuursleden, het invoeren van een vast format voor de terugkoppeling van commissies aan het bestuur en het opstellen van terms of reference van enkele bestuurscommissies.

Het bestuur heeft in het eerste kwartaal van 2011 de uitbestedingsrelatie met Blue Sky Group vernieuwd, door goedkeuring te verlenen aan nieuwe dienstverleningsovereenkomsten en service level agreements.

In december 2011 heeft het bestuur kennis genomen van de nieuwe SLA-rapportage.

In overeenstemming met de beleidscyclus behandelde het bestuur in het verslagjaar de vaste onderwerpen. Dit zijn het jaarverslag over 2010, het communicatiebeleid en de vergoeding voor de uitvoeringsorganisatie. Verder werden, mede vanwege de nieuwe financieringsopzet, reglementsaanpassingen doorgevoerd.

In december 2011 stelde het bestuur vast dat het pensioenfonds per 1 januari 2012 niet kon overgaan tot indexatie van de pensioenuitkeringen en de opgebouwde aanspraken van premievrije deelnemers.

Het bestuur vergaderde in 2011 acht keer. Het betrof zes reguliere vergaderingen en twee extra vergaderingen over het herstelplan. Naast deze vergaderingen vonden in het verslagjaar twee beleidsdagen, workshops over risico-inventarisatie, private equity en defensieve aandelenstrategieën en enkele bijeenkomsten over de actuele ontwikkelingen op de financiële markten plaats. Als voorbereiding op bestuursvergaderingen en besluitvorming vonden bijeenkomsten van de verschillende bestuurscommissies en werkgroepen plaats. Tussentijds hield het bestuur de vinger aan de pols door middel van verschillende vaste rapportages en ad-hocinformatie van de uitvoeringsorganisatie.

ALM-commissie

De ALM-commissie heeft als opdracht onderzoek te doen naar de ontwikkeling van de beleggingen en verplichtingen op lange termijn en te adviseren over balans- en risicomanagement. De commissie komt ten minste twee maal per jaar bijeen om de positie van het fonds en ontwikkelingen in ALM-context te toetsen.

In 2011 hield de ALM-commissie zich vooral bezig met het nieuwe langetermijnherstelplan van dit pensioenfonds en de daarvoor uitgevoerde ALM-studie en continuïteitsanalyse. Het nieuwe langetermijnherstelplan is in december 2011 bij DNB ingediend. Verder zijn in het verslagjaar de terms of reference van de commissie vastgesteld.

Audit committee

Het audit committee (AC) beoordeelt de interne beheersing van het pensioenfonds.

In het AC participeren het pensioenfonds en het Algemeen Pensioenfonds KLM.

Het Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM heeft er in het verslagjaar voor gekozen om een eigen risico- en controlcommissie op te richten en niet meer aan het committee deel te nemen. Het AC is in 2011 vier keer bijeengekomen. Onder interne beheersing wordt verslag gedaan van de activiteiten en bevindingen van het audit committee.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over het te voeren beleggingsbeleid. In het verslagjaar bracht de commissie advies uit over het jaarlijkse beleggingsplan en beleggen in defensieve aandelenstrategieën. Ook adviseerde ze over de vele actuele beleggingsonderwerpen, waaronder de euro, Griekenland, Frankrijk en de afwaardering van de VS. Verder volgde en analyseerde de commissie de performance met periodieke rapportages.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert het bestuur over het te voeren communicatiebeleid en begeleidt de uitvoering daarvan door de uitvoeringsorganisatie. De communicatiecommissie besteedde in 2011 veel aandacht aan de communicatie over de financiële positie, de nieuwe financieringsopzet en de indexatie. Daarnaast begeleidde de commissie de reguliere activiteiten en zette ze nieuwe activiteiten in gang. De commissie is nauw betrokken bij de totstandkoming van verschillende communicatie-uitingen. Tijdigheid, transparantie en actualiteit zijn hierbij belangrijke gezichtspunten. Onder 'Communicatie' wordt nader verslag gedaan van de activiteiten van het fonds.

Governance

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan kwam in 2011 viermaal in een eigen vergadering bijeen. Daarnaast vonden in mei en december vergaderingen met het bestuur plaats. Voorafgaand aan de formele vaststelling van het jaarverslag overlegden het bestuur en het verantwoordingsorgaan in mei over het gevoerde beleid en het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Het oordeel met de reactie daarop van het bestuur zijn opgenomen in het jaarverslag 2010. De vergadering van december was vooral gericht op de voorbereiding van de beoordeling van het in 2011 gevoerde beleid en de uitvoering daarvan. Ook is vooruitgekeken naar 2012.

Het onderwerp 'vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in het bestuur' kreeg veel aandacht tijdens de gezamenlijke vergaderingen. Medio 2011 heeft het bestuur een werkgroep van werkgevers- en werknemersleden ingesteld, die als opdracht heeft om de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in het bestuur in kaart te brengen. De werkgroep heeft begin 2012 een notitie opgesteld. Het bestuur heeft in april 2012 een besluit genomen over de vertegenwoordiging van pensioengerechtigden in het bestuur.

Als onderdeel van de visitatie vond een gesprek plaats tussen de visitatiecommissie en een delegatie van het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan werd in het verslagjaar wekelijks geïnformeerd over de financiële positie van het pensioenfonds. Verder ontving het orgaan periodiek de performancerapportages, de kwartaalrapportages, het rapport van de visitatiecommissie en de besluitenlijsten van het bestuur. Daarnaast lichtte de uitvoeringsorganisatie de performancerapportages in de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan nader toe.

Het bestuur heeft de samenwerking met het verantwoordingsorgaan als positief-kritisch ervaren. Het is van oordeel dat net als in het voorgaande jaar in 2011 in een open en constructieve sfeer over de verschillende dossiers werd gesproken.

Visitatiecommissie

In de eerste helft van 2011 heeft de tweede visitatieronde plaatsgevonden. Deze heeft in mei 2011 geleid tot een rapportage aan het bestuur. De conclusies van de visitatiecommissie zijn opgenomen in het jaarverslag 2010. In het derde kwartaal van 2011 heeft het bestuur een schriftelijke terugkoppeling aan de visitatiecommissie gedaan van de bestuursbesluiten en ondernomen acties naar aanleiding van de bevindingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Deskundigheid

Het bestuur onderkent het belang van deskundigheid. Van oudsher heeft de bevordering van deskundigheid en vaardigheden de aandacht van het bestuur. Gebruikelijk is dat bestuursleden een goede basisopleiding volgen en daarna regelmatig vervolgoopleidingen krijgen. Daarnaast worden commissievergaderingen en vooroverleg van bestuursvergaderingen gebruikt voor de ontwikkeling van bestuursleden wat specifieke onderwerpen betreft. Bestuursleden kunnen verder beschikken over actuele informatie en vakliteratuur.

In het deskundigheidsplan houdt het bestuur rekening met nieuwe maatschappelijke inzichten, zoals deze tot uitdrukking komen in het 'Plan van aanpak deskundigheidsbevordering pensioenfondsbesturen' van de pensioenkoepels en in publicaties van DNB. In dit deskundigheidsplan heeft het bestuur op collectief en individueel niveau zowel het gewenste als het feitelijke deskundigheidsniveau geformuleerd en het ontwikkeltraject aangegeven. Verder is een aanzet gegeven tot periodieke evaluatie op collectief en individueel niveau. Net als in het begin van 2011 zijn de gewenste en feitelijke deskundigheidsniveaus in januari 2012 geactualiseerd. Verder vond in januari 2012 een evaluatie plaats van het functioneren van het bestuur op collectief en individueel niveau.

Nieuw toegetreden bestuursleden volgen in de regel een basisprogramma, bestaande uit een introductiedag bij de uitvoeringsorganisatie en een basis- of vervolgopleiding van SPO. In het verslagjaar is deelgenomen aan verschillende eendaagse studiedagen over actuele onderwerpen. Verder waren verschillende bestuursleden aanwezig bij de themabijeenkomsten van de Pensioenfederatie. De meeste bestuursleden namen deel aan het periodieke seminars en de inloopmiddagen van de uitvoeringsorganisatie. Het 'client seminar' behandelde de impact van het pensioenakkoord op pensioenfondsen en hun deelnemers, de risico's en de risico- en koopkrachtverdeling. De verdiepingsbijeenkomsten gingen in op het nieuwe pensioencontract en beleggen in defensieve aandelenstrategieën. Ook nam een bestuursdelegatie deel aan het gecombineerde congres van OPF en de Pensioenfederatie en aan activiteiten van DNB en de AFM.

Evaluatie

De 'Principes voor goed pensioenfondsbestuur' schrijven voor dat een bestuur voorziet in een procedure voor periodieke evaluatie van zijn functioneren als geheel en van de individuele leden. In navolging van januari 2011 evalueerde het bestuur in januari 2012 in een separate sessie het eigen functioneren. Overigens voert het bestuur ook per vergadering een evaluatie uit. Wisselend geven twee bestuursleden dan een beoordeling van het bestuurlijke proces in de vergadering. In oktober 2011 stelde het bestuur ook een profielschets voor het bestuur vast. Deze profielschets bevat zowel specifieke deskundigheidsvereisten als persoonlijke competenties. Bij komende benoemingen zal de profielschets worden gehanteerd.

Transparantie

Het bestuur streeft naar openheid en helderheid over de financiële positie van het fonds, het door het bestuur gevoerde beleid en over de zekerheden en risico's van de belanghebbenden. De communicatie hierover vindt met name plaats via de website van het fonds, het periodieke magazine Focus, mailings en de pensioeninformatieteams (PIT). Ook is er een jaarlijkse deelnemersvergadering. Om beter inzicht te geven in de resultaten en financiële positie van het fonds publiceert het pensioenfonds een kwartaalbericht met kerncijfers en hoofdpunten van het gevoerde beleid.

Verantwoording over het gevoerde beleid gebeurt formeel via het jaarverslag.

Het bestuur staat echter open voor vragen of opmerkingen van deelnemers.

Dit kan onder andere via een speciaal e-mailadres, bestuur@klmcabinefonds.nl, en de deelnemersvergadering, waarvoor alle deelnemers en pensioengerechtigden worden uitgenodigd. In de deelnemersvergadering van september 2011 kreeg het bestuur vele vragen van de aanwezige deelnemers. Deze gingen zowel over het beleid van het fonds als over de visie van het fonds op externe ontwikkelingen. Het bestuur juicht deze actieve betrokkenheid toe.

Bestuursleden waren verder aanwezig op de verschillende informatiebijeenkomsten van het fonds, zoals de 'Pensioen in Zichtbijeenkomsten' voor aankomende pensioengerechtigden en de scholings- en terugkomdagen voor leden van de pensioeninformatieteams. Ook worden bestuursleden in hun dagelijkse functie binnen de onderneming vaak aangesproken door deelnemers.

Toezicht

Toezicht is een essentieel onderdeel van een gezonde en betrouwbare financiële sector. Het bestuur hecht waarde aan een goede en open relatie met de toezichthouder(s). In dat kader stelt het regelmatig contact met de toezichthouder(s) op prijs. De maandelijkse rapportage over de dekkingsgraad bleef in 2011 bestaan.

In december 2011 is de 'beleidsregel financieel crisisplan pensioenfondsen' van kracht geworden. Volgens de beleidsregel is een financieel crisisplan een beschrijving van maatregelen, die een pensioenfonds op korte termijn zou kunnen inzetten indien de dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden, waardoor de realisatie van de doelstellingen van het fonds in gevaar komt. In het plan legt het bestuur van een pensioenfonds vooraf vast hoe het fonds omgaat met door het bestuur vooraf beschreven crisissituaties.

DNB heeft de elementen uit de beleidsregel getoetst in de praktijk, in het themaonderzoek financieel crisisplan. Hiervoor was het pensioenfonds met negen andere fondsen geselecteerd. Het onderzoek betrof het uitwerken van een adequaat crisisplan en de beoordeling daarvan door DNB. Insteek van DNB was om via dit themaonderzoek good practices te formuleren. Pensioenfondsen dienen het financieel crisisplan uiterlijk 1 mei 2012 gereed te hebben en in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) op te nemen.

Verder vond in 2011 weer een periodiek overleg tussen DNB en het bestuur plaats. Hierin zijn de verschillende ontwikkelingen bij het fonds en in de externe omgeving besproken. De overige contacten met DNB waren voornamelijk schriftelijk van aard en betroffen de indiening van documentatie en rapportages. In september namen enkele bestuursleden deel aan de jaarlijkse pensioenfondsenbijeenkomst van DNB. Het nieuwe bestuurslid nam ook deel aan een speciale bijeenkomst van DNB voor nieuw benoemde bestuursleden.

Interne beheersing

De interne beheersing van het pensioenfonds, de uitbestede activiteiten inbegrepen, wordt beoordeeld door het AC. Hierna volgen de belangrijkste conclusies van het AC.

SAS 70- en ISAE 3402-rapportage

Tot in het verslagjaar ontving het fonds jaarlijks van de uitvoeringsorganisatie een SAS 70-rapportage (type II) over de interne beheersing van de uitvoeringsorganisatie. Deze rapportage betreft de feitelijke werking van de beheersingsmaatregelen. Het bestuur krijgt er inzicht mee in de mate van beheersing van de uitbestede activiteiten. Het AC heeft de rapportage over 2010 inclusief de verklaring van de accountant, besproken met de uitvoeringsorganisatie en de accountant. Hierbij bleken geen vervolgacties noodzakelijk.

Het AC heeft in 2011 verder kennis genomen van de overgang van SAS 70 naar ISAE 3402. Geconstateerd is dat er in de kern niet veel verandert. Nieuw is wel dat de rapportage een expliciete in control statement van de directie van de uitvoeringsorganisatie omvat. Hierin wordt verklaard dat de systemen van interne risicobeheersing en controle adequaat zijn en effectief hebben gewerkt. Verder is opgenomen dat de afspraken met het fonds met een redelijke mate van zekerheid nu en in de toekomst kunnen worden nagekomen. De ISAE 3402-rapportage van BSG was in januari 2012 gereed en in maart 2012 in het AC besproken.

Integriteit

Op grond van de wet draagt het bestuur zorg voor een integere bedrijfsvoering. In het AC is in 2010 gesproken over de opvolging van het door het bestuur in 2009 vastgestelde integriteitsplan. Dat ging met name over de borging van het integriteitsbeleid in de processen. Vastgesteld is dat deze borging vooral bij de uitvoeringsorganisatie ligt. Voor een belangrijk deel is daarvan ook al sprake, bijvoorbeeld in de werving en monitoring van externe beheerders. In het AC is een rapportagekader ontwikkeld, waarmee de uitvoering van het integriteitsbeleid inzichtelijk wordt gemaakt voor het bestuur. Deze rapportage maakt vanaf 2011 onderdeel uit van de jaarlijkse beleidscyclus.

Compliancetoets

Het AC heeft kennis genomen van de jaarlijkse compliancetoets. Met deze toets wordt onderzocht of de documenten van het fonds in overeenstemming zijn met wettelijke bepalingen. Deze rapportage gaf geen aanleiding tot aanbevelingen of acties. Wel is verzocht om in 2012 tot materiële verbreding van de toets te komen.

Gegevensuitwisseling

Het AC besteedde in 2011 regelmatig aandacht aan de uitvoering van de pensioenregeling. In het bijzonder ging het daarbij om de gegevensuitwisseling tussen de uitvoeringsorganisatie en KLM. Geconstateerd is dat de uitvoerder met KLM in overleg is om deze gegevensuitwisseling verder te stroomlijnen. In voorkomende gevallen worden ook voorstellen tot vereenvoudiging van de regeling gedaan. Het AC vindt dat deze gegevensuitwisseling ook de komende jaren een punt van aandacht blijft.

Pensioenregister

Vanaf 2011 kunnen deelnemers en gewezen deelnemers via het nationale pensioenregister hun aanspraken inzien. Het AC heeft met een steekproefonderzoek vastgesteld dat de in het pensioenregister getoonde gegevens juist zijn.

Periodieke risicoanalyse

In de tweede helft van 2010 is het pensioenfonds gestart met de voorbereiding van een periodieke risico-inventarisatie en analyse. Het beleid van het fonds is om ten minste eenmaal per zittingstermijn een dergelijke integrale analyse uit te voeren. De nieuwe periodieke analyse is uitgevoerd met behulp van een externe partij en vond in maart 2011 plaats.

Gedragscode

Op de leden van het bestuur is een gedragscode van toepassing, die aansluit bij de modelgedragscode van de Pensioenfederatie. De code heeft tot doel het voorkomen van (de schijn van) verstrengeling van belangen van het pensioenfonds en privébelangen en het voorkomen van ongeoorloofde handelingen, zoals koersmanipulatie. Een compliance officer houdt toezicht op een goede naleving van de code. De functie van compliance officer werd tot september 2011 vervuld door de heer D.J.D. Dees. Hij is als compliance officer opgevolgd door de heer E.H. Kok.

In 2011 deden zich geen situaties voor die aanleiding gaven tot een melding aan de compliance officer. Door de uitbesteding aan de uitvoeringsorganisatie hebben bestuursleden geen (directe) betrokkenheid bij het aangaan van zakelijke relaties of (voorgenomen) beleggingstransacties en beschikken zij niet over vertrouwelijke markt-informatie. Mede in het licht van de vergunningen van de organisatie op grond van de Wet op het financieel toezicht (Wft) geldt voor de medewerkers van de uitvoeringsorganisatie een eigen gedragscode, die voldoet aan de door de AFM gestelde eisen. Vanaf 2010 worden de bevindingen van de compliance officer van de uitvoeringsorganisatie geïntegreerd in de rapportage van de compliance officer van het bestuur.

Communicatiebeleid

De communicatie van het fonds vindt plaats op basis van een jaarlijks communicatieplan en het beleidskader communicatie. Van toepassing is het meerjarenkader 2009 – 2011. In dit meerjarenkader ligt de nadruk op direct en zo persoonlijk mogelijk contact met belanghebbenden, inzet van nieuwe media en het bevorderen van de betrokkenheid van deelnemers en pensioengerechtigden bij het functioneren van het fonds en de financiële positie.

Financiële positie en beleid

Op de website geeft het pensioenfonds maandelijks een update van de dekkinggraad van het fonds. Na afloop van ieder kwartaal publiceert het fonds een kwartaalbericht met kengetallen en de hoofdpunten van het gevoerde beleid. Daarnaast reageerde het bestuur via de website verschillende malen op actuele ontwikkelingen, bijvoorbeeld toen in de media berichten verschenen over de problemen in Griekenland. Verder werd in Focus aandacht besteed aan de financiële positie en externe ontwikkelingen.

Deelnemers en pensioengerechtigden ontvingen in september 2011 een nieuwsbrief over de nieuwe financieringsopzet van het pensioenfonds. Daarin werd met name ingegaan op de gevolgen voor de indexatie en de door de deelnemers te betalen premiebijdrage. Mede vanwege de gedaalde dekkinggraad werd er ook op gewezen dat het pensioenfonds in 2012 mogelijk niet zou indexeren. In december volgde een brief aan alle deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers over het indexatiebesluit.

Mijn KLM Pensioen

In 2011 is voor deelnemers het portaal 'Mijn KLM Pensioen' ingevoerd. Hiermee krijgen deelnemers toegang tot de pensioenplanner en een persoonlijk digitaal dossier. Dit dossier omvat op dit moment alleen nog het digitale UPO, maar kan op termijn ook gebruikt worden voor andere persoonlijke documenten.

Met de pensioenplanner hebben deelnemers vanaf 2011 inzage in de (historische) gegevens die aan hun pensioenopbouw ten grondslag liggen. De inkomenspositie na pensionering heeft meer aandacht gekregen, waar voorheen de rechten voorop stonden. Ook heeft het pensioenfonds een module voor non-activiteit toegevoegd.

Publicaties

In 2011 verscheen het magazine Focus driemaal. Verder bracht het pensioenfonds in oktober de eerder genoemde extra nieuwsbrief uit. Begin 2011 verscheen de nieuwe 'In dienst brochure'. Later in het jaar volgde een brochure over non-activiteit. De informatie over non-activiteit werd ook ondersteund door een animatiefilmpje op de website.

Pensioeninformatieteams

Vanaf 2008 kent het pensioenfonds zogenoemde pensioeninformatieteams. In opzet zijn dit divers samengestelde groepen deelnemers, die fungeren als schakel tussen het pensioenfonds en het cabinepersoneel. Hun rol is om collega's meer pensioenbewust te maken door hen te attenderen op pensioenzaken en waar nodig de weg te wijzen naar de website, pensioenplanner en uitvoeringsorganisatie. Ieder team krijgt een korte

basispensioenopleiding en een training in gespreksvaardigheid. De leden van PIT houden via e-mail en website contact met de uitvoeringsorganisatie. Ook vinden periodiek terugkombijeenkomsten plaats, waarin de teamleden ervaringen uitwisselen en waarbij sprake is van bijscholing. Daarnaast hebben bestuursleden gedurende het jaar contact met leden van PIT. De bedoeling is dat een deelnemer zich voor ten minste 18 maanden verbindt aan PIT. Doelstelling is dat steeds circa 40 deelnemers actief zijn. In 2011 zijn weer twee nieuwe teams opgeleid en operationeel geworden.

Bijeenkomsten

In 2011 zijn twee Pensioen In Zichtdagen verzorgd. Tijdens de bijeenkomsten worden de deelnemers geïnformeerd over verschillende aspecten van pensionering. Door de flexibele pensioendatum bij het pensioenfonds ontvangen alle deelnemers van 55 jaar en ouder jaarlijks een uitnodiging voor 'Pensioen In Zicht' en kan iedere deelnemer het voor hem of haar beste moment kiezen.

In september 2011 vond de jaarlijkse deelnemersvergadering plaats. Tijdens deze vergadering heeft het bestuur de deelnemers onder andere ingelicht over de financiële positie van het fonds, de nieuwe financieringsopzet en actuele externe ontwikkelingen. Van de zijde van de deelnemers waren er veel vragen, over het beleid van het fonds, de beleggingsresultaten en de politieke discussie over langer doorwerken. De vergadering werd door 40 deelnemers bezocht.

Sinds 2010 wordt via klankbordgroepen enkele malen per jaar met deelnemers van gedachten gewisseld over de communicatie van het fonds. Klankbordgroepen bieden de mogelijkheid om bestaande uitingen met de doelgroep te evalueren en voorgenomen nieuwe uitingen te testen.

Geschillen

Het pensioenfonds kent een klachtenregeling. Hierin is opgenomen waarover een deelnemer een klacht kan indienen en hoe een klacht wordt behandeld. Van een klacht is sprake als een deelnemer of pensioengerechtigde het niet eens is met de wijze waarop de statuten of het pensioenreglement worden toegepast of vindt onjuist behandeld te zijn. Een klacht wordt in eerste instantie behandeld door de uitvoeringsorganisatie, waarna beroep bij het bestuur openstaat. Als een klager het niet eens is met het oordeel van het bestuur, kan hij zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen. Daarnaast bestaat op grond van de wet en de statuten de mogelijkheid een geschil aan de rechter voor te leggen. De klachtenregistratie van het fonds betreft niet alleen formele klachten, maar ook kritische vragen en signalen van belanghebbenden.

In 2011 zijn er zes klachten ingediend en twee verzoeken voorgelegd (tien in 2010). Alle zes ingediende klachten zijn ongegrond verklaard. De klachten waren verschillend van aard. Van de ingediende verzoeken had één betrekking op de nadelige gevolgen van de vanaf 2012 geldende omzettingfactoren voor deelnemers die hun pensioeningang willen uitstellen. Dit verzoek heeft geleid tot een overgangsmaatregel voor een specifieke groep deelnemers. Daarnaast verzocht een deelnemer, mede namens een groep deelnemers, om in de pensioenregeling mogelijk te maken dat een deelnemer zelf kan

bepalen wanneer tussen 60 en 65 jaar de pensioenuitkering ingaat. Dit verzoek kon niet worden gehonoreerd.

Uitbesteding

Het pensioenfonds en de uitvoeringsorganisatie hebben op 15 maart 2011 twee nieuwe dienstverleningsovereenkomsten getekend. Deze overeenkomsten zijn met terugwerkende kracht in werking getreden per 1 januari 2011. Gekozen is voor een splitsing van de bestaande overeenkomst in een overeenkomst voor fiduciair vermogensbeheer en een overeenkomst voor pensioenuitvoering en bestuursondersteuning. Daarnaast zijn er drie service level agreements opgesteld, een per te verlenen dienst. Hierin worden de diensten gespecificeerd en van meetbare kwaliteitsindicatoren voorzien.

Jaarlijks worden op basis van deze overeenkomst de diensten en de vergoeding voor het daarop volgende jaar afgesproken. Verder wordt op kwartaalbasis gerapporteerd over de naleving van de serviceafspraken en de ontwikkeling van de uitvoeringskosten. Eind 2011 is voor het eerst integraal gerapporteerd over de uitvoering van de serviceafspraken. De nieuwe rapportage geeft scores op alle afspraken afzonderlijk aan. Daarnaast is ze voorzien van een managementsamenvatting met de performance op een dertigtal door het bestuur aangewezen onderwerpen.

Volgens de afspraken nam de uitvoeringsorganisatie in 2011 deel aan de CEM-benchmark voor pensioenuitvoering en voor vermogensbeheer. Dit is een systematiek voor vergelijking van de service en kosten van pensioenfonds. Deze systematiek is door het Canadese bedrijf Cost Effectiveness Measurement Ltd. ontwikkeld. De uitvoeringsorganisatie heeft deelgenomen met de gegevens van het Algemeen Pensioenfonds KLM, omdat dit het beste vergelijkbaar is met de andere deelnemende pensioenfonds. De uitkomsten van het onderzoek zijn in december 2011 gerapporteerd aan het bestuur.

Kostentransparantie

Het bestuur van het fonds heeft veel aandacht voor de kosten van het beheer van het pensioenfonds en de uitvoering van de regeling en streeft naar een goede verhouding tussen kosten en resultaten. Het bestuur werkt met een jaarlijkse begroting van de uitvoeringskosten en wordt ten minste op kwartaalbasis geïnformeerd over de werkelijke kosten ten opzichte van de begroting. Om zijn kosten te kunnen vergelijken, neemt het pensioenfonds jaarlijks kennis van benchmarkonderzoek waaraan de uitvoeringsorganisatie deelneemt. Dit onderzoek betreft zowel het beheer en de uitvoering van de pensioenregeling als de kosten van het vermogensbeheer. Daarbij worden kosten ook afgezet tegen de resultaten en het serviceniveau. Het bestuur onderschrijft de wenselijkheid van transparantie naar de belanghebbenden van het pensioenfonds en volgt de aanbevelingen van de Pensioenfederatie met betrekking tot kostentransparantie.

De kosten van het pensioenfonds bestaan uit de kosten van de uitvoeringsorganisatie voor de uitvoering van de pensioenregeling, de communicatie, de bestuursondersteuning en het vermogensbeheer, alsmede de kosten van externe vermogensbeheerders. Een deel van de kosten houdt verband met het in stand houden van het pensioenfonds

en is niet beïnvloedbaar. Voorbeelden daarvan zijn de jaarlijkse toezichthefingen en kosten van de certificerend accountant en actuaris. Bij de beoordeling van kosten is ook de schaalgrootte van het fonds van belang.

De kosten van de uitvoering van de pensioenregeling, inclusief de aan pensioenuitvoering gerelateerde bestuurskosten, bedragen 2,9 miljoen euro. Verdeeld over de deelnemers en pensioengerechtigden van het fonds komt dit op 288 euro per deelnemer. De kosten van het vermogensbeheer bedragen 0,4-0,5% van het belegde vermogen per ultimo 2011. Dit betreft de kosten van de beleggingspools en de aan het vermogensbeheer gerelateerde bestuurs- en beheerskosten, exclusief de transactiekosten. De transactiekosten bedragen 0,15% van het gemiddelde belegde vermogen.

Externe relaties

Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie, die in 2010 is ontstaan uit de samenwerking tussen de Stichting OPF, de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen en de Unie van Beroepspensioenfondsen. De Pensioenfederatie behartigt de belangen van pensioenfondsen bij de Nederlandse en Europese overheden en toezichthouders. De (titulair) directeur van het pensioenfonds is lid van het algemeen bestuur van zowel de Stichting OPF als de Pensioenfederatie. Functionarissen van de uitvoeringsorganisatie nemen deel aan commissies en werkgroepen van de Pensioenfederatie.

PENSIOENREGELING EN UITVOERING

Indexatie 2012

Het bestuur heeft vanwege de gemiddelde reële dekkingsgraad over de maandeinden van juni tot en met november 2011 besloten per 1 januari 2012 de pensioenaanspraken van actieve deelnemers, de premievrije aanspraken van de gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen niet aan te passen (basisindexatie). Evenmin was er financiële ruimte voor een aanvullende indexatie per 1 januari 2012 van de opgebouwde pensioenaanspraken van actieve deelnemers.

Indexatielabel

Vanwege de berichtgeving over het indexatielabel is door het bestuur besloten het label niet meer te gebruiken in nieuwe publicaties. Om uitvoeringstechnische redenen is het label op het UPO 2011 gehandhaafd.

Ingang AOW op verjaardag

Het bestuur heeft vastgesteld dat de wijziging van de AOW-ingangsdatum per 1 april 2012 aanleiding vormt voor nader onderzoek, maar dat dit primair een zaak van de arbeidsvoorwaardelijke partijen is. Daarom heeft het bestuur besloten vooralsnog geen actie te ondernemen.

Reglementswijzigingen

Nieuwe financieringsopzet vanaf 2011

Eind november 2010 heeft het arbeidsvoorwaardelijk overleg KLM-Cabinepersoneel een akkoord bereikt over een nieuwe financieringsopzet voor het KLM-Cabinefonds. Het akkoord bevat afspraken over wijzigingen van de uitvoeringsovereenkomst en de pensioenreglementen van het pensioenfonds. In het jaarverslag 2010 is hiervan al uitgebreid melding gemaakt. In de bestuursvergadering van december 2010 besloot het bestuur, op verzoek van het arbeidsvoorwaardelijk overleg, uitvoering te geven aan de afspraken in het kader van de nieuwe financieringsopzet. Het bestuur stelde daarvoor een (bestuurlijke) werkgroep in die de benodigde wijzigingen in de uitvoeringsovereenkomst en de pensioenregeling heeft voorbereid. In september 2011 stelde het bestuur een op de nieuwe financieringsopzet aangepaste uitvoeringsovereenkomst vast. De herziene uitvoeringsovereenkomst heeft een terugwerkende kracht tot 1 januari 2011. In de daarop volgende vergadering in december zijn ook de pensioenreglementen 2008A en 2008B op de nieuwe financieringsopzet aangepast.

Het gaat hierbij om de volgende wijzigingen (per 1 januari 2012):

- Vanaf 2013 zal de premiebijdrage van de deelnemers 2,3% bedragen. In de periode vanaf 2011 wordt de deelnemersbijdrage in het kader van een overgangsregeling stapsgewijs verhoogd naar 1,65% in 2011 (dat was 1% in 2010) en 2% in 2012.
- De premiebijdrage voor de verzekering van het ouderdomspensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen van de deelnemers zal minimaal 0% bedragen. Bij een overschot of een tekort komt vanaf 2013 een veertiende deel ten gunste (overschot) of voor rekening (tekort) van de deelnemer. Vanuit de overgangsregeling geldt voor de jaren 2011 en 2012 dat een zeventiende respectievelijk een vijftiende deel ten gunste dan wel voor rekening van de deelnemer komt.
- Het indexatieartikel (inclusief inhaalindexatie) in de reglementen is geheel herschreven als gevolg van de nieuwe financieringsopzet.

Voor de NAP-regeling heeft het bestuur vaststelling van de wijzigingen (conform de wijzigingsvoorstellen artikel 23 en 24 van respectievelijk de reglementen 2008A en 2008B) voorlopig uitgesteld vanwege nader overleg over de fiscale (on)mogelijkheden van de wijzigingsvoorstellen.

Vereenvoudigde gegevensaanlevering

Het bestuur heeft de reglementswijzigingen met betrekking tot de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA) goedgekeurd. Door deze wijzigingen is de gegevensaanlevering vereenvoudigd. De wijzigingen zijn per 1 januari 2012 van kracht geworden.

Ex-Martinair medewerkers in dienst bij de KLM

Per 1 februari 2011 zijn 374 cabinemedewerkers afkomstig van Martinair bij de KLM in dienst getreden. Vanaf dat moment zijn deze medewerkers deelnemer in Pensioenreglement 2008A van het Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel.

Tijdelijke suppletie op het KLM-salaris

Vanwege de tijdelijkheid van de suppletie, die Martinair bovenop het KLM-salaris toekent en die niet pensioengevend is, heeft Martinair voor de groep ex-medewerkers in dienst bij de KLM de verzekering voor overlijdens- en invaliditeitsrisico's vanaf 1 februari 2011 voortgezet. De startbrief, die het pensioenfonds begin april 2011 aan hen heeft toegestuurd, wees de ex-medewerkers van Martinair hier ook op.

Akkoord Martinair en UNC

In december 2011 heeft Martinair een definitief akkoord met de UNC bereikt over de arbeidsvoorwaardelijke afspraken in het kader van de indiensttreding van de ex-Martinairmedewerkers bij de KLM (het zogenoemde Bosrand-akkoord). In plaats van de suppletie komt er een bruto aanvulling op het KLM-salaris. Deze is per 1 januari 2012 met terugwerkende kracht tot 1 februari 2011 pensioengevend voor de basisregeling waaraan de ex-Martinair medewerkers deelnemen (reglement 2008A). Voor de NAP-regeling geldt dat de aanvulling per 1 januari 2012 pensioengevend geworden is.

Pensioengrondslag

Het bestuur heeft enkele wijzigingen van het pensioenreglement vastgesteld vanwege een door de arbeidsvoorwaardelijke partijen overeengekomen vereenvoudiging van de regeling (pensioengrondslag).

Factoren

Het bestuur heeft de factoren voor de keuzemogelijkheden in de pensioenreglementen met ingang van 1 januari 2012 gewijzigd. Aanleiding voor de wijziging waren de nieuwe financieringsopzet per 1 januari 2011 en de nieuwe overlevingstafels en correctiefactoren per 1 januari 2010. De nieuwe factoren zijn in december 2011 in de reglementen opgenomen.

Tarieven

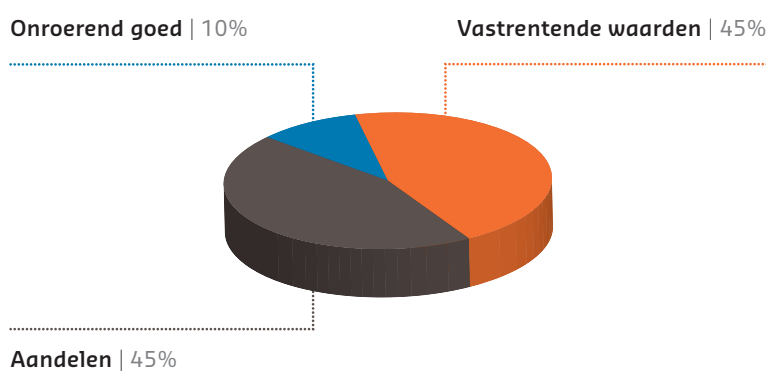
In september 2011 heeft het bestuur de afkooptarieven (klein pensioen) voor 2012 vastgesteld. Het inkoop tarief NAP voor 2012 is in december 2011 vastgesteld door het bestuur. Beide sets tarieven zijn in 2011 in de pensioenreglementen opgenomen.

BELEGGINGEN VAN HET FONDS

Algemeen

Het doel van het beleggingsbeleid is het leveren van een optimale bijdrage aan de realisatie van de pensioenafspraken binnen aanvaardbare risicogrenzen. Het bestuur heeft de beleggingen gespreid over verschillende beleggingscategorieën. Binnen de verschillende beleggingscategorieën vindt een verdeling plaats in regio's en subcategorieën. Bij de uitvoering van het beleid houdt het bestuur rekening met valutarisico, renterisico en het neerwaartse risico van aandelen en onroerend goed.

De langetermijn strategische beleggingsmix is als volgt:

Over 2011 werd een totaal rendement behaald van 7,7% (inclusief rendement op derivaten ter afdekking van risico's).

Strategisch beleggingsbeleid

Een belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid richt zich op de beheersing van het rentemismatchrisico in de balans van het pensioenfonds. De waarde van de pensioenverplichtingen is gevoelig voor veranderingen in de rente. Wanneer de rente daalt, stijgen de pensioenverplichtingen. Een rentedaling leidt ook tot een hogere waarde van de obligatieportefeuille. Dit compenseert de waardestijging van de verplichtingen enigszins, zij het dat de verplichtingen een grotere rentegevoeligheid hebben. De waarde van de aandelen- en vastgoedportefeuille wordt ook beïnvloed door het niveau van de rente, maar voor de korte termijn is er geen sprake van een expliciet verband. Het pensioenfonds heeft de ambitie de pensioenen te indexeren voor de opgetreden inflatie. Daarom vormen het rentemismatchrisico en het inflatierisico belangrijke risico's voor het fonds.

Het beleid van het fonds is er in de afgelopen jaren op gericht geweest om tot een minder volatiel verloop van de dekkingsgraad te komen. Daarnaast vindt het bestuur een stabiel verloop van de netto pensioenpremie en een goede indexatie van de pensioenen van groot belang. Dit zorgde ervoor dat het strategische beleggingsbeleid op een aantal belangrijke punten is aangepast. Zo is vastgelegd dat tenminste 50% van de nominale rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen afgedekt wordt door de beleggingsportefeuille. Een belangrijk deel daarvan wordt afgedekt door de obligaties in de vastrentendewaardenportefeuille. Het restant van het renterisico dekt het fonds vervolgens af door de inzet van nominale renteswaps.

Voor het aandelenrisico geldt het beleid om het neerwaarts aandelenrisico gedeeltelijk te verminderen door de inzet van aandelenputopties. 50% van de aandelenportefeuille wordt afgedekt door de inzet van aandenderivaten, zogenoemde Average Priced Options (APO's). Het strategisch normgewicht van aandelen kan daardoor gelijk blijven aan 45%.

In de hierna volgende tabel is de verdeling over de vermogenscategorieën ultimo 2011 gegeven (BM staat voor benchmark).

Beleggingsportefeuille naar categorieën (bedragen in EUR miljoenen)

			2011		2010	
	EUR	%	BM%	EUR	%	BM%
Vastrentende waarden	661	41,1	45,5	602	41,7	43,5
Aandelen	767	44,2	40,7	714	45,9	44,3
Onroerend goed	132	8,2	8,3	131	9,1	9,2
Nominale renteswaps	114	7,1	7,1	26	1,8	1,8
Aandelenderivaten (APO)	44	2,7	2,7	28	1,9	1,9
Banktegoeden	16	1,0	0,0	4	0,3	0,0
Overig	- 69	- 4,3	- 4,3	- 9	- 0,7	- 0,7
	1.665	100,0	100,0	1.496	100,0	100,0

Rendementsontwikkelingen totale portefeuille

Over 2011 kwam het totaalrendement van het fonds uit op 7,7%. Het portefeuillerendement was daarmee 0,9% lager dan het rendement van de benchmark. Een afwijking tussen beide komt voornamelijk voort uit tactische positionering door over- en onderwegingen gedurende het jaar ten opzichte van de benchmarkportefeuille. Daarnaast waren, beleggingskosten en implementatie-effecten van de portefeuillemutaties van invloed. Bij de beoordeling van de behaalde rendementen wordt een vergelijking gemaakt met de benchmarkportefeuille. Dit is een referentieportefeuille die is toegesneden op de specifieke situatie van het fonds. Bij het bepalen van de strategische verdeling van het fondsvermogen over de beleggingscategorieën en binnen die categorieën over regio's en beleggingsstijlen, neemt het pensioenfonds uitdrukkelijk de verplichtingenstructuur en initiële vermogenspositie mee. De rendementscijfers in de tabel voor de categorieën vastrentende waarden, aandelen en onroerend goed zijn berekend op basis van volledige afdekking van het valutarisico van de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen. De volgende tabel geeft de gemiddelde verdeling weer van het vermogen over de beleggingscategorieën en de rendementsontwikkelingen van het fonds. Verder worden de verdeling en rendementsontwikkeling van de betreffende benchmark gegeven.

In de hierna volgende tabellen staat PF voor het pensioenfonds en BM voor benchmark.

Totaalrendement in %

	2011				2010			
	Gewicht		Rendement		Gewicht		Rendement	
	PF	BM	PF	BM	PF	BM	PF	BM
Vastrentende waarden	41,6	44,7	12,1	13,1	43,0	44,7	8,8	7,8
Aandelen	44,3	41,8	-9,2	-9,0	43,2	41,7	11,9	12,5
Onroerend goed	8,7	8,7	0,1	-0,1	8,4	8,4	16,4	16,8
Nominale renteswaps	3,2	3,2	6,2	6,2	3,1	3,1	2,2	2,2
Aandelenderivaten (APO)	2,3	2,3	0,4	0,4	2,6	2,6	-1,3	-1,3
Banktegoeden	0,6	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0
Overig	-0,7	-0,7	-0,2	-0,3	-0,5	-0,5	-0,1	0,0
	100,0	100,0	7,7	8,6	100,0	100,0	10,8	10,9

Gevoerde beleid

In mei heeft de jaarlijkse herbalancering naar de strategische gewichten plaatsgevonden. Hierbij heeft het pensioenfonds obligaties verkocht en aandelen gekocht. Begin september vond een tussentijdse herbalancering plaats vanwege de overschrijding van maximale en minimale wegingsfactoren voor de beleggingscategorieën uit hoofde van marktontwikkelingen. In verband met de sterke daling van aandelenkoersen en stijging van obligatiekoersen zijn aandelen gekocht en obligaties verkocht.

De tactische positionering van het pensioenfonds over geheel 2011 was een overwogen positie in zakelijke waarden en een onderwogen positie in vastrentende waarden aangehouden. Deze positie is sterker aangezet na de aanvankelijke sterke koersdalingen in augustus. Toen werden aandelen nog aantrekkelijker gewaardeerd geacht. Vervolgens waren binnen de obligatieportefeuille staatsleningen onderwogen ten gunste van de zogenoemde 'spread'-beleggingen (High Yield en Emerging Market Debt). Binnen aandelen werden de opkomende landen overwogen ten opzichte van de ontwikkelde landen.

Het negatieve resultaat van het tactisch beleid wordt voor de helft verklaard door de overweging van aandelen ten opzichte van obligaties. Vervolgens droegen de onderweging van zeer kredietwaardige staatsobligaties ten opzichte van de overweging van lager kredietwaardige obligaties en het relatieve rendement van die vermogensbeheerders evenredig bij aan de andere helft van de underperformance.

Het fonds zet verschillende soorten derivaten in om risico's te verminderen: rentederivaten, valutaderivaten en aandelenputopties. Het gevolg van deze inzet is een lager risicoprofiel voor het fonds en dat zorgt onder andere voor een lagere vereiste buffer op grond van het financieel toetsingskader (vereist eigen vermogen). Door de sterk gedaalde rente in 2011 zorgde de inzet van rentederivaten voor een grote positieve bijdrage aan het totaal behaalde portefeuillerendement. Door het verzwakken van de euro in het afgelopen jaar zorgde de inzet van het totaal van valutaderivaten voor een iets lager portefeuillerendement. Daar staat dan tegenover de relatieve toename van de beleggingen in die buitenlandse valuta. De dalingen van de aandelen waren niet sterk

genoeg om de aandelenputopties in waarde toe te laten nemen. Per saldo was de bijdrage van de aandelenopties op het totaalresultaat dan ook te verwaarlozen.

Vastrentende waarden

De schuldencrisis zorgde er voor dat de rendementen in de obligatieportefeuille een wisselend beeld lieten zien. Beleggers kochten massaal veilig geachte Duitse staatsobligaties en verkochten posities in risicovollere obligaties. De nominale rente op Duitse staatsobligaties daalde sterk en ook de swaprente liet een sterke daling zien. De waarde van de pensioenverplichtingen nam hierdoor sterk toe. De vastrentende matchingportefeuille kon deze waardeverhoging maar ten dele volgen. Het oplopen van het renteverskil tussen Franse en Duitse staatsobligaties was hier mede de oorzaak van. Ook de reële rente liet een forse daling zien. De portefeuille met inflatiegerelateerde obligaties profiteerde met een uitstekend rendement.

Bedrijfsobligaties lieten eveneens een positief rendement zien in 2011. Hierbij deden de bedrijfsobligaties met een wat hogere kredietwaardigheid het wat beter dan obligaties met een wat lagere kredietwaardigheid. Tevens had de dalende rente een positief effect op het rendement op bedrijfsobligaties. De vergoeding die beleggers vragen voor kredietrisico liep op in 2011 en dit had een negatief effect. Bij obligaties met een wat lagere kredietwaardigheid was dit negatieve effect wat groter.

Staatsobligaties uit opkomende landen leverden een wisselend beeld op. Staatsobligaties van opkomende landen uitgegeven in harde valuta (dollars) lieten een positief rendement zien van ruim 7%. Staatsobligaties van opkomende landen uitgegeven in lokale valuta gaven een negatief rendement. Het vooruitzicht van een wereldwijde recessie door de afkoeling van de economieën van de westerse landen leidt tot tekenen van vertraging in de opkomende markten. De ermee gepaard gaande verplaatsing van gelden zorgde voor het zwakker worden van de valuta van opkomende landen.

Vastrentendewaardenportefeuille naar segment (bedragen in EUR miljoenen)

	2011		2010	
	EUR	%	EUR	%
Global ILB 10+	415	62,8	347	57,6
Eurozone staatsobligaties 10+	57	8,6	53	8,8
Eurozone staatsobligaties	- 19	- 2,9	15	2,5
Eurozone bedrijfsobligaties	19	2,9	30	5,0
UK bedrijfsobligaties 10+	21	3,2	22	3,6
US credits	25	3,8	23	3,8
US high yield	50	7,6	40	6,6
Emerging Markets Debt	57	8,6	44	7,4
Emerging Markets Debt (local)	36	5,4	28	4,6
	661	100,0	602	100,0

Aandelen

Op elke ontwikkeling op het wereldwijde en met name Europese politieke toneel werd in het afgelopen jaar heftig gereageerd. Hierdoor vertoonden de beurzen grote schommelingen met uitschieters in zowel positieve als negatieve richting van meer dan 5%. De negatieve tendens gaf echter de doorslag en tegen het eind van het derde kwartaal was zelfs zo'n 15% aan waarde ingeleverd ten opzichte van het begin van het jaar. Het eindresultaat was een verlies van zo'n 8% voor de wereldwijde aandelenbeurzen. De best presterende regio was Noord-Amerika, waar Amerikaanse large caps zelfs een klein positief resultaat wisten te behalen. De emerging en frontier markets gingen het hardst onderuit met een jaarverlies dat uitkwam op bijna 20%. Large cap aandelen presteerden beter dan small cap aandelen, wat een gevolg was van de voortdurende onzekerheid waardoor de vraag naar meer risicomijdende beleggingscategorieën groot was. Defensieve aandelen waren de grote winnaars dit jaar, al was de relatieve performance aan schommelingen onderhevig. De year-to-date performance na de dip in februari was vrijwel gelijk aan die van reguliere aandelen. Echter toen de beurzen in mei echt omlaag gingen, hielden defensieve aandelen nog lang stand en daalden circa de helft minder dan reguliere aandelen. Duurzame aandelen begonnen het jaar vergelijkbaar met reguliere aandelen. Na de dip in februari presteerden ze enkele maanden zelfs beduidend beter. Zo ook tijdens de grote daling in de zomer, waar ze net iets minder verloren dan reguliere aandelen. De tweede helft van het jaar bleek deze categorie aanzienlijk volatieler te zijn. Herbalancerings- en repatriatie van gelden waren daarvan de belangrijkste oorzaken. Het jaarresultaat was uiteindelijk marginaal beter dan dat voor reguliere aandelen.

Aandelenportefeuille naar regio (bedragen in EUR miljoenen)

	2011			2010		
	EUR	%	BM%	EUR	%	BM%
Europa & Midden Oosten	266	34,5	31,9	256	35,8	37,9
Noord Amerika	189	24,7	27,4	201	28,1	28,1
Pacific	59	7,7	7,7	59	8,3	9,1
Opkomende markten	159	20,8	20,7	144	20,2	17,3
Aandelen defensief	39	5,1	5,1	-	-	-
Duurzaam wereldwijd	55	7,2	7,2	54	7,6	7,6
	767	100,0	100,0	714	100,0	100,0

Vastgoed

Na een al volatiel 2010 herstelde de vastgoedmarkt zich voorzichtig in 2011. Op de private vastgoedmarkt waren beleggers de eerste helft van het jaar op zoek naar veilige beleggingen. Dit vertaalde zich in een grote vraag naar hoogwaardig vastgoed met stabiele inkomsten. De toenemende vraag naar vastgoed met een laag risicoprofiel resulteerde echter in grote waardingsverschillen tussen hoogwaardig vastgoed met stabiele inkomsten (hoog geprijsd) en meer risicovolle vastgoedbeleggingen (laag geprijsd).

Het herstel op de private markt kwam niet voor op de publieke vastgoedmarkt. De prijzen van de publieke vastgoedaandelen werden in 2011 ook gedomineerd door de onrust op de financiële markten en het negatieve sentiment op de beurzen. Na een goede start daalden de koersen van vastgoedaandelen naarmate de omvang van de financiële crisis in Europa zich steeds duidelijker manifesteerde. De waardeontwikkeling op de publieke vastgoedmarkt liep tot aan 2011 voor op dat van de private vastgoedmarkt. In 2011 werd deze voorsprong echter weer ingeleverd, toen de Europese schulden crisis escaleerde.

Onroerendgoedportefeuille naar segment (bedragen in EUR miljoenen)

			2011		2010	
	EUR	%	BM%	EUR	%	BM%
Europa beursgenoteerd	27	20,9	21,0	39	29,7	29,7
Verenigde Staten beursgenoteerd	28	21,0	20,8	26	19,8	20,3
Azië beursgenoteerd	8	6,1	6,2	10	7,7	7,2
Totaal beursgenoteerd	63	48,0	-	75	57,2	-
Europa privaat	44	33,1	33,1	43	33,0	33,0
Verenigde Staten privaat	22	16,4	16,4	13	9,8	9,8
Azië privaat	3	2,5	2,5	-	-	-
Totaal privaat	69	52,0	-	56	42,8	-
	132	100,0	100,0	131	100,0	100,0

Valuta

Het pensioenfonds heeft geen visie op de mogelijke ontwikkelingen van wisselkoersen. Daarom werden ook in 2011 de valutaposities in Amerikaanse dollars, Britse ponden, Japanse yens, Zweedse kronen, Canadese en Australische dollars voor 100% afgedekt met de euro. Daarbij werden posities in de Nieuw-Zeelandse dollar als Australische dollars gezien. De posities in Singapore dollars en Hong Kong dollars werden afgedekt met de Amerikaanse dollar.

Verantwoord beleggen

Verantwoord beleggen houdt in dat bij de selectie van beleggingsobjecten ook rekening wordt gehouden met niet-financieel getinte eisen. Het gaat daarbij om zaken als ecologie, milieu, duurzaamheid en ethiek. De visie van het bestuur is dat beleggingsbeleid in eerste instantie is gericht op het behalen van een zo goed mogelijk rendement tegen een zo laag mogelijk risico. Uiteraard wil het fonds daar op een verantwoorde en duurzame manier mee omgaan. Het bepalen wat nu specifiek wel of niet-aanvaardbare activiteiten zijn, acht het bestuur echter allereerst de verantwoordelijkheid van de overheid. Deze beschikt daartoe immers over een democratische legitimatie.

Voor de beleggingen van het fonds is de basis dat alleen wordt belegd in activiteiten die niet bij wet of bij internationale verdragen zijn verboden. Schending van mensenrechten en misbruik van kinderarbeid behoren tot de activiteiten waarvan het fonds afstand neemt. Het bestuur onderschrijft daarbij de principes van de Verenigde Naties voor verantwoord beleggen. Het bestuur heeft de externe vermogensbeheerders geïnformeerd over de standpunten van het fonds en hen gevraagd te rapporteren over hoe zij invulling kunnen geven aan de doelstellingen van het pensioenfonds. Verder heeft het bestuur besloten om 10% van het aandelenbelang in specifieke duurzame activiteiten te gaan beleggen. Begin 2010 is gestart met deze zogenoemde 'groene pool'. Ultimo 2011 bedraagt de omvang van deze beleggingen 55 miljoen euro. Het gaat om beleggingen in fondsen voor alternatieve energiebronnen, water en microfinanciering.

Corporate Governance

Het pensioenfonds onderschrijft de wenselijkheid van een goede governance van ondernemingen en wil actief bijdragen aan de bevordering en de verdere ontwikkeling van de corporate governance. Het bestuur geeft hieraan concrete invulling door te participeren in de Stichting Eumedion. Eumedion behartigt de belangen van de bij haar aangesloten institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen, beleggingsinstellingen en vermogensbeheerders) op het gebied van corporate governance en duurzaamheid. Doel is om de governance, milieu- en sociale prestaties van beursvennootschappen waarin belegd wordt te verbeteren. Daarnaast maakt het fonds gebruik van het beleid en de kanalen van de externe vermogensbeheerders. Het fonds neemt zelf niet deel aan aandeelhoudersvergaderingen. De externe vermogensbeheerders hebben in voorkomende gevallen het mandaat om in het belang van het fonds op te treden.

Vooruitblik 2012

De verwachtingen voor 2012 laten zich moeilijk nauwkeurig beschrijven. In een crisis zijn het niet altijd de meest logische of voor de hand liggende ontwikkelingsrichtingen die worden gekozen of opgedrongen. Wel is er een serieuze situatieschets te maken. Westerse overheden gaan fors bezuinigen om hun begroting nog enigszins beheersbaar te houden. Overheden en het bedrijfsleven moeten de komende jaren de uitstaande schulden omlaag brengen. Deze bezuinigingen zullen bijdragen aan een lage economische groei in de ontwikkelde markten, met als voorlopige verwachting een milde recessie in Europa. Ze moeten echter wel bijdragen aan het terugwinnen van het vertrouwen. Tegelijkertijd zullen de centrale banken vasthouden aan een ruim monetair beleid en waar mogelijk het zelfs nog verder opvoeren. Zo zal in het eurogebied de korte rente laag blijven. Door de afkoeling van de economische groei zal de inflatie wat lager komen te liggen dan het huidige verhoogde niveau en in 2012 zo rond de 2 tot 2,5% uitkomen voor het eurogebied.

De eurozone zal met veel moeite bij elkaar worden gehouden. De mogelijkheid bestaat dat alleen Griekenland op een, zo mogelijk, gecontroleerde wijze het eurogebied zal verlaten. Ierland, Portugal, Spanje en Italië voeren herstructureringen door en zullen gesteund worden door de andere eurolanden en het IMF met de noodzakelijke leningen.

Het belangrijkste risico is het uiteenvallen van het eurogebied op een ongecontroleerde manier.

Ook de Amerikaanse economie kwakkelde voort, maar zal aan een recessie ontsnappen en een bescheiden economische groei laten zien in 2012. De opkomende markten zullen wederom hoge groeicijfers laten zien, zij het lager dan in 2011 vanwege de terugval op de ontwikkelde markten.

De impact van de genomen maatregelen zal met argusogen worden gevolgd.

Reacties kunnen heftig zijn zoals het recente verleden heeft aangetoond. Des te meer tijd het proces wordt gegund, hoe meer aanpassingsmogelijkheden de markt heeft.

Een eventuele positieve afwijking van het geschetste scenario zou een versnelling van de stimuleringsmaatregelen voor de aanpak van de crisis zijn. Daarbij zou dan de enorme monetaire verruiming in combinatie met een ongelimiteerde steun van de overheden een sterke aanjager voor de terugkeer van het vertrouwen kunnen zijn.

De beleggingsmarkten zullen ons het komende jaar ongetwijfeld wederom op bepaalde punten verrassen. In het beleggingsbeleid houdt het pensioenfonds hiermee rekening en bij de uitvoering ligt de focus op grip en inzicht van alle beleggingen.

HET FINANCIËLE BELEID

Premiebeleid

Het beleid van het bestuur is gericht op het uitvoeren van een voorwaardelijk geïndexeerde pensioenregeling zoals overeengekomen door arbeidsvoorwaardelijke partijen. Gezien deze doelstelling, de risicohouding van het bestuur en verwachtingen ten aanzien van toekomstige economische ontwikkelingen kan het pensioenfonds een daarbij passende premie vaststellen. De hoogte van de te betalen premie is overeengekomen tussen het bestuur en de KLM. De premie is bedoeld voor het pensioen van de actieve deelnemers. Voor het pensioen van de premievrije en gepensioneerde deelnemers is in het verleden premie betaald.

Met ingang van 2011 is een nieuw premiebeleid van toepassing. Voor de financiering van de pensioenen heeft het pensioenfonds een premie geheven van 28,1% van de bijdragegrondslag. Deze premie is afgeleid van een gedempte actuariële premie met een bufferopslag gelijk aan het (strategisch) vereist eigen vermogen. Met ingang van 2011 verlaagt het pensioenfonds de 'gedempte' rentevoet, die wordt gebruikt voor de premievaststelling, gefaseerd in drie jaar naar 3,2%. De premie gaat daardoor gefaseerd omhoog. De gedempte rentevoet voor 2011 bedraagt 3,8%. In de premie zijn opslagen opgenomen voor de onderdelen administratiekosten en arbeidsongeschiktheidsrisico. De premie wordt verhoogd met een deelnemersbijdrage bij verzekering van het facultatief partnerpensioen van 1,2% (niveau 2011) van de bijdragegrondslag. De bijdragegrondslag is gelijk aan 13,96 maal het maandsalaris met aftrek van een franchise. Ook verhoogt het pensioenfonds de premie met een deelnemersbijdrage voor de netto aanvullende pensioenregeling van 2% van de grondslag (13,96 keer het maandsalaris) en een deelnemersbijdrage voor de verzekering van het Anw-hiaat. (12,70 per maand).

Stabilisator beleidsinstrument toeslagen en premie

Vanaf 2011 hanteert het pensioenfonds het gemiddelde van de dekkingsgraden aan het einde van de maanden juni tot en met november als graadmeter voor het premie- en indexatiebeleid voor het volgende boekjaar. Op deze wijze is het fonds niet afhankelijk van een enkel meetmoment voor de inzet van deze beleidsinstrumenten en wordt het effect van eventuele grote schommelingen in de dekkingsgraad op de beleidsinstrumenten gedempt.

Tekortenbeleid

Het bestuur en de KLM zijn overeengekomen dat bij een ontoereikende solvabiliteitspositie een beroep wordt gedaan op de verschillende stakeholders van het fonds. De KLM en actieve deelnemers zullen zodanige herstellpremies bijdragen dat er bij een dekkingstekort binnen drie jaar en bij een reservetekort binnen vijftien jaar weer sprake is van voldoende solvabiliteit. De doorsneepremie vermeerderd met de extra premiebetalingen door een reserve- of dekkingstekort is niet hoger dan 48% van de som van de bijdragegrondslagen. Ultimo boekjaar 2010 had het pensioenfonds een reservetekort. De pensioenpremie 2011 is daarom verhoogd met een herstellpremie van 342.509 euro. Het hierin begrepen deelnemersaandeel van 20.148 euro is gefinancierd uit de reserve toekomstige premiekortingen voor deelnemers. De gemiddelde nominale dekkingsgraad aan het einde van de maanden juni tot en met november 2011 bedroeg 114,2%. De vereiste nominale dekkingsgraad was 120,1% per 30 november 2011. Dit betekent dat het pensioenfonds ook voor 2012 een herstellpremie heeft gevraagd. Van gepensioneerde en premievrije deelnemers vraagt het pensioenfonds geen herstellpremies. Bij onvoldoende solvabiliteit verlangt het fonds vanuit evenwichtige belangenbehartiging ook een bijdrage van deze groep deelnemers via het niet (volledig) indexeren van de opgebouwde en ingegane pensioenen.

Overschottenbeleid

Premiekorting wordt verleend als het pensioenvermogen van het fonds hoger is dan het pensioenvermogen bij het maximum van de FTK-dekkingsgraad (vereist vermogen) en bij een 100% reële dekkingsgraad. Van het aldus gedefinieerde overschot gebruikt het pensioenfonds een tiende deel voor premiekorting. In het daarop volgende jaar beoordeelt het fonds opnieuw vanuit de balanssituatie of premiekorting mogelijk is. Uit deze beleidslijn volgt dat er ook negatieve premies ofwel terugstortingen kunnen ontstaan. De terugstorting is echter begrensd tot 24% van de bijdragegrondslag.

Indexatiebeleid

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijk indexatiebeleid. De aanpassing of indexatie is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De toe te kennen toeslag wordt gesplitst in twee onderdelen. In de eerste plaats een basistoelage met als ambitie de 'geschoonde prijsinflatie', waarbij voor actieve deelnemers een maximum geldt van de algemene KLM-loonontwikkeling. Daarnaast is er een aanvullende toeslag voor actieve deelnemers. Bij deze aanvullende toeslag geldt als ambitie het verschil tussen de toegekende basistoelage en de verleende algemene KLM-loonontwikkeling.

Het bestuur heeft besloten om als leidraad bij de toekenning van toeslagen rekening te houden met de mate waarin het fonds toeslagen zowel nu als in de toekomst kan nakomen. Bij het besluit over (gedeeltelijke) toeslag houdt het bestuur rekening met het niveau van de daarvoor te bepalen reële dekkingsgraad. Wanneer er voldoende vermogen is om nominale pensioenaanspraken (zonder toeslagverlening) veilig te stellen, maar onvoldoende vermogen om ook in de toekomst volledige toeslagverlening na te komen, dan zal gedeeltelijke toeslagverlening plaatsvinden. De mate waarin basis-toeslag wordt verleend, stelt het pensioenfonds vast met hulp van een boven- en ondergrens. De bovengrens staat gelijk aan een reële dekkingsgraad van 80%. De ondergrens is een reële dekkingsgraad van 65%. Wanneer het vermogen zich tussen deze twee grenswaarden bevindt, verleent het pensioenfonds gedeeltelijke toeslag. Het pensioenfonds kent geen basistoelagen toe wanneer het aanwezige vermogen lager is dan het vermogen waarbij nominale aanspraken kunnen worden veilig gesteld. Daarbij houdt het fonds rekening met een minimale wettelijke buffer van 5% (nominale dekkingsgraad van 105%). De basisindexatie mag niet op een zodanig niveau worden vastgesteld, dat de nominale dekkingsgraad door de basisindexatie onder de 105% zou zakken. In dat geval beperkt het pensioenfonds de indexatie ten minste zo, dat een daling van de nominale dekkingsgraad onder de 105% wordt voorkomen.

De gemiddelde reële dekkingsgraad over het einde van de maanden juni tot en met november 2011 bedroeg 64,7%. Het bestuur heeft daarom besloten geen basisindexatie toe te kennen. De aanvullende toeslag wordt toegekend als de daarvoor apart gevormde toeslagreserve voor actieve deelnemers ruimte biedt. In 2012 kan geen aanvullende toeslag worden toegekend.

Inhaalindexatie

Voor inhaalindexatie ter compensatie van gekorte indexaties in het verleden (indexatieachterstand) gelden de volgende uitgangspunten:

- De reële dekkingsgraad bedraagt meer dan 85%;
- In beginsel zal inhaalindexatie worden toegepast met terugwerkende kracht gedurende 10 jaar;
- De grootste indexatieachterstand zal als eerste worden weggewerkt.

De inhaalindexatie geldt voor alle opgebouwde en premievrije aanspraken alsmede alle ingegane pensioenen.

Feitelijke en (gedempte) kostendekkende premie

De kostendekkende premie volgens artikel 128 lid 1 van de Pensioenwet bedraagt 67,9 miljoen euro. Volgens het Besluit financieel toetsingskader is het mogelijk jaarlijkse premieschommelingen in de kostendekkende premie door fluctuerende markrentes te dempen. Deze zogeheten gedempte kostendekkende premie werd in 2011 voor het fonds vastgesteld op basis van een vaste rekenrente van 3,8%. Een uitsplitsing van de kostendekkende en gedempte premie wordt hierna weergegeven.

Premie (bedragen in EUR miljoenen)

	Kostendekkend	Gedempt
Pensioenopbouw	39,6	36,5
Individuele salarisontwikkeling	10,3	9,1
Opslag voor overlijdens- en invaliditeitsrisico	3,9	3,8
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	3,3	3,3
Solvabiliteitsopslag	10,8	10,0
Totaal	67,9	62,7

De feitelijke, in rekening gebrachte premie is gelijk aan de naar een doorsneepremie vertaalde, gedempte premie vermeerderd met werknemersbijdragen voor facultatief partnerpensioen, Anw-hiaat en Netto Aanvullende Pensioen en vermeerderd met de bijdragen vanuit het overschotten- en tekortenbeleid. De feitelijke premie bedroeg 63,1 miljoen euro. In 2011 is de feitelijke premie hoger dan de gedempte premie, omdat er een (geringe) herstellpremie in 2011 is betaald. De doorsneepremie voor 2011 bedroeg 28,1% van de bijdragegrondslag.

Solvabiliteitstoets

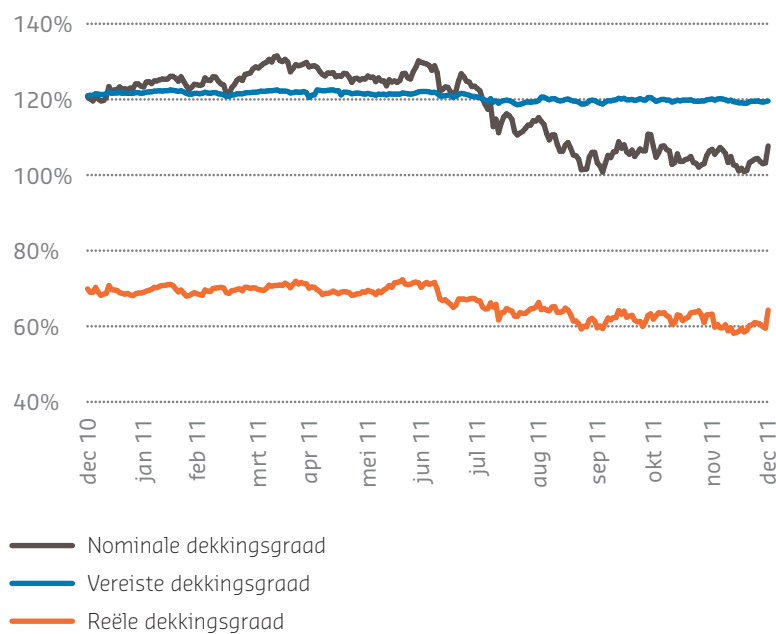
Met het uitvoeren van de solvabiliteitstoets wordt bepaald of het pensioenfonds voldoende eigen vermogen heeft om risico's te kunnen opvangen. Als maatstaf geldt dat voldoende vermogen aanwezig moet zijn om de kans op onderdekking binnen één jaar kleiner of gelijk te laten zijn aan 2,5%. Voor het vaststellen van het vereiste vermogen gebruikt het fonds de standaardtoets. De toets wijst uit dat de vereiste solvabiliteit op basis van de feitelijke beleggingsportefeuille 303,1 miljoen euro bedroeg aan het einde van 2011. Het feitelijke eigen vermogen van het pensioenfonds was 119,6 miljoen euro ultimo 2011. Het pensioenfonds had eind 2011 een reservetekort. In 2012 wordt aan KLM en deelnemers derhalve een herstellpremie in rekening gebracht. Deze komt voort uit het tekortenbeleid en is uitgewerkt in het in 2011 bij DNB ingediende herziene herstellplan. De hoogte van de herstellpremie voor 2012 bedraagt 6 miljoen euro. Een vijftiende deel hiervan komt voor rekening van de deelnemers en wordt gefinancierd uit de reserve voor toekomstige premiekorting. Uitgedrukt als percentage van de bijdragegrondslag wordt in 2012 een extra bijdrage van de werkgever gevraagd van 2,6 procentpunt.

Herstellplan

Naar aanleiding van een reservetekortpositie ultimo 2008 diende het pensioenfonds in de loop van 2009 een langetermijn herstellplan in bij DNB. Door een gewijzigde financieringsopzet is in de loop van 2011 een nieuw herstellplan ingediend. Dit herstellplan toont aan hoe het fonds het tekort in maximaal vijftien jaar oplost door middel van extra premiebetalingen en het slechts gedeeltelijk toekennen van indexatie. DNB heeft op 19 maart 2012 een positieve beschikking afgegeven bij het ingediende herstellplan.

Hierna volgt het verloop en de analyse van de dekkingsgraad in 2011 naar verschillende oorzaken.

Verloop dekkingsgraden in 2011 (in %)

	Verloop nominale dekkingsgraad	Verloop reële dekkingsgraad
Beginsituatie 31 december 2010	120,6%	69,9%
Nieuwe aanspraken met premie-inkomsten	- 0,2%	- 0,5%
Verrichten van pensioenuitkeringen	0,3%	- 0,1%
Toekenning voorwaardelijke toeslagen	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur rentedeel (effect op de voorziening pensioenverplichtingen)	- 20,0%	- 11,1%
Wijziging rentetermijnstructuur inflatiedeel	-	2,5%
Genereren van extra rendement door de beleggingen	7,8%	4,5%
Actuariële grondslagen	0,1%	0,0%
Overige oorzaken	- 0,9%	- 0,9%
Eindsituatie 31 december 2011	107,7%	64,3%

Bij de vaststelling van de reële dekkingsgraad wordt de reële rente berekend door de nominale marktrente gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur te verminderen met de geschatte inflatiecomponent.

De geschatte inflatiecomponent, de break-even-inflatie, wordt afgeleid door euro inflation linked staatsobligaties, gekoppeld aan de Europese Harmonized Inflation Consumer Price (excluding tobacco) inflatie-index, te vergelijken met nominale euro staatsobligaties van een vergelijkbare looptijd. Hierbij werkt het pensioenfonds zoveel mogelijk met obligaties van de hoogst beschikbare kredietwaardigheid. Zodra het bestuur concludeert dat de dekkingsgraad bestendig en meerdere kwartalen boven de vereiste dekkingsgraad ligt, zal het bestuur aan DNB melden dat het fonds uit herstel is. Doordat de dekkingsgraad zich in 2011 onder de vereiste dekkingsgraad bevindt, brengt het pensioenfonds in 2012 herstelbetalingen in rekening bij de KLM en deelnemers. Dat is in lijn met het financieringsbeleid. De bijdrage van deelnemers in 2012 wordt hierbij gefinancierd uit de reserve toekomstige premiekorting voor deelnemers.

Actuariële analyse

Hierna vindt u een analyse van het saldo van baten en lasten naar technische winsten en verliesbronnen:

(bedragen in EUR miljoenen)

	2011	2010
Resultaat op beleggingen en verplichtingen	- 146,7	- 12,4
Resultaat op premies	5,1	3,7
Resultaat op waardeoverdrachten	- 0,3	- 0,1
Resultaat op pensioenuitkeringen	0,2	0,1
Resultaat op pensioenuitvoeringskosten	0,3	0,6
Wijziging actuariële grondslagen	0,6	- 35,9
Actuariële resultaten	4,4	3,7
Resultaat op indexering	- 0,2	- 4,8
Totaal	- 136,6	- 45,1

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie

De financiële positie van het fonds per 31 december 2011 is beoordeeld als niet voldoende, vanwege het reservetekort. Op totaalniveau zijn de technische voorzieningen voldoende prudent vastgesteld.

RISICOMANAGEMENT

Het pensioenfonds besteedt veel aandacht aan analyse van risico's en de beheersing hiervan. Omdat het fonds een deel van de activiteiten uitbesteedt aan een uitvoerder, zijn ook de beheersmaatregelen die de uitvoeringsorganisatie treft van belang. Hieronder vindt u een nadere toelichting op de voornaamste risico's die het bestuur heeft onderkend, alsmede het beleid van het bestuur voor het mitigeren van de risico's. Kwantitatieve informatie over risico's is opgenomen in de risicoparagraaf als onderdeel van de jaarrekening.

Het pensioenfonds onderscheidt de volgende risico's:

- financiële risico's;
- uitbestedingsrisico;
- operationeel risico;
- compliancerisico;
- reputatierisico.

Financiële risico's

Om zijn missie te realiseren heeft het fonds risicobeleid ontwikkeld, waarin het bewust bepaalde financiële risico's neemt. De Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) is het bedrijfsplan, waarin het beleid uiteen is gezet.

De volgende financiële risico's worden onderscheiden:

- mismatchrisico;
- beleggingsrisico's;
- verzekeringstechnische risico's;
- liquiditeitsrisico.

Mismatchrisico

Het pensioenfonds is gevoelig voor wijzigingen in de marktrente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch). Door een belangrijk deel van de vastrentendewaardenportefeuille te beleggen in langlopende inflation linked obligaties en nominale euro staatsobligaties wordt gezorgd voor een reductie van dit mismatchrisico. Daarnaast zet het pensioenfonds nominale renteswaps in voor een verdere beperking van het mismatchrisico. De vastrentendewaardenportefeuille samen met de renteswaps dekt het rentemismatchrisico voor tenminste 50% af.

Beleggingsrisico's

Beleggingsrisico's zijn risico's binnen de beleggingen van het pensioenfonds. Er wordt onderscheid gemaakt tussen vastgoed- en aandelenrisico, valutarisico en kredietrisico.

Vastgoed- en aandelenrisico

Het vastgoed- en aandelenrisico's is het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen of waardewijzigingen plaatsvindt. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat. De beleggingen worden namelijk

gewaardeerd op marktwaarde. Daarbij worden waardewijzigingen onmiddellijk verwerkt in het saldo van baten en lasten. Het fonds beheerst het vastgoed- en aandelenrisico door het aanbrengen van een goede spreiding binnen de portefeuille (diversificatie). Hiervoor vindt periodiek een risico-rendementsanalyse plaats van de beleggingsportefeuille. Daarnaast wordt door middel van een derivatenconstructie een deel van het neerwaartse risico op aandelen afgedekt. Het beleggingsbeleid wordt uitgebreid beschreven in het jaarlijkse beleggingsplan, dat door het bestuur van het fonds wordt vastgesteld.

Valutarisico

Het pensioenfonds belegt ook in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro. Om dit risico te beheersen, dekt het fonds alle beleggingen in de Amerikaanse dollar, het Britse pond, de Japanse yen, de Zweedse kroon, de Canadese dollar en de Australische dollar af naar de euro. Hierbij wordt een gedeelte van de beleggingen in opkomende markten gezien als beleggingen in dollars. Het resterende valutarisico in de portefeuille van het fonds is zeer beperkt.

Kredietrisico

Het pensioenfonds sluit contracten af met tegenpartijen. Daarbij loopt het fonds een risico als deze tegenpartijen hun verplichtingen jegens het fonds niet nakomen. Het tegenpartijrisico dat is verbonden aan de inzet van afgeleide financiële instrumenten wordt dagelijks gemonitord en op marktconforme wijze beheerst door het opragen van onderpand bij bepaalde marktbevingen. Daarnaast maakt het fonds gebruik van verschillende tegenpartijen met een goede reputatie, waardoor dit risico wordt beperkt.

Verzekeringstechnische risico's

Het belangrijkste verzekeringstechnische risico is het langlevensrisico. Dit is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan verondersteld bij de vaststelling van de premie en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Het pensioenfonds berekent de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de AG-prognosetafel 2010 – 2060 met correcties voor ervaringssterfte. Hierdoor wordt rekening gehouden met toekomstige verbetering van de levensverwachting. Toepassing van deze prognosetafel beperkt het langlevensrisico voor het fonds sterk.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Deze verplichtingen betreffen voornamelijk de pensioenuitkeringen, maar ook ingenomen derivatenposities kunnen leiden tot contractuele verplichting tot bijstorting. Het liquiditeitsrisico is onder normale omstandigheden nagenoeg afwezig. Dat komt ten eerste doordat de pensioenuitkeringen voor een belangrijk deel kunnen worden voldaan uit de ontvangen premies en directe beleggingsopbrengsten. Een tweede reden is dat verreweg het grootste deel van de beleggingsportefeuille bestaat uit liquide vermogenstitels.

Uitbestedingsrisico

Het Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel besteedt de pensioenuitvoering, bestuursondersteuning en het vermogensbeheer uit aan Blue Sky Group. Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden wordt geschaad. Om dit risico te beheersen, heeft het fonds conform de Pensioenwet beleid vastgesteld voor de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding van bedrijfsprocessen. Voor het fonds bestaat het uitbestedingsrisico vooral uit het risico dat Blue Sky Group niet handelt volgens het verstrekte mandaat. Om dit risico te beheersen zijn duidelijke voorwaarden contractueel vastgelegd en uitgewerkt in een Service Level Agreement (SLA).

De uitvoeringsorganisatie legt periodiek verantwoording af over de beheersing van de processen en overlegt hierbij ook een ISAE 3402-rapportage inclusief 'In Control Statement' voor de gehele dienstverlening. Deze rapportage beschrijft beheersdoelstellingen en beheersmaatregelen voor alle processen die de uitvoeringsorganisatie voor het fonds uitvoert.

Daarnaast implementeerde het pensioenfonds onder andere de volgende beheersmaatregelen. Het fonds:

- voert periodiek een risico-inventarisatie uit;
- beoordeelt periodiek de uitvoering van de serviceafspraken;
- neemt kennis van de ISAE 3402-rapportage inclusief 'In Control Statement' van Blue Sky Group en beoordeelt de toereikendheid van de beheersdoelstellingen en de opzet en werking van de getroffen beheersmaatregelen;
- participeert met een ander fonds in een Audit Committee. Dit comité beoordeelt de opzet en werking van de beheersmaatregelen van zowel de participerende pensioenfonds als de uitvoeringsorganisatie. Ook voeren de leden onderzoek uit en ontwikkelen zij beleid op het terrein van interne beheersing;
- heeft met twee andere fondsen een beleggingsadviescommissie met externe deskundigen ingesteld. De beleggingsadviescommissie is onafhankelijk van de uitvoeringsorganisatie. Deze commissie adviseert de betreffende fondsen over het beleggingsbeleid.

Operationeel risico

Operationeel risico treedt op bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, vanwege niet afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of door externe gebeurtenissen. Dit risico wordt beperkt doordat het fonds de hiervoor besproken ISAE 3402-rapportage inclusief 'In Control Statement' van de uitvoerder ontvangt en beoordeelt.

Compliancerisico

Het compliancerisico omvat het risico dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden. Daarnaast omvat het ook het risico dat interne regelgeving, zoals de gedragscode en beleggingsrichtlijnen, niet wordt nageleefd. Beheersing hiervan vindt plaats door het maken van de afspraken in de SLA met Blue Sky Group over de inrichting en naleving van compliance aldaar. Daarnaast heeft

het fonds een eigen compliance officer aangesteld, die toeziet op de naleving van de gedragscode door het bestuur van het fonds.

Reputatierisico

Onder reputatierisico wordt het risico verstaan dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden. Dit risico wordt beheerst door het continu bewaken en eventueel bijstellen van het beleid en transparantie bij het doen van uitingen naar belanghebbenden. Daarnaast heeft het fonds een integriteitbeleid vastgesteld.

Hierin geeft het fonds zijn visie op integriteit en onderscheidt het diverse situaties waarin integriteit een rol speelt. Ook beschrijft het fonds welke standpunten het bij die situaties inneemt. Tenslotte legt het integriteitbeleid de maatregelen vast om te voorkomen dat de reputatie van het fonds wordt geschaad.

VERSLAG VERANTWOORDINGSORGAAN

Algemeen

Het verantwoordingsorgaan heeft tot taak een oordeel te geven over het door het bestuur gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan op diverse terreinen adviserende bevoegdheden.

Om dit oordeel te kunnen geven, is het verantwoordingsorgaan in 2011 vier keer bij elkaar geweest en hebben twee gezamenlijke vergaderingen met het bestuur plaatsgevonden. Ten behoeve van de oordeelvorming is onder meer gebruik gemaakt van het jaarverslag 2011, het actuariële rapport 2011, het accountantsrapport 2011, de besluitenlijst van het bestuur, het jaarplan beleggingen en het jaarplan communicatie. De communicatie tussen bestuur en verantwoordingsorgaan heeft op positieve en constructieve wijze plaatsgevonden.

Het jaar 2011 was wederom een roerig economisch jaar, ook voor het pensioenfonds. De Euro- en schuldencrisis, onrust op de financiële markten, zeer lage rentes, het niveau van de dekkingsgraden en de discussie over de houdbaarheid en toekomst van het pensioenstelsel zijn een aantal van de ontwikkelingen die veel aandacht en actie vroegen en ook in de toekomst zullen vragen van het bestuur. De algemene indruk van het verantwoordingsorgaan is dat het bestuur proactief, deskundig en zorgvuldig op de ontwikkelingen heeft gereageerd.

Adviezen 2011

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2011 geen adviezen afgegeven.

Aandachtspunten

Het verantwoordingsorgaan heeft, net als in voorgaande jaren, een drietal extra aandachtspunten bepaald. Het betreffen risicomanagement, communicatie en control bestuur ten aanzien van economische ontwikkelingen.

Het verantwoordingsorgaan constateert het volgende:

1. Risicomanagement. Het bestuur heeft in 2011 opnieuw een duidelijke stap voorwaarts gezet. Met het defensieve beleid van afgelopen jaren ten aanzien van aandelen en renteontwikkelingen was al een prima basis gelegd. Dat beleid heeft ook in het turbulente jaar 2011 zijn diensten bewezen. Er heeft een overgang plaatsgevonden van beleggingsrisico's naar integraal risicomanagement:

Om te beginnen is de risicomanagement paragraaf in de beleggingsrapportage van het fonds sterk uitgebreid en verbeterd. Hierbij wordt integraal gekeken naar de risicofactoren, die de kans op dekkingstekort en onderdekking beïnvloeden. Daarnaast wordt de solvabiliteitstoets door middel van zeven verschillende risico's op de voet gevolgd.

Op basis hiervan worden indien noodzakelijk direct maatregelen geformuleerd.

Het bestuur werd vrijwel continue op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen op de financiële markten.

Ook heeft het bestuur gezamenlijk en onder leiding van KPMG in 2011 een uitgebreide workshop gedaan met als doel een geactualiseerde risico-inventarisatie en volledige borging ervan in de organisatie. Op vakkundige wijze is vormgegeven aan denkbare balans-, markt- en omgevingsrisico's. Hierbij is ingegaan op de inhoud van risico's, de status, bestaande beheersmaatregelen en eventuele benodigde vervolgacties. De kracht van de workshop zat in de gezamenlijke discussie over en inschatting van mogelijke risico's door de bestuursleden, Blue Sky Group en KPMG. Uitkomst is inzicht in de grootste risico's en bestaande en extra benodigde beheersmaatregelen. Op basis hiervan is besloten om fondsspecifieke risico's dicht bij het bestuur te houden en deze te volgen.

Het verantwoordingsorgaan is tevreden over deze ontwikkelingen en vindt risico-management binnen het bestuur op vakkundige en adequate wijze georganiseerd.

2. Communicatie. Het verantwoordingsorgaan is net als over het referentiejaar 2010 tevreden over het gevoerde communicatiebeleid. Naast het toegankelijke blad Focus blijkt het Pensioen Informatie Team (PIT) een goed instrument om de deelnemers op de werkvloer te informeren. Ook was er gedurende een aantal dagen in 2011 een informatiestand in het bemanningscentrum, hetgeen als zeer positief ervaren werd. De deelnemersvergadering in september 2011 werd druk bezocht en was geslaagd. Het lijkt erop dat door middel van de wijze van communiceren de pensioenmaterie meer bij de deelnemers leeft. Punt van aandacht is de website van het fonds, die niet altijd actueel bleek te zijn.

3. Control bestuur ten aanzien van economische ontwikkelingen. De economische en politieke ontwikkelingen bewegen zich snel en grillig. Het jaar 2011 was vrij onstuimig te noemen.

Het 'in control' zijn van het bestuur ten aanzien van de economische ontwikkelingen beoogt niet alleen het onderkennen van de hieruit voortkomende risico's, maar ook het nemen van adequate maatregelen om de impact en de waarschijnlijkheid van deze risico's te beheersen.

Het bestuur heeft naar het oordeel van het verantwoordingsorgaan het afgelopen jaar een grote inspanning geleverd om de belangen op een evenwichtige wijze te behartigen zonder zich te laten leiden door de waan van de dag.

Oordeel

Op basis van de verstrekte informatie is het verantwoordingsorgaan van mening dat het bestuur over 2011 op adequate wijze heeft gehandeld in het belang van de stakeholders: werkgever, werknemers en pensioengerechtigden.

REACTIE VAN HET BESTUUR

Het bestuur heeft in zijn vergadering van 24 mei 2012 kennis genomen van het verslag en het oordeel van het verantwoordingsorgaan. De adviezen en het oordeel geven geen aanleiding tot een inhoudelijke reactie. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor zijn werkzaamheden in het verslagjaar en de constructieve bijdrage aan het beheer van het pensioenfonds.

Op 'risk management' terrein zijn in het verslagjaar belangrijke stappen gezet. Het bestuur voerde begin 2011 de periodieke risicoanalyse uit en is gestart met het verder vormgeven aan het integrale risicomanagement.

BALANS PER 31 DECEMBER (na resultaatbestemming)

(bedragen in miljoenen euro's)

Activa	2011	2010
Beleggingen voor risico pensioenfond		
• Vastgoed ¹	132,2	131,3
• Aandelen ²	734,8	714,1
• Vastrentende waarden ³	711,7	605,9
• Derivaten ⁴	164,0	78,6
Totaal beleggingen voor risico pensioenfond	1.742,7	1.529,9
Deelnemingen ⁵	2,5	2,7
Vorderingen en overlopende activa ⁶	1,4	0,7
Liquide middelen ⁷	1,2	1,0
Totaal activa	1.747,8	1.534,3

Passiva

Stichtingskapitaal en reserves ⁸		
• Bestemmingsreserves	15,2	14,4
• Overige reserves	104,4	241,8
Totaal stichtingskapitaal en reserves	119,6	256,2
Technische voorzieningen		
• Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfond ⁹	1.547,0	1.241,2
Derivaten ⁴	75,2	33,9
• Schulden en overlopende passiva ¹⁰	6,0	3,0
Totaal passiva	1.747,8	1.534,3

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op pagina 74 tot en met 97.

REKENING VAN BATEN EN LASTEN

(bedragen in miljoenen euro's)

Baten en lasten pensioenactiviteiten	2011	2010
Premies ¹¹	63,1	54,7
Waardeoverdrachten, per saldo ¹²	1,9	0,2
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
• Pensioenopbouw ¹³	- 54,9	- 48,0
• Indexering ¹⁴	- 0,2	- 4,8
• Rentetoevoeging ¹⁵	- 16,4	- 13,9
• Wijziging marktrente ¹⁶	- 247,4	- 141,3
• Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten ¹⁷	10,3	9,1
• Pensioenrechten waardeoverdrachten, per saldo ¹⁸	- 2,2	- 0,3
• Wijziging actuariële grondslagen ¹⁹	0,6	- 35,9
• Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen ²⁰	4,4	3,7
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen risico pensioenfonds	- 305,8	- 231,4
Pensioenuitkeringen ²¹	- 10,0	- 8,9
Pensioenuitvoeringskosten ²²	- 2,9	- 2,5
Overige lasten pensioenactiviteiten ²³	- 0,1	- 0,1
Totaal baten en lasten pensioenactiviteiten	- 253,8	- 188,0
Baten en lasten beleggingsactiviteiten		
Directe beleggingsopbrengsten ²⁴	16,5	14,3
Indirecte beleggingsopbrengsten ²⁴	101,8	129,2
Kosten van vermogensbeheer ²⁴	- 2,4	- 2,1
Overige baten en lasten beleggingsactiviteiten ²⁵	1,3	1,5
Totaal baten en lasten beleggingsactiviteiten	117,2	142,9
Resultaat	- 136,6	- 45,1

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op pagina 98 tot en met 108.

KASTROOMOVERZICHT

(bedragen in miljoenen euro's)

Kasstroom uit pensioenactiviteiten	2011	2010
Ontvangen premies	61,6	55,0
Ontvangen waardeoverdrachten	2,7	0,7
Betaalde pensioenuitkeringen	- 9,9	- 8,8
Betaalde waardeoverdrachten	- 0,8	- 0,6
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	- 2,3	- 3,4
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	51,3	42,9

Kasstroom uit beleggingsactiviteiten

Verkopen beleggingen	226,2	314,9
Verkopen en afwikkeling derivaten	26,9	- 68,0
Directe beleggingsopbrengsten	17,7	11,5
Aankopen beleggingen	- 300,0	- 288,1
Aankopen derivaten	- 9,2	- 12,2
Mutatie deposito's en liquiditeiten	- 11,7	0,2
Betaalde kosten van vermogensbeheer	- 2,4	- 2,1
Overige mutaties uit beleggingsactiviteiten	1,4	1,3

Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	- 51,1	- 42,5
--	---------------	---------------

Mutatie liquide middelen	0,2	0,4
---------------------------------	------------	------------

TOELICHTING ALGEMEEN

Activiteiten

Het doel van Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel, statutair gevestigd te Amstelveen (hierna: het pensioenfonds), is het verstrekken van pensioenuitkeringen aan werknemers en oud-werknemers in een cabinefunctie met een arbeidscontract vallend onder de cao voor KLM-Cabinepersoneel en voor cabinepersoneel in algemene dienst bij KLM Cityhopper B.V. Uitgezonderd zijn assistent-pursers, pursers en senior pursers die tot het zogeheten Kerncorps Cabinepersoneel behoren.

Pensioenregeling

Ouderdomspensioen

Het pensioenfonds kent twee regelingen voor ouderdomspensioen: een voorwaardelijke eindloonregeling (pensioenreglement 2008A) en een middelloonregeling (pensioenreglement 2008B).

Het ouderdomspensioen is in de voorwaardelijke eindloonregeling bij volledige indexering gebaseerd op het laatstverdiende salaris en het aantal deelnemersjaren. Het ouderdomspensioen bedraagt voor ieder deelnemersjaar 1,58% van de nettopensioengrondslag zoals die geldt op 1 januari van het jaar waarin de deelneming wordt beëindigd.

De nettopensioengrondslag is de brutopensioengrondslag verminderd met een franchise. De brutopensioengrondslag is gelijk aan twaalfmaal het maandsalaris verhoogd met 16,33% in verband met de eindejaarsuitkering, de vakantietoeslag en de variabele winstuitkering.

In de middelloonregeling is het ouderdomspensioen gebaseerd op het gemiddelde salaris tijdens de diensttijd en het aantal deelnemersjaren en bedraagt voor ieder deelnemersjaar 1,78% van de nettopensioengrondslag zoals die geldt op 1 januari van het betrokken jaar. In deze regeling is de brutopensioengrondslag gelijk aan twaalfmaal het maandsalaris verhoogd met 12,33% in verband met de eindejaarsuitkering en de vakantie-toeslag. Verder is de winstuitkering van het vorige jaar in de brutopensioengrondslag begrepen. Voor deelnemers die hebben gekozen voor een vaste winstuitkering geldt in de middelloonregeling een andere brutopensioengrondslag, gelijk aan 13,96 maal het maandsalaris, zoals vastgesteld per 1 januari van het betreffende jaar.

De normpensioendatum is de eerste dag van de maand waarin de deelnemer 60 jaar wordt. De deelnemers kunnen binnen bepaalde grenzen kiezen wanneer zij met pensioen gaan. De vroegst mogelijke pensioenleeftijd is 50 jaar. Ook is het mogelijk om later met pensioen te gaan, maar uiterlijk op de leeftijd van 65 jaar. Daarnaast bestaat de mogelijkheid van deeltijdpensioen. Deeltijdpensioen kan ingaan in de periode tussen de leeftijd van 50 jaar en de leeftijd van 65 jaar. Verder kunnen de deelnemers kiezen voor een tijdelijke verhoging of verlaging van het pensioen (pensioenegalisatie), waarbij de laagste uitkering niet lager is dan 75% van de hoogste uitkering.

Aanvullend pensioen

Netto Aanvullende Pensioenregeling (NAP) vult het ouderdomspensioen uit de basispensioenregeling aan met een extra levenslang ouderdomspensioen vanaf de normpensioenleeftijd van 60 jaar. Deelname aan de regeling is verplicht voor alle deelnemers. Zij betalen een extra premie van 2,0% van de grondslag die wordt ingehouden op het nettoloon. Over het te zijner tijd uit te keren pensioen is geen loonbelasting of inkomstenbelasting verschuldigd.

Partnerpensioen

Het facultatief partnerpensioen is op risicobasis verzekerd. De verzekering vangt aan op het moment waarop de deelnemer KLM informeert over het bestaan van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap of vanaf het moment dat KLM een samenlevingsverband erkent. De deelnemer en de partner kunnen gezamenlijk van deze verzekering afzien. Het pensioen bedraagt in de middelloonregeling 1,4% van de partnerpensioengrondslag per deelnemersjaar en in de eindloonregeling 1,4% van de nettopensioengrondslag per deelnemersjaar. Toekomstige deelnemersjaren tot de normpensioendatum zijn mee-verzekerd. Verder kunnen deelnemers zich via het pensioenfonds ook vrijwillig verzekeren voor het Anw-hiaat.

Wezenpensioen

Wezenpensioen wordt uitgekeerd aan kinderen tot de 18-jarige leeftijd of bij het volgen van een opleiding waarvoor recht op studiefinanciering bestaat tot de 25-jarige leeftijd. Het wezenpensioen bedraagt voor elk gerechtigd kind 20% van het (bereikbare) ouderdomspensioen.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

In geval van volledige en duurzame arbeidsongeschiktheid (80% of meer) van de deelnemer wordt een arbeidsongeschiktheidspensioen uitgekeerd. De uitkering gaat in na afloop van het tweede ziektejaar (ingang WIA-uitkering). Daarnaast wordt de pensioenopbouw volledig en premievrij voortgezet. Bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid gaat het arbeidsongeschiktheidspensioen in op het moment waarop de loongerelateerde WIA-uitkering eindigt. Het arbeidsongeschiktheidspensioen is een percentage van het pensioen dat wordt uitgekeerd bij volledige arbeidsongeschiktheid. Bij een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid tussen 35% en 80% wordt de pensioenopbouw premievrij voortgezet, afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid. In geval van een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid van minder dan 35% bestaat geen recht op arbeidsongeschiktheidspensioen. Het pensioen wordt uitgekeerd zolang de arbeidsongeschiktheid duurt, maar uiterlijk tot de normpensioendatum.

Indexering

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van actieve deelnemers aan de middelloonregeling jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de algemene loonronden. De opgebouwde pensioenrechten van actieve deelnemers aan de eindloonregeling worden eveneens jaarlijks voorwaardelijk aangepast aan de algemene loonontwikkeling bij de werkgever.

Verder streeft het pensioenfonds ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (actieve en gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex.

De indexering heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op indexering bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst indexering kan plaatsvinden. Het bestuur van het pensioenfonds beoordeelt jaarlijks op basis van de financiële positie van het fonds of de opgebouwde pensioenrechten van actieve deelnemers, de premievrije pensioenrechten van actieve en gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen kunnen worden verhoogd. De voorwaardelijke toeslagverlening wordt gefinancierd uit de reserves (behaalde overrendement).

Tot 1 januari 2012 was het indexeringsbeleid als volgt. Indien de nominale dekkinggraad van het pensioenfonds lager was dan 105% (overeenkomend met het minimaal vereist vermogen) werd niet geïndexeerd. Bovendien wordt de indexering zodanig beperkt, dat daling van de dekkinggraad onder 105% werd voorkomen. Een eventuele indexeringsachterstand kon in principe worden ingehaald. Voorwaarde was dat de nominale dekkinggraad hoger was dan de met het vereist eigen vermogen overeenkomende dekkinggraad en de reële dekkinggraad tenminste 100% bedroeg.

Per 1 januari 2011 is een nieuwe financieringsopzet van kracht geworden. Op grond daarvan zijn met ingang van 1 januari 2012 ook het indexeringsstelsel en het indexeringsbeleid gewijzigd.

Vanaf 1 januari 2012 wordt onderscheid gemaakt tussen basisindexering en aanvullende indexering. Voor actieve deelnemers is de basisindexering maximaal gelijk aan de stijging van prijsindex, maar niet hoger dan de algemene loonontwikkeling (stijging van de loonindex). Daarboven kan aan actieve deelnemers een aanvullende indexering worden toegekend, die maximaal gelijk is aan het (positieve) verschil tussen de verandering in de loonindex en de reeds verstrekte indexering. Voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden de premievrije pensioenaanspraken respectievelijk de pensioenen jaarlijks geïndexeerd met maximaal de ontwikkeling van de prijsindex.

Ongewijzigd geldt dat de indexering een voorwaardelijk karakter heeft en het bestuur jaarlijks beslist in hoeverre indexering wordt toegekend. Dit betekent onveranderd dat geen recht op indexering bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst indexering kan plaatsvinden.

Volgens het gewijzigde indexeringsbeleid wordt de hoogte van de basisindexering gebaseerd op een indexeringsstafel. Uitgangspunt hiervoor is de (gemiddelde) reële dekkinggraad over de periode juni tot en met november van enig jaar. Bij een reële dekkinggraad lager dan 65% wordt geen indexering toegekend. Indexering wordt bovendien alleen toegekend indien en voor zover de nominale dekkinggraad ultimo november van enig jaar hoger is dan 105%. Inhaalindexering vindt alleen plaats bij een (gemiddelde reële) dekkinggraad van 85% of hoger.

Aanvullende indexering wordt alleen toegekend indien de daartoe gevormde bestemmingsreserve (toeslagreserve voor actieve deelnemers) toereikend is. Uit deze bestemmingsreserve wordt ook de eventuele inhaalindexering voor actieve deelnemers gefinancierd, voor zover deze niet uit de overige reserves kan worden gefinancierd.

Financiering en premie

De financiering is gebaseerd op een doorsneepremie (inclusief opslag voor termijnbetaling) van 28,1% (2010: 25,1%) van de bijdragegrondslag. De doorsneepremie is vastgesteld op basis van een gedempte rentevoet van 3,8% (2010: 4,0%). De doorsneepremie wordt verhoogd met een deelnemersbijdrage van 1,2% (2010: 1,4%) van de bijdragegrondslag in geval van verzekering van het facultatief partnerpensioen en met een deelnemersbijdrage van EUR 12,70 per maand (2010: EUR 17,10 per maand) in geval van verzekering van het Anw-hiaat. De deelnemersbijdrage met betrekking tot verplichte onderdelen van de pensioenregeling is begrepen in de doorsneepremie.

Het pensioenfonds kent een overschotten- en tekortenbeleid, dat per 1 januari 2011 is gewijzigd. De premiekortinggrens wordt onveranderd vastgesteld op basis van de hoogste van de voorziening pensioenverplichtingen op basis van nominale marktrente vermeerderd met het vereist eigen vermogen en de voorziening pensioenverplichtingen op basis van een reële marktrente. Eén tiende deel van het aldus bepaalde overschot wordt jaarlijks aangewend voor premiekorting. Het volgende jaar wordt op basis van de vermogenspositie van het fonds beoordeeld of premiekorting mogelijk is. Dit betekent dat ook sprake kan zijn van negatieve premies (terugstortingen). De terugstorting is begrensd op 24% van de premiegrondslag.

Het bedrag beschikbaar voor premiekorting wordt vanaf 1 januari 2013 verdeeld tussen KLM en de deelnemers volgens de verhouding 13:1. In verband met de stapsgewijze verlaging van de gedempte rentevoet en de daaruit volgende aanpassing van de doorsneepremie geldt voor 2011 een verhouding van 16:1 en voor 2012 een verhouding van 14:1.

Indien het aanwezig eigen vermogen van het pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, zoals bedoeld in de Pensioenwet, wordt een langetermijnherstelplan opgesteld en ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). In het herstelplan wordt uitgewerkt hoe het fonds uiterlijk binnen 15 jaar het reservetekort oplost. Uitgangspunt hierbij is dat de premiebetalingen zodanig worden verhoogd dat binnen deze termijn wordt voldaan aan het vereist eigen vermogen. In het herstelplan wordt rekening gehouden met de naar verwachting toe te kennen indexering.

Indien het aanwezig eigen vermogen van het pensioenfonds lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen, wordt een kortetermijnherstelplan opgesteld en ingediend bij DNB. Uitgangspunt hierbij is dat door middel van extra premiebetalingen binnen een termijn van drie jaar wordt voldaan aan het minimaal vereist eigen vermogen.

Extra premies worden volgens dezelfde verhouding als premiekortingen verdeeld tussen de werkgever en de deelnemers.

Voor de financiering van de aanvullende indexering en de inhaalindexering van de pensioenrechten van actieve deelnemers wordt een toeslagreserve voor actieve deelnemers gevormd. Jaarlijks wordt een deel van de premie aan de bestemmingsreserve toegevoegd, indien en voor zover deze hoger is dan de kostendekkende premie inclusief een solvabiliteitsopslag gebaseerd op de nominale dekkingsgraad.

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, met gebruikmaking van de vrijstelling inzake de vorming van een reserve herwaardering volgens artikel 146 van de Pensioenwet, en in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen (RJ 610).

De bedragen in de jaarrekening luiden in euro's.

Presentatiewijziging

De kosten van bestuur en financieel beheer worden vanaf 2011 toegerekend aan pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten. Dit betekent dat deze kosten voortaan voor een deel worden opgenomen onder pensioenuitvoeringskosten en voor een deel onder kosten van vermogensbeheer. Voorheen werden deze kosten volledig opgenomen onder pensioenuitvoeringskosten. Op deze wijze wordt het inzicht in de kostenstructuur en de samenstelling van het resultaat verbeterd.

De vergelijkende cijfers van 2010 zijn aangepast aan de veranderde presentatie.

Schattingen en veronderstellingen

Bij het opstellen van de jaarrekening is het maken van schattingen en veronderstellingen noodzakelijk. De schattingen en veronderstellingen hebben invloed op de toepassing van grondslagen en de waardering van activa en verplichtingen. De schattingen en daaraan ten grondslag liggende veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. Vooral de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en (in mindere mate) de waardering van de beleggingen zijn gebaseerd op schattingen en veronderstellingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Ten behoeve van de oordeelsvorming en het maken van schattingen wordt gebruik gemaakt van externe deskundigen. De aard van oordelen en schattingen en de onderliggende veronderstellingen is, voor zover noodzakelijk geacht voor het vereiste inzicht in het vermogen, vermeld in de toelichting bij de jaarrekening.

Herzieningen van schattingen worden verwerkt in de periode waarin de schatting wordt herzien. Een herziening van een schatting heeft dikwijls ook gevolgen voor waardering en resultaatbepaling in toekomstige perioden.

Verwerking

De belangrijkste activa en verplichtingen van het pensioenfonds zijn respectievelijk de beleggingen en de pensioenverplichtingen. De beleggingen bestaan volledig uit financiële activa en derivaten. Deze worden in de balans opgenomen respectievelijk van de balans verwijderd op transactiedatum (datum van koop of verkoop). Dit is het moment waarop de toekomstige economische voordelen en de risico's verbonden aan het financiële instrument worden overgedragen. Pensioenverplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment van toekenning of overdracht van de pensioenrechten. Zij worden van de balans verwijderd op het moment van uitkering of overdracht van de pensioenrechten.

Saldering

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Presentatie beleggingen en beleggingsopbrengsten

De beleggingen bestaan nagenoeg geheel uit participaties in beleggingsinstellingen, voor het merendeel Blue Sky beleggingsfondsen. De participaties worden in de balans gerubriceerd conform de aard van de onderliggende beleggingen van de beleggingsfondsen. Waardeveranderingen van participaties in beleggingsinstellingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten. Zij bestaan uit de directe en indirecte opbrengsten van de onderliggende beleggingen en de kosten van vermogensbeheer die ten laste van de beleggingsinstelling komen. Door beleggingsinstellingen uitgekeerde dividenden worden gepresenteerd onder directe beleggingsopbrengsten.

Waardering beleggingen

Participaties in beleggingsinstellingen worden gewaardeerd tegen de berekende intrinsieke waarde op balansdatum of de meest recent beschikbare intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt vastgesteld op basis van de marktwaarde van de onderliggende activa en verplichtingen. De marktwaarde is het bedrag waarvoor een actief of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn. De marktwaarde is gebaseerd op actuele marktprijzen, tenzij anders vermeld.

Waardeveranderingen beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen, inclusief derivaten. Alle waardeveranderingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als opbrengst beleggingen direct in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de intrinsieke waarde van de participaties in de beleggingsfondsen. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Valutakoersverschillen bij de omrekening van activa en verplichtingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen onder de post waarop de activa en verplichtingen betrekking hebben.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vastgoed

De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde aandelen van vastgoedfondsen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Onderliggende beleggingen in niet-beursgenoteerde participaties worden gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde, gebaseerd op de marktwaarde van het onderliggende vastgoed. De marktwaarde van het onderliggende vastgoed is de geschatte waarde bij onderhandse verkoop in verhuurde staat. Directe vastgoedbeleggingen van vastgoedfondsen waarin rechtstreeks wordt geparticipeerd, worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Aandelen

De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde aandelen en converteerbare obligaties van aandelenfondsen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Indien onderliggende aandelen niet-beursgenoteerd zijn of indien de koersvorming niet representatief is, wordt de marktwaarde getaxeerd. De taxatie is gebaseerd op recente marktinformatie.

Vastrentende waarden

De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde vastrentende waarden van fondsen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. De marktwaarde van directe vastrentende beleggingen wordt bepaald door te ontvangen rente en aflossingen contant te maken op basis van actuele marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd van de belegging.

Derivaten

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten, waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende primaire financiële instrumenten. Derivaten bevatten rechten en verplichtingen waardoor een of meer van de financiële risico's waaraan de onderliggende primaire financiële instrumenten onderhevig zijn tussen partijen worden overgedragen. Derivaten leiden bij het aangaan van de transactie niet of tot een relatief gering vermogensbeslag. Basisvormen van derivaten zijn swaps, forwards, futures en opties. Het onderliggende primaire financiële instrument kan onder meer een renteproduct, een valutaproduct of een aandelenproduct zijn.

Derivaten worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beursprijs per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op recente marktinformatie, als input voor de gehanteerde gangbare

waarderingsmodellen, voornamelijk discounted cashflow models en option pricing models.

Deelnemingen

Deelnemingen worden gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid. De geamortiseerde kostprijs komt in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Liquide middelen

Liquide middelen worden opgenomen voor de nominale waarde.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt actuariel berekend en wordt vastgesteld op basis van de nominaal verworven pensioenrechten, voor zover zij onvoorwaardelijk zijn. Dit betekent dat de voorwaardelijke toekomstige indexering niet in de voorziening is begrepen, maar de op balansdatum toegezegde indexering wel in de voorziening wordt opgenomen. De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale markttrente per balansdatum volgens de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB.

De voorziening met betrekking tot ouderdomspensioen en partnerpensioen is de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de tot balansdatum opgebouwde onvoorwaardelijke pensioenrechten. Daarin is begrepen de toekomstige premievrije pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers.

De voorziening met betrekking tot arbeidsongeschiktheidspensioen is de contante waarde van de verwachte uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de verplichtingen aan bij het pensioenfonds aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers, nog niet aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers en zieke deelnemers die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. De actuariële veronderstelling is dat het effect van de verwachte reactivering van bestaande arbeidsongeschikte deelnemers gelijk is aan het effect van de verwachte nieuwe instroom van nog niet aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers en zieke deelnemers.

De belangrijkste actuariële grondslagen en veronderstellingen zijn:

- marktrente rentetermijnstructuur DNB (ongewijzigd);
- levensverwachting volgens AG-prognosetafels 2010-2060 met leeftijds- en sekseafhankelijke correctiefactoren (ongewijzigd);
- partnerfrequentie actieve en gewezen deelnemers 100% (ongewijzigd);
- verschil leeftijd man en vrouw tweeënehalf jaar (ongewijzigd);
- excassokosten 1,0% van de voorziening (ongewijzigd).

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2011 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde marktrente van 2,8% worden afgeleid (2010: 3,5%). De gehanteerde rentetermijnstructuur ultimo 2011 heeft niet betrekking op de actuele marktrente, maar op een hoger driemaandsgemiddelde. Gelet op de uitzonderlijke marktomstandigheden en de gebrekkige liquiditeit in het lange eind van de interbancaire swapmarkt bestaat volgens DNB te veel onzekerheid over de vraag of op de interbancaire swapmarkt ultimo 2011 een juiste prijsvorming heeft plaatsgevonden. DNB heeft daarom besloten een correctie toe te passen door de rentetermijnstructuur ultimo 2011 te baseren op een driemaandsgemiddelde over de periode 1 oktober 2011 tot en met 31 december 2011.

Schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, die in het algemeen overeenkomt met de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen voor resultaatbepaling vloeien voor het merendeel voort uit de voor de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen gehanteerde waarderingsgrondslagen. Voor een aantal posten worden de grondslagen voor resultaatbepaling hierna (nader) uiteengezet.

Premies

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen en extra premies worden verwerkt in de periode waarin aan de voorwaarden volgens de uitvoeringsovereenkomst wordt voldaan.

Waardeoverdrachten

Waardeoverdrachten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van de pensioenrechten plaatsvindt. De verplichtingen met betrekking tot arbeidsongeschiktheidspensioen worden opgenomen in de periode waarin deze ontstaan. De toekomstige premievrije pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers wordt ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de arbeidsongeschiktheid ontstaat.

Indexering

De toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van indexering wordt in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarin het bestuursbesluit wordt genomen.

Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de voorziening pensioenverplichtingen wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de indexerings.

Wijziging marktrente

Het effect van de verandering van de marktrente op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen wordt ten gunste van de rekening van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Pensioenrechten waardeoverdrachten

De met waardeoverdrachten samenhangende toevoeging en onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Wijziging actuariële grondslagen

Het effect van wijzigingen in de actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt primo verslagperiode in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Pensioenuitkeringen

Pensioenuitkeringen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Kosten

Kosten worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarop zij betrekking hebben.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum.

Onder liquide middelen worden verstaan banktegoeden die niet het karakter hebben van beleggingen.

TOELICHTING OP DE BALANS

(bedragen in miljoenen euro's)

Activa	2011	2010
1 Vastgoed		
Beursgenoteerd	63,4	75,1
Niet-beursgenoteerd	68,8	56,2
Totaal	132,2	131,3

De samenstelling naar regio is als volgt:

Europa	71,4	82,4
Verenigde Staten	49,4	38,8
Azië	11,4	10,1
Totaal	132,2	131,3

Blue Sky vastgoedfondsen waarin het pensioenfonds participeert hebben een deel van de portefeuille uitgeleend. Voor dat deel hebben deze vastgoedfondsen alleen het economisch eigendom. Het aandeel van het pensioenfonds in deze in bruikleen gegeven vastgoedaandelen bedraagt totaal EUR 2,0 miljoen (2010: EUR 2,2 miljoen). Voor het risico van niet-teruglevering zijn staatsobligaties met een AAA-rating verkregen tot een bedrag van EUR 2,1 miljoen (2010: ontvangen zekerheden totaal EUR 2,4 miljoen). Deze zekerheden zijn niet in de balans opgenomen.

2 Aandelen

Totaal	734,8	714,1
---------------	--------------	--------------

De portefeuille bestaat nagenoeg geheel uit beursgenoteerde aandelen.

De aandelenportefeuille kan als volgt worden gespecificeerd per sector:

	2011	2010
Financiële instellingen	138,8	147,7
Informatietechnologie	66,3	64,3
Energie	98,3	96,3
Telecommunicatie	44,5	37,0
Consument cyclisch	71,9	69,2
Consument defensief	82,5	58,8
Industrie	69,3	78,4
Basismaterialen	55,5	67,7
Gezondheidszorg	60,8	50,1
Nutsbedrijven	46,9	44,6
Totaal	734,8	714,1

De samenstelling naar regio is als volgt:

Europa	283,0	270,9
Verenigde Staten	192,2	188,0
Canada	16,6	31,9
Japan	40,4	33,1
Overig Pacific	27,8	31,3
Opkomende markten	174,8	158,9
Totaal	734,8	714,1

Ruim 7% (2010: ruim 7%) van de totale aandelenportefeuille bestaat uit aandelen en participaties in duurzame aandelenbeleggingsfondsen. Deze themafondsen beleggen in aandelen in ondernemingen die werkzaam zijn op het gebied van alternatieve energie, water en microfinancieringen.

Het pensioenfonds heeft ultimo verslagjaar niet belegd in aandelen Air France-KLM (2010: EUR 0,1 miljoen).

Blue Sky aandelenfondsen waarin het pensioenfonds participeert hebben een deel van de aandelen uitgeleend. Voor dat deel hebben de aandelenfondsen alleen het economisch eigendom. Het aandeel van het pensioenfonds in deze in bruikleen gegeven aandelen bedraagt totaal EUR 29,8 miljoen (2010: EUR 17,7 miljoen). Voor het risico van niet-teruglevering zijn staatsobligaties met een AAA-rating verkregen tot een bedrag van EUR 31,1 miljoen (2010: ontvangen zekerheden totaal EUR 18,7 miljoen). Deze zekerheden zijn niet in de balans opgenomen.

	2011	2010
3 Vastrentende waarden		
Obligaties beursgenoteerd	696,0	601,9
Banktegoeden in rekening-courant	15,7	4,0
Totaal	711,7	605,9

De specificatie naar rentetype is als volgt:

Inflation linked	414,9	346,7
Vaste rente	281,1	255,2
Variabele rente	15,7	4,0
Totaal	711,7	605,9

De resterende looptijd gebaseerd op de contractuele aflossingsdata is als volgt:

Korter dan één jaar	19,8	6,0
Vanaf één jaar tot vijf jaar	72,9	65,5
Langer dan vijf jaar	619,0	534,4
Totaal	711,7	605,9

De kredietwaardigheid van de portefeuille kan als volgt worden weergegeven:

AAA-rating	521,3	451,3
AA-rating	12,7	13,6
A-rating	45,5	44,9
BBB-rating	54,7	34,4
Lagere rating dan BBB	74,4	61,7
Geen rating	3,1	-
Totaal	711,7	605,9

De samenstelling naar regio is als volgt:

	2011	2010
Europa	336,0	297,4
Verenigde Staten	266,5	222,2
Opkomende markten	92,6	72,4
Overig	16,6	13,9
Totaal	711,7	605,9

De volgende onderliggende beleggingen van de Blue Sky obligatiefondsen maken meer dan 5% uit van de totale obligatieportefeuille:

Staatsobligaties Frankrijk	163,6	154,0
Staatsobligaties Verenigde Staten	191,8	150,5
Staatsobligaties Verenigd Koninkrijk	43,3	34,4

Van de vastrentende waarden heeft een bedrag van EUR 8,5 miljoen (2010: nihil) betrekking op saldi op margin accounts die worden aangehouden in verband met derivatenposities. De saldi op deze bankrekeningen staan niet ter vrije beschikking van het pensioenfonds.

Een deel van de obligatieportefeuille met een totale marktwaarde van EUR 8,6 miljoen (2010: EUR 3,2 miljoen) is gestort in een gesepareerd depot als zekerheid voor valutaderivaten met een negatieve marktwaarde. Deze obligaties staan niet ter vrije beschikking van het pensioenfonds.

4 Derivaten

Derivaten met een positieve marktwaarde zijn als een actiefpost in de balans opgenomen en derivaten met een negatieve marktwaarde zijn onder de verplichtingen opgenomen.

	2011	2010
Derivaten activa		
Valutaderivaten	4,4	15,6
Aandelenderivaten	45,2	27,9
Rentederivaten	114,4	35,1
Totaal	164,0	78,6

Derivaten passiva

Valutaderivaten	74,1	25,3
Rentederivaten	1,1	8,6
Totaal	75,2	33,9

Het volgende overzicht geeft inzicht in de portefeuille derivaten per balansdatum:

	2011		2010	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
Valutaswaps				
Gekocht	9,1	0,4	-	-
Verkocht	925,7	- 68,2	751,9	- 8,8
Valutatermijncontracten				
Gekocht	90,7	4,0	5,1	- 0,1
Verkocht	113,6	- 5,9	53,7	- 0,8
Aandelenfutures				
Gekocht	31,8	1,2	-	-
Aandelenindexopties (average price putoptie)				
Gekocht	278,0	44,0	284,0	27,9
Interest rate swaps				
Gekocht	510,0	114,4	504,0	26,5
Obligatiefutures				
Verkocht	34,5	- 1,1	-	-

De derivatencontracten zijn niet-beursgenoteerd.

De valutaswaps, valutatermijncontracten, aandelenfutures en obligatiefutures hebben een looptijd korter dan een jaar. De looptijden van de gekochte aandelenputopties zijn als volgt:

	2011		2010	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
Looptijd tot april 2011	-	-	56,0	1,8
Looptijd tot april 2012	56,0	2,6	56,0	3,8
Looptijd tot april 2013	56,0	5,4	56,0	5,8
Looptijd tot april 2014	56,0	8,1	56,0	7,5
Looptijd tot april 2015	60,0	12,1	60,0	9,0
Looptijd tot april 2016	50,0	15,8	-	-
Totaal	278,0	44,0	284,0	27,9

De portefeuille gekochte interest rate swaps is als volgt samengesteld naar looptijden:

	2011		2010	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
Looptijd tot juli 2029	110,0	22,4	110,0	7,2
Looptijd tot april 2030	20,0	3,5	20,0	0,6
Looptijd tot juni 2030	20,0	2,3	20,0	-0,5
Looptijd tot oktober 2030	18,0	0,7	18,0	-1,8
Looptijd tot oktober 2031	6,0	0,1	-	-
Looptijd tot juli 2039	110,0	32,1	110,0	11,5
Looptijd tot april 2040	20,0	4,7	20,0	1,0
Looptijd tot juni 2040	20,0	2,9	20,0	-0,7
Looptijd tot oktober 2040	18,0	0,9	18,0	-2,2
Looptijd tot juli 2049	110,0	36,3	110,0	13,7
Looptijd tot april 2050	20,0	5,1	20,0	1,1
Looptijd tot juni 2050	20,0	2,9	20,0	-0,8
Looptijd tot oktober 2050	18,0	0,5	18,0	-2,6
Totaal	510,0	114,4	504,0	26,5

De valutaswaps en valutatermijncontracten zijn afgesloten met het doel om het valutarisico af te dekken. Het grootste deel van de valutaswaps betreft cross currency interest rate swaps.

De aandelenputopties betreffen average price putopties (putopties op een wereldwijd mandje met aandelen, waarbij de waarde op expiratiedatum gelijk is aan nihil of het positieve verschil tussen de uitoefenprijs en de gemiddelde prijs gedurende een bepaalde periode). De aandelenputopties dienen ter afdekking van het aandelenmarktrisico.

Door middel van de interest rate swaps wordt het rentemismatchrisico beperkt.

De futures betreffen gekochte Eurostoxxfutures (future op een index die is samengesteld uit een mandje met 50 Europese aandelen) en verkochte Bundfutures (future op een mandje met de 10 meest recente Duitse staatsleningen). Deze futurecontracten zijn afgesloten in het kader van een tactische assetallocatiebeslissing.

De volgende tegenpartijen voldoen aan het hiervoor gehanteerde groottecriterium van 5% van de totale obligatieportefeuille.

	2011	2010
Credit Suisse	77,7	47,4
Morgan Stanley	45,8	20,3
Royal Bank of Scotland	37,4	10,9

Voor derivatencontracten met een positieve marktwaarde zijn zekerheden verkregen tot een bedrag van totaal EUR 110,0 miljoen (2010: EUR 42,4 miljoen). Voor derivatencontracten met een negatieve marktwaarde zijn zekerheden gegeven tot een bedrag van totaal EUR 8,6 miljoen (2010: EUR 3,2 miljoen).

5 Deelnemingen

Onder deelnemingen is opgenomen het 33,3% belang in Blue Sky Group B.V., statutair gevestigd te Amstelveen.

Totaal	2,5	2,7
---------------	------------	------------

De mutaties zijn als volgt:

Balanswaarde begin van het jaar	2,7	2,5
Resultaat	0,3	0,5
Ontvangen dividend	- 0,5	- 0,3
Balanswaarde eind van het jaar	2,5	2,7

	2011	2010
6 Vorderingen en overlopende activa		
Werkgever	0,9	–
Dividendbelasting	0,1	0,1
Overige vorderingen en overlopende activa	0,4	0,6
Totaal	1,4	0,7

De vorderingen hebben voor het overgrote deel een resterende looptijd korter dan een jaar.

7 Liquide middelen

Liquide middelen worden onderscheiden van banktegoeden die het karakter hebben van beleggingen of direct beschikbaar zijn om te worden belegd. Deze posten zijn begrepen in vastrentende waarden.

Banktegoeden in rekening-courant	1,2	1,0
Totaal	1,2	1,0

Passiva

8 Stichtingskapitaal en reserves

2011	Bestem- mings- reserves	Overige reserves	Totaal
Stand begin van het jaar	14,4	241,8	256,2
Resultaat	0,8	- 137,4	- 136,6
Stand eind van het jaar	15,2	104,4	119,6

2010

Stand begin van het jaar	14,1	287,2	301,3
Resultaat	0,3	- 45,4	- 45,1
Stand eind van het jaar	14,4	241,8	256,2

Het stichtingskapitaal bedraagt (ongewijzigd) EUR 45,38 en is gestort bij oprichting.

De bestemmingsreserves betreffen een reserve invaliditeitsrisico die is bestemd voor de egalisatie van de jaarlijkse lasten als gevolg van arbeidsongeschiktheid (arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrije pensioenopbouw arbeidsongeschikten). Jaarlijks wordt een bedrag gelijk aan de risicopremie aan de reserve toegevoegd. De reserve wordt jaarlijks verlaagd met de benodigde toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van arbeidsongeschiktheid of wordt verlaagd met de vrijval van de voorziening als gevolg van revalidering. De reserve is gemaximeerd op vijfmaal de risicopremie.

Met ingang van 1 januari 2011 wordt voor de financiering van de aanvullende indexering en de inhaalindexering van de pensioenrechten van actieve deelnemers een toeslagreserve gevormd. Jaarlijks wordt een deel van de premie aan de bestemmingsreserve toegevoegd, indien en voor zover deze hoger is dan de (zuivere) kostendekkende premie. Het saldo van de toeslagreserve voor actieve deelnemers ultimo 2011 bedraagt nihil.

De vermogenspositie wordt toegelicht in de risicoparagraaf op pagina 89 tot en met 97.

9 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is als volgt samengesteld:

	2011	2010
Actieve deelnemers	1.233,4	991,2
Arbeidsongeschikte deelnemers	55,4	46,2
Gewezen deelnemers	100,0	79,8
Ingegaan ouderdomspensioen	139,2	107,1
Ingegaan partnerpensioen en wezenpensioen	10,2	8,2
Ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen	8,8	8,7
Totaal	1.547,0	1.241,2

De mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen zijn als volgt:

Stand begin van het jaar	1.241,2	1.009,8
Pensioenopbouw actieve deelnemers	44,1	37,2
Individuele salarisontwikkeling	10,3	10,4
Opslag pensioenuitvoeringskosten	0,5	0,4
Inkomende waardeoverdrachten	3,0	1,0
Uitgaande waardeoverdrachten	- 0,8	- 0,7
Rentetoevoeging	16,4	13,9
Wijziging marktrente	247,4	141,3
Indexering	0,2	4,8
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	- 10,2	- 9,0
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	- 0,1	- 0,1
Wijziging actuariële grondslagen	- 0,6	35,9
Actuariële resultaten	- 4,4	- 3,7
Stand eind van het jaar	1.547,0	1.241,2

In 2011 is de afgeleide nominale marktrente gedaald van 3,5% (actuele marktrente) tot 2,8% (driemaandsgemiddelde marktrente) en in 2010 gedaald van 3,9% tot 3,5%. Als gevolg van de daling van de marktrente is een bedrag van EUR 247,4 miljoen (2010: EUR 141,3 miljoen) aan de voorziening toegevoegd.

De voorziening pensioenverplichtingen heeft voor het overgrote deel een langlopend karakter.

10 Schulden en overlopende passiva	2011	2010
Af te wikkelen beleggingstransacties	3,1	-
Werkgever	-	0,6
Toekomstige premiekorting deelnemers	1,7	1,6
Belastingen en premies sociale verzekeringen	0,2	0,2
Pensioenuitkeringen	0,4	0,3
Overige schulden en overlopende passiva	0,6	0,3
Totaal	6,0	3,0

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Overige informatie

Beleggingsportefeuille

De totale beleggingsportefeuille bedraagt EUR 1.664,6 miljoen (2010: EUR 1.496,1 miljoen) en is als volgt samengesteld:

Vastgoed	132,2	131,3
Aandelen	734,8	714,1
Vastrentende waarden	711,7	605,9
Derivaten activa	164,0	78,6
Derivaten passiva	- 75,2	- 33,9
	1.667,5	1.496,0
Vorderingen en overlopende activa	0,3	0,1
Schulden	- 3,2	-
Totaal	1.664,6	1.496,1

Marktwaaarde beleggingen

De marktwaaarde van de beleggingen wordt vastgesteld op basis van directe marktnoteringen, wordt afgeleid van directe marktnoteringen of wordt benaderd door middel van waarderingmodellen en waarderingstechnieken.

Van directe marktnotering is sprake indien beleggingen worden verhandeld op één of meer actieve openbare markten.

Indien de waardering van beleggingen wordt afgeleid van directe marktnoteringen, worden de beleggingen gewaardeerd op basis van een model, waarbij alle inputvariabelen zijn gebaseerd op marktnoteringen. Hiertoe worden ook gerekend participaties in Blue Sky beleggingspools die beleggen in andere niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen (fund of funds) waarvan niet dagelijks de nettovermogenswaarde wordt bepaald.

Indien de marktwaarde van beleggingen wordt vastgesteld door middel van waardering-modellen en waarderingstechnieken, worden de inputvariabelen geschat door externe deskundigen in verband met het ontbreken van openbare marktgegevens. Tot deze categorie worden onder meer gerekend directe en indirecte beleggingen in niet-beurs-genoteerde vastgoedfondsen, waarvan de waardering is gebaseerd op taxaties.

De beleggingsportefeuille is als volgt ingedeeld naar de drie onderscheiden categorieën:

2011	Directe markt-notering	Afgeleide markt-notering	Waarderings-modellen en -technieken	Totaal
Vastgoed	63,4	-	68,8	132,2
Aandelen	631,2	103,6	-	734,8
Vastrentende waarden	636,1	75,6	-	711,7
Derivaten activa	1,2	118,8	44,0	164,0
Derivaten passiva	- 1,1	- 74,1	-	- 75,2
Totaal	1.330,8	223,9	112,8	1.667,5

2010

Vastgoed	75,1	-	56,2	131,3
Aandelen	625,5	88,6	-	714,1
Vastrentende waarden	543,1	62,8	-	605,9
Derivaten activa	-	50,7	27,9	78,6
Derivaten passiva	-	- 33,9	-	- 33,9
Totaal	1.243,7	168,2	84,1	1.496,0

Mutaties beleggingen

De mutaties in de portefeuilles vastgoed, aandelen en vastrentende waarden zijn als volgt:

2011	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Balanswaarde begin van het jaar	131,3	714,1	605,9	1.451,3
Aankopen	14,9	176,4	108,7	300,0
Verkopen	- 15,1	- 112,6	- 98,5	- 226,2
Waardeveranderingen	1,1	- 43,1	83,9	41,9
Mutatie deposito's en liquiditeiten			11,7	11,7
Balanswaarde eind van het jaar	132,2	734,8	711,7	1.578,7

2010

Balanswaarde begin van het jaar	94,3	576,2	608,6	1.279,1
Aankopen	35,3	172,8	80,0	288,1
Verkopen	- 20,1	- 144,6	- 150,2	- 314,9
Waardeveranderingen	21,8	109,7	67,7	199,2
Mutatie deposito's en liquiditeiten			- 0,2	- 0,2
Balanswaarde eind van het jaar	131,3	714,1	605,9	1.451,3

De mutaties in de portefeuille valutaderivaten (valutaswaps en valutatermijncontracten) zijn als volgt:

	2011	2010
Balanswaarde begin van het jaar	- 9,7	- 10,9
Verkopen en afwikkeling	- 26,8	68,0
Waardeveranderingen	- 33,2	- 66,8
Balanswaarde eind van het jaar	- 69,7	- 9,7
Derivaten activa	4,4	15,6
Derivaten passiva	- 74,1	- 25,3
Per saldo	- 69,7	- 9,7

De mutaties in de portefeuille aandelenderivaten zijn als volgt:

2011	Putopties	Futures	Totaal
Balanswaarde begin van het jaar	27,9	-	27,9
Aankopen	9,2	-	9,2
Verkopen en afwikkeling	-	2,2	2,2
Waardeveranderingen	6,9	- 1,0	5,9
Balanswaarde eind van het jaar	44,0	1,2	45,2

Derivaten activa	44,0	1,2	45,2
Derivaten passiva	-	-	-
Per saldo	44,0	1,2	45,2

2010

Balanswaarde begin van het jaar	34,3	-	34,3
Aankopen	12,2	-	12,2
Verkopen en afwikkeling	-	-	-
Waardeveranderingen	- 18,6	-	- 18,6
Balanswaarde eind van het jaar	27,9	-	27,9

Derivaten activa	27,9	-	27,9
Derivaten passiva	-	-	-
Per saldo	27,9	-	27,9

De mutaties in de portefeuille rentederivaten zijn als volgt:

	Interest rate swaps	Futures	Totaal
2011			
Balanswaarde begin van het jaar	26,5	-	26,5
Verkopen en afwikkeling	-	0,8	0,8
Waardeveranderingen	89,1	- 1,9	87,2
Verandering lopende rente	- 1,2	-	- 1,2
Balanswaarde eind van het jaar	114,4	- 1,1	113,3

Derivaten activa	114,4	-	114,4
Derivaten passiva	-	- 1,1	- 1,1
Per saldo	114,4	- 1,1	113,3

2010

Balanswaarde begin van het jaar	8,3	-	8,3
Verkopen en afwikkeling	-	-	-
Waardeveranderingen	15,4	-	15,4
Verandering lopende rente	2,8	-	2,8
Balanswaarde eind van het jaar	26,5	-	26,5

Derivaten activa	35,1	-	35,1
Derivaten passiva	- 8,6	-	- 8,6
Per saldo	26,5	-	26,5

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Met betrekking tot vastgoedbeleggingen bestaan ultimo 2011 stortingsverplichtingen tot een bedrag van EUR 8,2 miljoen (2010: nihil).

Voorwaardelijke verplichtingen

De actuariële waarde van de indexeringsachterstand bedraagt EUR 42,1 miljoen (2010: nihil). Jaarlijks neemt het bestuur een besluit over de indexering van de pensioenrechten, inclusief de inhaal van de ontstane indexeringsachterstand.

Het pensioenfonds vormt met Stichting Algemeen Pensioenfonds KLM, Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM, Blue Sky Group B.V. en de Blue Sky beleggingsfondsen een fiscale eenheid voor de omzetbelasting en is hoofdelijk aansprakelijk voor de daaruit voortvloeiende belastingverplichtingen.

Risicobeheer

In het bestuursverslag worden de belangrijke risico's die het pensioenfonds loopt besproken en wordt ingegaan op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beheersen. In deze paragraaf van de jaarrekening worden voornamelijk de financiële risico's beschreven en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico van het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het fonds op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. De solvabiliteit wordt gemeten aan de hand van het verschil tussen het aanwezig eigen vermogen en het vereist eigen vermogen. Daarnaast wordt de dekkingsgraad als solvabiliteitsratio gehanteerd. Door middel van een ALM-studie kan inzicht worden verkregen in de toekomstige ontwikkeling van het solvabiliteitsrisico. In een ALM-studie wordt integraal gekeken naar het financieringsbeleid, het indexeringsbeleid en het strategische beleggingsbeleid.

Het vereist eigen vermogen wordt in beginsel berekend op basis van een scenarioanalyse zoals gebruikt in de standaardmethode voor de solvabiliteitstoets van DNB. Het standaardmodel is aangevuld met een intern model voor financiële instrumenten die niet goed passen in het standaardmodel. Dit scenario geeft een schatting van het neerwaartse risico bij een horizon van één jaar met een betrouwbaarheidsniveau van 97,5%. Dit betekent dat het vereist eigen vermogen zodanig wordt berekend dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat binnen een termijn van één jaar de waarde van de nettoactiva lager is dan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Het tekort van het aanwezig eigen vermogen ten opzichte van het vereist eigen vermogen, berekend op basis van de feitelijke beleggingsportefeuille ultimo verslagjaar, bedraagt EUR 183,5 miljoen (2010: EUR 4,5 miljoen):

	2011	2010
Vereiste buffers		
• Rentemismatchrisico	116,4	115,9
• Vastgoedrisico en aandelenrisico	207,6	167,0
• Valutarisico	53,3	41,8
• Commodityrisico	-	-
• Kredietrisico	18,1	12,2
• Verzekeringstechnisch risico	88,9	73,3
• Liquiditeitsrisico	-	-
• Concentratierisico	-	-
• Operationeel risico	-	-
Totaal	484,3	410,2
Diversificatie van risico's	- 181,2	- 149,5
Totaal vereist eigen vermogen	303,1	260,7
Aanwezig eigen vermogen	119,6	256,2
Tekort	- 183,5	- 4,5

De nominale dekkingsgraad is de verhouding tussen de nettoactiva (totaal beleggingen + overige activa - schulden en overlopende passiva) en de pensioenverplichtingen. Deze dekkingsgraad bedraagt 107,7% (2010: 120,6%). De met het vereist vermogen overeenkomende dekkingsgraad bedraagt 119,6% (2010: 121,0%).

Het minimaal vereist eigen vermogen komt overeen met een nominale dekkingsgraad van 104,3% (2010: 105,0%) en bedraagt EUR 66,5 miljoen (2010: EUR 62,1 miljoen).

De ontwikkeling van de nominale dekkingsgraad kan als volgt worden geanalyseerd:

Dekkingsgraad begin van het jaar	120,6%	129,8%
Premies	- 0,2%	- 1,0%
Pensioenuitkeringen	0,3%	0,3%
Indexering pensioenrechten	0,0%	- 0,6%
Wijziging marktrente voorziening pensioenverplichtingen	- 20,0%	- 15,9%
Resultaat beleggingen en verplichtingen	7,8%	12,3%
Wijziging actuariële grondslagen	0,1%	- 4,4%
Overige oorzaken	- 0,9%	0,1%
Dekkingsgraad eind van het jaar	107,7%	120,6%

Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden de pensioenverplichtingen contant gemaakt tegen de reële rente. De reële rente wordt berekend door de nominale marktrente te verminderen met de geschatte inflatiecomponent. De geschatte inflatiecomponent, de break-even inflatie, wordt bepaald door euro inflation linked staatsobligaties, die gekoppeld zijn aan de Europese Harmonized Inflation Consumer Price (excluding tobacco) inflatie-index, te vergelijken met nominale euro staatsobligaties van vergelijkbare looptijden. Hierbij wordt zoveel mogelijk gewerkt met obligaties van de hoogst beschikbare kredietwaardigheid.

De reële dekkingsgraad bedraagt 64,3% (2010: 69,9%) en is gebaseerd op een afgeleide reële marktrente van 0,6% (2010: 1,2%).

De ontwikkeling van de reële dekkingsgraad kan als volgt worden geanalyseerd:

	2011	2010
Dekkingsgraad begin van het jaar	69,9%	71,5%
Premies	- 0,5%	- 1,1%
Pensioenuitkeringen	- 0,1%	- 0,1%
Indexering pensioenrechten	0,0%	0,6%
Wijziging marktrente rentedeel	- 11,1%	- 9,3%
Wijziging marktrente inflatiedeel	2,5%	7,6%
Resultaat beleggingen en verplichtingen	4,5%	6,7%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	- 4,1%
Overige oorzaken	- 0,9%	- 1,9%
Dekkingsgraad eind van het jaar	64,3%	69,9%

Het fonds heeft ingevolge artikel 138 van de Pensioenwet in 2009 een langetermijnherstelplan bij DNB ingediend. Het herstelplan is erop gericht dat het fonds binnen vijftien jaar weer beschikt over het vereist eigen vermogen. Dit plan gaat uit van bestaand premiebeleid, indexeringsbeleid en beleggingsbeleid. Indien en zolang sprake is van een reservetekort, wordt jaarlijks 1/15 deel van het tekort als extra premie bij de werkgever in rekening gebracht.

De ontwikkeling van de dekkingsgraad in het verslagjaar ten opzichte van de prognose volgens dit herstelplan is als volgt:

	2011		2010	
	Realisatie	Herstelplan	Realisatie	Herstelplan
Dekkingsgraad begin van het jaar	120,6%	111,3%	129,8%	109,6%
Premies	- 0,2%	1,0%	- 1,0%	1,1%
Pensioenuitkeringen	0,3%	0,1%	0,3%	0,1%
Indexering pensioenrechten	0,0%	- 3,0%	- 0,6%	- 3,0%
Wijziging markttrente pensioenverplichtingen	- 20,0%	0,0%	- 15,9%	0,0%
Resultaat beleggingen en verplichtingen	7,8%	2,8%	12,3%	2,9%
Wijziging actuariële grondslagen	0,1%	0,0%	- 4,4%	0,0%
Overige oorzaken	- 0,9%	0,5%	0,1%	0,6%
Dekkingsgraad eind van het jaar	107,7%	112,7%	120,6%	111,3%

De nominale dekkingsgraad is ultimo verslagjaar 5,0 procentpunten lager dan de prognose volgens dit herstelplan. Het herstelplan is gebaseerd op een vereiste dekkingsgraad van 125,1%. Ultimo 2011 bedraagt de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsportefeuille 119,7%. Het herstelplan is ingegaan op 1 januari 2009. Sindsdien heeft het pensioenfonds interest rate swaps en aandelenindexputopties gekocht. Dit heeft geleid tot een verlaging van het rentemismatchrisico en het aandelenmarktrisico, waardoor de vereiste dekkingsgraad is gedaald. Het huidige tekort bedraagt 12,0 procentpunten. Volgens het herstelplan bedraagt het verwachte tekort ultimo verslagjaar 12,4 procentpunten. Het pensioenfonds ligt ultimo verslagjaar 0,4 procentpunt voor op dit herstelplan, ondanks de gedaalde markttrente en de gestegen levensverwachting.

In 2011 is een nieuw langetermijnherstelplan bij DNB ingediend, uitgaande van het gewijzigde premiebeleid en indexeringsbeleid. Dit herstelplan is op 19 maart 2012 goedgekeurd door DNB. Het nieuwe herstelplan is van kracht vanaf 1 oktober 2011. Op dat moment bedroeg de nominale dekkingsgraad 103,2%. Het nieuwe herstelplan is er eveneens op gericht dat het pensioenfonds binnen vijftien jaar weer beschikt over het vereist eigen vermogen. Een vergelijking van de werkelijke ontwikkeling van de dekkingsgraad in het laatste kwartaal van 2011 met de in het herstelplan voor dit kwartaal geprognosticeerde ontwikkeling is achterwege gelaten, gezien de relatief korte periode die deze vergelijking zou beslaan.

Het solvabiliteitsrisico wordt hierna toegelicht aan de hand van de in de solvabiliteits-toets van DNB onderkende risico's. Met uitzondering van het operationele risico, worden deze risico's aangemerkt als financiële risico's.

Rentemismatchrisico

Rentemismatchrisico is het verschil in rentegevoeligheid tussen de portefeuille vastrentende waarden (voornamelijk obligaties) en de pensioenverplichtingen. De rentegevoeligheid van de verplichtingen is als gevolg van de langere looptijden hoger dan die van de portefeuille obligaties. Een daling van de marktrente leidt tot een stijging van de waarde van de pensioenverplichtingen, die slechts voor een deel wordt gecompenseerd door een stijging van de waarde van de portefeuille obligaties.

Door afdekking van het rentemismatchrisico is de vermogenspositie van het pensioenfonds minder gevoelig voor de ontwikkeling van de marktrente. Het rentemismatchrisico wordt voor een deel beperkt door belegging in obligaties met een relatief lange rentevastperiode. Het rentemismatchrisico wordt verder afgedekt door middel van interest rate swaps. De effectiviteit van de afdekking door middel van omvang en samenstelling van de obligatieportefeuille en interest rate swaps, gebaseerd op portefeuillegewichten en benchmarkduration, bedraagt ultimo 2011 ongeveer 46% (2010: ongeveer 51%).

De rentegevoeligheid kan worden gemeten aan de hand van de modified duration. Dit is de met de contante waarde van rente en aflossing gewogen gemiddelde looptijd in jaren. De duration mismatch is het verschil tussen de duration van de pensioenverplichtingen en de naar omvang (ten opzichte van de pensioenverplichtingen) gewogen duration van de vastrentende waarden.

De modified duration van de portefeuille vastrentende waarden, de portefeuille interest rate swaps, de pensioenverplichtingen en de duration mismatch zijn als volgt:

	2011	2010
Vastrentende waarden (gebaseerd op normgewicht en benchmarkduration)	10	9
Interest rate swaps	18	17
Pensioenverplichtingen	23	23
Mismatch	13	11

Als de marktrente (rentetermijnstructuur) met één procentpunt stijgt, daalt de waarde van de vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen ongeveer met de modified duration als percentage. Bij een rentestijging daalt de waarde van de beleggingen minder dan de waarde van de pensioenverplichtingen, waardoor de dekkingsgraad verbetert. Bij een rentedaling stijgt de waarde van de beleggingen minder dan de waarde van de pensioenverplichtingen, waardoor de dekkingsgraad verslechtert. Een daling van de nominale marktrente met één procentpunt resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 12 procentpunten (2010: ongeveer 12 procentpunten). Een stijging van de nominale marktrente met één procentpunt daarentegen resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 16 procentpunten (2010: ongeveer 15 procentpunten). Hierbij is het effect van een renteverandering op de waarde van vastgoed en aandelen buiten beschouwing gelaten.

Hiervoor is ervan uitgegaan dat de marktrente voor alle looptijden in gelijke mate stijgt of daalt. Er kan echter sprake zijn van verschillen in de rentebeweging voor verschillende looptijden. De lange rente kan bijvoorbeeld sterker stijgen of dalen dan de korte rente. Veranderingen in de rentecurve worden niet gemeten aan de hand van de modified duration, maar hebben wel invloed op de rentemismatch.

Vastgoedrisico en aandelenrisico

Vastgoedrisico is het risico dat de waarde van vastgoed en vastgoedaandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost vastgoed. De portefeuille vastgoed maakt ongeveer 8% (2010: ongeveer 9%) uit van de totale beleggingen. Een waardedaling van deze beleggingen met 25% resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunten (2010: ongeveer 3 procentpunten). Een waardestijging van deze beleggingen met 25% daarentegen resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunten (2010: ongeveer 3 procentpunten).

Aandelenrisico is het risico dat de waarde van aandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost aandelen. De aandelenportefeuille maakt ongeveer 44% (2010: 48%) uit van de totale beleggingsportefeuille. Het aandelenrisico wordt door middel van langlopende aandelen-indexopties (gekochte average price putopties) afgedekt. De effectiviteit van de afdekking bedraagt ultimo verslagjaar ongeveer 45% (2010: ongeveer 47%). Een waardedaling van de portefeuille met 25% resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 7 procentpunten (2010: ongeveer 8 procentpunten). Een waardestijging van de portefeuille met 25% daarentegen resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 7 procentpunten (2010: ongeveer 8 procentpunten).

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen.

Van de beleggingen luidt omgerekend EUR 1.029,5 miljoen (2010: EUR 884,9 miljoen) in een andere valuta dan de euro.

De valutapositie (uitgedrukt in euro's) kan als volgt worden geanalyseerd:

2011	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal	Valuta-derivaten	Nettopositie
Amerikaanse dollar	52,7	226,6	300,7	580,0	- 668,3	- 88,3
Japanse yen	2,2	40,4	-	42,6	- 43,7	- 1,1
Britse pond	5,9	73,9	57,8	137,6	- 133,7	3,9
Valuta opkomende landen	-	119,9	35,8	155,7	-	155,7
Overige valuta	8,1	64,9	40,6	113,6	- 93,8	19,8
Totaal	68,9	525,7	434,9	1.029,5	- 939,5	90,0

2010

Amerikaanse dollar	38,8	182,8	244,9	466,5	- 567,9	- 101,4
Japanse yen	2,7	30,9	-	33,6	- 33,6	-
Britse pond	8,1	50,9	59,6	118,6	- 119,3	- 0,7
Valuta opkomende landen	-	144,2	28,0	172,2	-	172,2
Overige valuta	7,4	55,1	31,5	94,0	- 79,7	14,3
Totaal	57,0	463,9	364,0	884,9	- 800,5	84,4

Het valutarisico op beleggingen in Amerikaanse dollars, Japanse yens, Britse ponden, Zweedse kronen, Canadese dollars en Australische dollars wordt afgedekt tegen de euro door middel van valutaswaps en valutatermijncontracten. Posities in valuta van een aantal opkomende landen worden in verband met de hoge correlatie met de Amerikaanse dollar afgedekt als ware het Amerikaanse dollars. Voor het overige worden posities in valuta van opkomende landen niet afgedekt.

Commodityrisico

Commodityrisico is het risico dat de waarde van commoditybeleggingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktprijzen van desbetreffende (onderliggende) grondstoffen. Het fonds belegt niet in commodities of commodityderivaten, zodat geen sprake is van commodityrisico.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat tegenpartijen hun contractuele verplichtingen aan het pensioenfonds of de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert niet nakomen. Een specifiek risico van de beleggingsfondsen die in (vastgoed)aandelen en obligaties beleggen is het settlementrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen van trans-

acties hun tegenprestatie niet leveren. Informatie over de kredietwaardigheid van de portefeuille op basis van credit ratings en over de spreiding van de portefeuille naar regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost vastrentende waarden. Ongeveer 73% (2010: ongeveer 74%) van de totale portefeuille heeft de hoogste rating AAA. In de toelichting op de derivatenposities is informatie over de daarvoor verkregen zekerheden vermeld.

Verzekeringstechnisch risico

Het belangrijkste verzekeringstechnisch risico is het langlevensrisico. Dit is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de premie en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Door toepassing van de AG-prognosetafels 2010-2060 met correcties voor ervaringssterfte wordt rekening gehouden met een toekomstige verbetering van de levensverwachting. Dit neemt niet weg dat een grote mate van onzekerheid bestaat met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de levensverwachting.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen (voornamelijk de pensioenuitkeringen) te kunnen voldoen. Dit risico is onder normale omstandigheden nagenoeg afwezig, omdat de pensioenuitkeringen voor een belangrijk deel kunnen worden voldaan uit de ontvangen premies en directe beleggingsopbrengsten en bovendien verreweg het grootste deel van de beleggingsportefeuille bestaat uit liquide vermogenstitels. Dit neemt niet weg dat ingenomen derivatenposities kunnen leiden tot de contractuele verplichting tot bijstorting. Feitelijk is het liquiditeitsrisico geen onderdeel van het solvabiliteitsrisico, namelijk het risico dat het pensioenfonds op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen.

Concentratierisico

Concentratierisico kan optreden als een goede spreiding van beleggingen of pensioenverplichtingen ontbreekt. In het standaardmodel van DNB voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is het concentratierisico gelijkgesteld aan nihil. Het pensioenfonds voldoet aan deze veronderstelling van een voldoende gediversifieerde beleggingsportefeuille en een voldoende evenwichtige demografische opbouw van de populatie. In de toelichting op de balanspost vastrentende waarden zijn de posten die meer dan 5% uitmaken van de totale obligatieportefeuille vermeld. Duitse, Franse en Britse staatsleningen maken gezamenlijk ongeveer 56% (2010: ongeveer 56%) uit van de totale obligatieportefeuille. De actiefpost derivaten heeft voor ongeveer 98% (2010: 100%) betrekking op drie tegenpartijen. De totale marktwaarde van deze contracten komt overeen met ongeveer 23% (2010: ongeveer 13%) van de marktwaarde van de obligatieportefeuille.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de activiteiten als gevolg van niet afdoende of falende processen, menselijk gedrag en systemen bij de uitvoeringsorganisaties of als gevolg van externe gebeurtenissen. Het pensioenfonds

besteedt de operationele activiteiten uit aan Blue Sky Group B.V., zodat het operationele risico voornamelijk bestaat uit het risico dat de met deze organisatie gemaakte afspraken niet worden nagekomen. Blue Sky Group legt verantwoording af over de beheersing van de processen, waarbij jaarlijks een ISAE 3402-rapportage wordt overgelegd.

Naast de in de solvabiliteitstoets van DNB onderkende risico's wordt nog het indexeringsrisico onderscheiden.

Indexeringsrisico

De indexering heeft een voorwaardelijk karakter. Het bestuur van het pensioenfonds stelt jaarlijks de indexering vast met inachtneming van de financiële positie van het pensioenfonds. Indexeringsrisico is het risico dat de indexeringsambitie niet wordt gerealiseerd als gevolg van tegenvallend rendement op de beleggingen, tegenvallende inflatie, daling van de marktrente en demografische ontwikkelingen.

TOELICHTING OP DE REKENING VAN BATEN EN LASTEN

(bedragen in miljoenen euro's)

Baten en lasten pensioenactiviteiten

	2011	2010
11 Premies		
Werkgeversdeel	52,4	45,3
Werknemersdeel	10,7	9,4
Totaal	63,1	54,7

De feitelijke premie is gebaseerd op een doorsneepremiebeleid. Afhankelijk van de vermogenspositie bij aanvang van het verslagjaar wordt premiekorting verleend of extra premie gevraagd.

Op grond van het (oude) herstelplan van 2009 is een extra premie van EUR 0,3 miljoen (2010: nihil) berekend.

De (zuivere) kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet bedragen respectievelijk EUR 67,9 miljoen (2010: EUR 60,7 miljoen) en EUR 62,7 miljoen (2010: EUR 58,9 miljoen).

De feitelijke premie wordt jaarlijks getoetst aan de (zuivere) kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie.

De feitelijke premie is lager dan de kostendekkende premie. Bij het vaststellen van de doorsneepremie is een rekenrente van 3,8% (2010: 4,0%) gehanteerd, terwijl de (zuivere) kostendekkende premie wordt berekend op basis van de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo vorig verslagjaar. De afgeleide gemiddelde marktrente voor de kostendekkende premie bedraagt 3,5% (2010: 3,9%). Daarnaast is in de feitelijke premie een herstellpremie van EUR 0,3 miljoen (2010: nihil) begrepen.

Het verschil tussen de (zuivere) kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie van EUR 5,2 miljoen (2010: EUR 1,8 miljoen) wordt veroorzaakt door het verschil in de gehanteerde rekenrente.

De kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie zijn als volgt samengesteld:

	Kosten- dekkende premie	Gedempte premie
2011		
Pensioenopbouw	39,6	36,5
Individuele salarisontwikkeling	10,3	9,1
Toegezegde indexering	-	-
Risicopremies overlijden en invaliditeit	3,9	3,8
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	3,3	3,3
Solvabiliteitsopslag	10,8	10,0
Totaal	67,9	62,7

2010		
Pensioenopbouw	33,1	32,1
Individuele salarisontwikkeling	10,3	9,9
Toegezegde indexering	-	-
Risicopremies overlijden en invaliditeit	3,7	3,7
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	3,3	3,3
Solvabiliteitsopslag	10,3	9,9
Totaal	60,7	58,9

12 Waardeoverdrachten

Hieronder is opgenomen het saldo van inkomende bedragen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen en uitgaande bedragen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen.

	2011	2010
Inkomende waardeoverdrachten	2,7	0,7
Uitgaande waardeoverdrachten	- 0,8	- 0,5
Totaal	1,9	0,2

13 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende nominale waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen. De pensioenopbouw wordt berekend op basis van de marktrente primo verslagjaar. Ook is hieronder opgenomen de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van de individuele salarisontwikkeling.

	2011	2010
Pensioenopbouw actieve deelnemers	44,1	37,2
Individuele salarisontwikkeling actieve deelnemers	10,3	10,4
<hr/>		
Totaal pensioenopbouw en individuele salarisontwikkeling	54,4	47,6
Toekomstige pensioenuitvoeringskosten	0,5	0,4
<hr/>		
Totaal	54,9	48,0

14 Indexering

Onder indexering is opgenomen de toegekende indexering onder de middelloonregeling en het effect van de algemene salarisontwikkeling onder de eindloonregeling. Het effect van de individuele salarisontwikkeling is opgenomen onder pensioenopbouw.

Actieve deelnemers	0,2	3,7
Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	-	1,1
<hr/>		
Totaal	0,2	4,8

De pensioenrechten van actieve deelnemers aan zowel de eindloonregeling (pensioenreglement 2008A) als de middelloonregeling (pensioenreglement 2008B) zijn per 1 januari 2012 en 1 januari 2011 niet verhoogd.

De ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten van actieve en gewezen deelnemers zijn per 1 januari 2012 evenmin verhoogd (1 januari 2011: verhoogd met 1,4%).

De in 2011 verwerkte indexering van de pensioenrechten heeft betrekking op de verhoging van de toekomstige premievrije opbouw van arbeidsongeschikte deelnemers. De kosten van de toegekende indexering met betrekking tot actieve deelnemers in 2010 betrof de indexering van premievrije pensioenrechten van actieve deelnemers na conversie van onder oude regelingen opgebouwde pensioenrechten.

15 Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de marktrente per balansdatum op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de voorziening pensioenverplichtingen wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode.

	2011	2010
Totaal	16,4	13,9

De in het verslagjaar aan de voorziening pensioenverplichtingen toegevoegde rente is gebaseerd op een rekenrente van 1,3% (2010: 1,3%).

16 Wijziging marktrente

De waarde van de pensioenverplichtingen verandert onder invloed van veranderingen in de marktrente.

Totaal	- 247,4	- 141,3
---------------	----------------	----------------

In 2011 is de afgeleide marktrente gedaald van 3,5% tot 2,8% en in 2010 gedaald van 3,9% tot 3,5%.

17 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De hieronder opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen en kosten van de verslagperiode.

Onttrekking pensioenuitkeringen	10,2	9,0
Onttrekking pensioenuitvoeringskosten	0,1	0,1
Totaal	10,3	9,1

18 Pensioenrechten waardeoverdrachten

Hieronder zijn opgenomen de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot inkomende waardeoverdrachten en de onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot uitgaande waardeoverdrachten.

	2011	2010
Pensioenrechten inkomende waardeoverdrachten	- 3,0	- 1,0
Pensioenrechten uitgaande waardeoverdrachten	0,8	0,7
Totaal	- 2,2	- 0,3

19 Wijziging actuariële grondslagen

De actuariële grondslagen zijn de uitgangspunten en veronderstellingen waarop de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is gebaseerd. Onder wijziging actuariële grondslagen is het effect van aanpassing van de bestandsgrondslagen, economische grondslagen en kostengrondslagen op de voorziening opgenomen.

Overgang op AG-prognosetafels 2010-2060	-	- 26,2
Wijziging correctiefactoren	-	- 9,6
Levensverwachting	-	- 35,8
Overige actuariële grondslagen	0,6	- 0,1
Totaal	0,6	- 35,9

De in 2011 verwerkte wijziging in de actuariële grondslagen heeft betrekking op de gehanteerde reserveringsmethoden. De voorziening pensioenverplichtingen met betrekking tot de pensioenrechten van actieve deelnemers, die hebben gekozen voor uitstel van het ouderdomspensioen, wordt bepaald door de opgebouwde pensioenrechten te verhogen op basis van reglementaire uitsteltarieven. Deze uitsteltarieven zijn gewijzigd.

De wijziging actuariële grondslagen in 2010 betrof de overgang op de nieuwe door het Actuarieel Genootschap uitgebrachte generatietafels. Hierop worden correcties toegepast in verband met hogere overlevingskansen van de populatie van het pensioenfonds ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Deze correctiefactoren zijn in 2010 eveneens opnieuw vastgesteld.

20 Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Onder overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen: actuariële resultaten en mutaties in de pensioenverplichtingen die niet onder een ander hoofd zijn opgenomen.

	2011	2010
Actuariële resultaten, per saldo	4,4	3,7
Totaal	4,4	3,7

21 Pensioenuitkeringen

Ouderdomspensioen	8,3	7,2
Partnerpensioen en wezenpensioen	0,6	0,5
Arbeidsongeschiktheidspensioen	1,1	1,2
Totaal	10,0	8,9

22 Pensioenuitvoeringskosten

Dit betreft de kosten met betrekking tot de uitvoering van de pensioenregeling. De kosten van vermogensbeheer zijn hierin niet begrepen. De kosten van bestuur en financieel beheer worden toegerekend aan pensioenuitvoering en vermogensbeheer.

Kosten pensioenuitvoering en bestuursondersteuning	3,1	2,6
Overige kosten	0,5	0,4
Totaal voor toerekening aan vermogensbeheer	3,6	3,0
Toegerekend aan vermogensbeheer	- 0,7	- 0,5
Totaal	2,9	2,5

23 Overige lasten pensioenactiviteiten

Rentetoevoeging toekomstige premiekorting deelnemers	- 0,1	- 0,1
Totaal	- 0,1	- 0,1

Baten en lasten beleggingsactiviteiten

24 Beleggingsopbrengsten

Onder beleggingsopbrengsten zijn opgenomen de op de verslagperiode betrekking hebbende:

- directe beleggingsopbrengsten (rente en door beleggingsfondsen uitgekeerd dividend);
- indirecte beleggingsopbrengsten (waardeveranderingen inclusief valutakoersverschillen);
- kosten van vermogensbeheer (exclusief kosten ten laste van beleggingsfondsen).

2011	Direct	Prijs- verandering	Valuta- verandering	Totaal
Vastgoed	2,1	- 1,6	2,7	3,2
Aandelen	-	- 64,2	21,1	- 43,1
Aandelenderivaten	-	5,9	-	5,9
Vastrentende waarden	-	78,4	5,5	83,9
Rentederivaten	10,0	87,2	-	97,2
<hr/>				
Totaal vóór valutaderivaten en kosten	12,1	105,7	29,3	147,1
Valutaderivaten	4,4	-	- 33,2	- 28,8
<hr/>				
Totaal vóór kosten	16,5	105,7	- 3,9	118,3
Kosten van vermogensbeheer				- 2,4
<hr/>				
Totaal				115,9

2010

Vastgoed	2,0	17,7	4,1	23,8
Aandelen	-	72,9	36,8	109,7
Aandelenderivaten	-	- 18,6	-	- 18,6
Vastrentende waarden	-	58,7	9,0	67,7
Rentederivaten	11,8	15,4	-	27,2
<hr/>				
Totaal vóór valutaderivaten en kosten	13,8	146,1	49,9	209,8
Valutaderivaten	0,5	-	- 66,8	- 66,3
<hr/>				
Totaal vóór kosten	14,3	146,1	- 16,9	143,5
Kosten van vermogensbeheer				- 2,1
<hr/>				
Totaal				141,4

	2011	2010
25 Overige baten en lasten beleggingsactiviteiten		
Resultaat deelnemingen	0,3	0,5
Opslag termijnbetaling	1,0	1,0
Overig	0,1	-
Totaal overige baten	1,4	1,5
Rentelasten	- 0,1	-
Totaal	1,3	1,5

Actuariële analyse van het resultaat

Het resultaat kan als volgt worden geanalyseerd naar technische winst- en verliesbronnen:

Resultaat op beleggingen en verplichtingen	- 146,7	- 12,4
Resultaat op premies	5,1	3,7
Resultaat op waardeoverdrachten	- 0,3	- 0,1
Resultaat op pensioenuitkeringen	0,2	0,1
Resultaat op pensioenuitvoeringskosten	0,3	0,6
Wijziging actuariële grondslagen	0,6	- 35,9
Actuariële resultaten	4,4	3,7
Resultaat op indexering	- 0,2	- 4,8
Totaal	- 136,6	- 45,1

Resultaat op beleggingen en verplichtingen

Resultaat beleggingsactiviteiten exclusief interest rate swaps	18,1	115,7
Resultaat interest rate swaps	99,1	27,2
Totaal resultaat beleggingsactiviteiten	117,2	142,9
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	- 16,4	- 13,9
Rentetoevoeging toekomstige premiekorting deelnemers	- 0,1	- 0,1
Wijziging markttrente voorziening pensioenverplichtingen	- 247,4	- 141,3
Totaal	- 146,7	- 12,4

Het resultaat op beleggingen en verplichtingen is gelijk aan het resultaat beleggingsactiviteiten verminderd met de technisch benodigde interest. Het rendement op de totale beleggingsportefeuille over 2011 bedraagt 7,7% tegen 10,8% over 2010. De rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen is in 2011 gebaseerd op een rekenrente van 1,3% (2010: 1,3%). Dit is de éénjaarsmarkttrente volgens de rentetermijn-

structuur primo verslagjaar. De afgeleide marktrente is in 2011 gedaald van 3,5% tot 2,8% (2010: gedaald van 3,9% tot 3,5%).

	2011	2010
Resultaat op premies		
Premies	63,1	54,7
Beschikbaar voor administratiekosten	- 3,2	- 3,0
Beschikbaar voor excassokosten	- 0,4	- 0,4
<hr/>		
Beschikbaar voor pensioenopbouw en individuele salarisontwikkeling	59,5	51,3
Pensioenopbouw actieve deelnemers	- 44,1	- 37,2
Individuele salarisontwikkeling actieve deelnemers	- 10,3	- 10,4
<hr/>		
Totaal	5,1	3,7

De premies worden aangewend voor onder meer de inkoop van pensioenrechten, kosten dekking en versterking van het eigen vermogen. Er is geen specifiek voor de financiering van voorwaardelijke indexering bestemde premiecomponent overeengekomen. Het resultaat op premies wordt aangewend voor versterking van het eigen vermogen.

Resultaat op waardeoverdrachten

Inkomende waardeoverdrachten	2,7	0,7
Pensioenrechten inkomende waardeoverdrachten	- 3,0	- 1,0
<hr/>		
Resultaat op inkomende waardeoverdrachten	- 0,3	- 0,3
<hr/>		
Uitgaande waardeoverdrachten	- 0,8	- 0,5
Pensioenrechten uitgaande waardeoverdrachten	0,8	0,7
<hr/>		
Resultaat op uitgaande waardeoverdrachten	-	0,2
<hr/>		
Totaal	- 0,3	- 0,1

Resultaat op pensioenuitkeringen

Beschikbaar uit voorziening pensioenverplichtingen	10,2	9,0
Werkelijke pensioenuitkeringen	- 10,0	- 8,9
<hr/>		
Totaal	0,2	0,1

	2011	2010
Resultaat op pensioenuitvoeringskosten		
Kostenopslag in premies jaar (administratiekosten en excassokosten)	3,6	3,4
Toevoeging voorziening pensioenverplichtingen (excassokosten)	- 0,5	- 0,4
Beschikbaar uit voorziening pensioenverplichtingen (excassokosten)	0,1	0,1
Totaal beschikbaar voor pensioenuitvoeringskosten	3,2	3,1
Werkelijke pensioenuitvoeringskosten	- 2,9	- 2,5
Totaal	0,3	0,6

Wijziging actuariële grondslagen

Overgang op AG-prognosetafels 2010-2060	-	- 26,2
Wijziging correctiefactoren	-	- 9,6
Levensverwachting	-	- 35,8
Overige actuariële grondslagen	0,6	- 0,1
Totaal	0,6	- 35,9

De in 2011 verwerkte wijziging heeft betrekking op een wijziging van de reglementaire uitsteltarieven, die worden gehanteerd bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen.

De wijziging actuariële grondslagen in 2010 betrof de overgang op de nieuwe door het Actuarieel Genootschap uitgebrachte generatietafels. Hierop worden correcties toegepast in verband met hogere overlevingskansen van de populatie van het pensioenfonds ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Deze correctiefactoren zijn in 2010 eveneens opnieuw vastgesteld.

Actuariële resultaten

Sterfte	1,1	0,7
Arbeidsongeschiktheid	2,7	2,9
Flexibele keuzemogelijkheden	0,5	0,2
Overig	0,1	- 0,1
Totaal	4,4	3,7

Op sterfte is een winst geboekt van EUR 1,1 miljoen (2010: winst EUR 0,7 miljoen), bestaande uit een winst op het kortlevenrisico van EUR 0,3 miljoen (2010: winst EUR 0,5 miljoen) en een winst op het langlevenrisico van EUR 0,8 miljoen (2010: winst EUR 0,2 miljoen).

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid bestaat voornamelijk uit het voordelige verschil tussen de gevraagde risicopremie en de benodigde toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van arbeidsongeschiktheid.

Op flexibele keuzemogelijkheden is een winst geboekt van EUR 0,5 miljoen (2010: winst EUR 0,2 miljoen). De keuzemogelijkheden betreffen onder meer de mogelijkheid tot wijziging in de verhouding tussen ouderdomspensioen en partnerpensioen en de mogelijkheid tot pensioenvervroeging.

	2011	2010
Resultaat op indexering		
Beschikbaar uit premies	-	-
Indexering en algemene salarisontwikkeling	- 0,2	- 4,8
Totaal	- 0,2	- 4,8

De indexering van de pensioenrechten van actieve deelnemers en de indexering van de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten worden gefinancierd uit de reserves van het pensioenfonds. Zij vinden hun oorsprong in het overrendement (resultaat op beleggingen en verplichtingen).

Overige informatie

Verbonden partijen

De aangesloten onderneming KLM N.V. (werkgever), de bestuursleden en de uitvoeringsorganisatie Blue Sky Group B.V. worden aangemerkt als verbonden partijen.

Tussen het pensioenfonds en de werkgever is een uitvoeringsovereenkomst inzake de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling gesloten. Een samenvatting van de uitvoeringsovereenkomst is opgenomen in de paragraaf Financiering en premie van de algemene toelichting op pagina 67.

Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan bestuursleden en heeft ook anderszins geen vorderingen op bestuursleden. Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de paragraaf Bezoldiging bestuurders hierna.

Het beheer van het pensioenfonds (pensioenuitvoering, bestuursondersteuning en vermogensbeheer) is ondergebracht bij Blue Sky Group B.V. Het pensioenfonds bezit gezamenlijk met Stichting Algemeen Pensioenfonds KLM en Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM alle aandelen in Blue Sky Group (elk eenderde deel). De dienstverlening aan de aandeelhouders maakt ongeveer 80% (2010: ongeveer 78%) uit van de totale omzet van Blue Sky Group. De overeenkomsten van dienstverlening zijn afgesloten op basis van marktconforme tarieven.

Medewerkers

Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging van de leden van het bestuur (inclusief de voorzitter) bedraagt totaal EUR 123 duizend (2010: EUR 119 duizend).

Honorarium accountant

De accountantskosten zoals bedoeld in artikel 382a Titel 9, Boek 2 BW bedragen (bedragen in duizenden euro's):

	2011	2010
Controle van de jaarrekening en de jaarstaten DNB	42	55
Adviesopdrachten	12	9
Totaal	54	64

Belastingen

Het pensioenfonds is op grond van de aard van de activiteiten vrijgesteld van belastingheffing voor de vennootschapsbelasting.

Toezichthouder

Evenals voorgaande jaren is geen sprake van door DNB genomen corrigerende maatregelen ingevolge artikel 96 Pensioenwet, anders dan het vigerende langetermijnherstelplan.

Amstelveen, 24 mei 2012

Bestuur

OVERIGE GEGEVENS

BESTEMMING VAN HET RESULTAAT

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de wijze waarop het resultaat moet worden verdeeld. Het resultaat wordt jaarlijks geheel ten gunste dan wel ten laste van de reserves gebracht. Overeenkomstig de in de ABTN vastgelegde regeling wordt een deel van het resultaat toegevoegd of onttrokken aan bestemmingsreserves.

ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel te Amstelveen is aan Mercer Certificering B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2011.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening. In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangaande tot balansdatum, sprake van een reservetekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132, wegens het reservetekort.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel is naar mijn mening niet voldoende, vanwege het reservetekort.

Amstelveen, 24 mei 2012

Drs. W. Brugman AAG
verbonden aan Mercer Certificering B.V.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2011 van Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel te Amstelveen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2011, het kasstroomoverzicht en de staat van baten en lasten over 2011 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de Stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controle-werkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de Stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de Stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel per 31 december 2011 en van het resultaat over 2011 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amstelveen, 24 mei 2012
KPMG Accountants N.V.

F.M. van den Wildenberg RA

BIJLAGEN
Stichting Pensioenfonds
KLM-Cabinepersoneel

Het bestuur heeft veel aandacht gegeven aan de communicatie met belanghebbenden over de financiële positie van het fonds. Naast financiële publicaties op de website ontvingen betrokkenen een nieuwsbrief over de financiële positie van het fonds en de mogelijke gevolgen daarvan voor indexatie.

DEELNEMERSBESTAND

Personen met aanspraak op nog niet ingegaan pensioen

	Deelnemers	Gewezen deelnemers
Aantal per einde vorig verslagjaar	8.643	2.629
Bij wegens		
(Her)indiensttreding	807	
Uitdiensttreding		129
Toekennen van een pensioen afloop arbeidsongeschiktheidspensioen		
Revalidatie		
Overige oorzaken	5	2
Af wegens		
Invaliditeit	6	
Overlijden	4	1
Toekennen van een ouderdomspensioen	47	28
Uitdiensttreding	130	
emigratie/afkoop/overdracht		68
afloop arbeidsongeschiktheidspensioen		
afloop wezenpensioen		
revalidatie		
herindiensttreding		
overige oorzaken	4	5
Aantal per einde verslagjaar	9.265	2.658

Premies en koopsommen verslagjaar

• KLM	52,4	
• deelnemers	10,7	
Voorziening pensioenverplichtingen per einde verslagjaar	1.288,8	100,0
Pensioenuitkeringen	-	-

Pensioengerechtigden

Ouderdomspensioen	Nabestaanden- pensioen	Wezenpensioen	Arbeids- ongeschiktheids- pensioen	Totaal pensioen- gerechtigden
491	31	33	186	741
				0
				0
75	3	9	6	93
				0
				0
3			2	5
				0
				0
1			6	7
		6		6
				0
				0
				0
				0
567	34	36	184	821

139,2	9,8	0,4	8,8	158,2
-------	-----	-----	-----	-------

8,1	0,5	0,1	1,0	9,7
-----	-----	-----	-----	-----

ONTWIKKELINGEN 2002 – 2011

	2011	2010	2009	2008
Aantal deelnemers	9.265	8.643	8.716	8.818
• Mannen	1.620	1.506	1.516	1.528
• Vrouwen	7.645	7.137	7.200	7.290
Aantal gewezen deelnemers	2.658	2.629	2.621	2.671
• Mannen	229	220	217	228
• Vrouwen	2.429	2.409	2.404	2.443
Aantal pensioengerechtigden	821	741	679	633
Ouderdomspensioen	567	491	436	380
• Mannen	54	50	42	38
• Vrouwen	513	441	394	342
Nabestaandenpensioen	34	31	28	27
Wezenpensioen	36	33	26	23
Invalideitpensioen	184	186	189	203
(bedragen in EUR miljoenen)				
Premies	63	55	64	51
Pensioenuitkeringen	10	9	8	6
Voorziening pensioenverplichtingen	1.547	1.241	1.010	983
Beleggingen				
Vastgoed	132	131	94	85
Aandelen (inclusief aandelenderivaten)	735	742	610	421
Vastrentende waarden	712	606	608	602
Overig	86	17	- 1	- 47
Totaal	1.665	1.496	1.311	1.061
Totaalrendement	7,7%	10,8%	17,9%	- 21,3%
Dekkingsgraad				
Nominaal	107,7%	120,6%	129,8%	108,0%
Reëel	64,3%	69,9%	71,5%	73,0%

2007	2006	2005	2004	2003	2002
8.404	8.094	7.752	7.542	7.067	7.233
1.453	1.387	1.300	1.255	1.185	1.187
6.951	6.707	6.452	6.287	5.882	6.046
2.555	2.413	2.312	2.125	2.196	1.928
210	200	193	177	178	145
2.345	2.213	2.119	1.948	2.018	1.783
545	526	497	472	437	376
291	233	207	162	125	85
27	21	19	14	10	4
264	212	188	148	115	81
26	22	19	17	16	15
24	19	17	15	13	13
204	252	254	278	283	263
46	42	51	46	53	45
5	4	4	3	2	2
662	672	637	542	579	506
104	138	88	69	67	61
584	614	588	392	389	259
578	455	394	354	237	240
36	15	-31	45	35	9
1.302	1.222	1.039	860	728	569
3,4%	11,8%	15,9%	11,9%	17,9%	- 10,6%

192,3%
114,8%

BEGRIPPENLIJST

Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

Pensioenfondsen moeten op basis van de Pensioenwet (PW) een nota opstellen waarin o.a. wordt ingegaan op:

- interne beheersingssysteem;
- administratieve organisatie en interne controle;
- procedures en criteria voor aansluiting bij het fonds;
- aanspraken van deelnemers;
- risico's;
- financiële opzet.

Actuaris

Adviserend actuaris De adviserend actuaris adviseert over financiële en actuariële zaken die de financiële positie van het fonds beïnvloeden, zoals de hoogte van de premie en het verlenen van indexatie. De adviserend actuaris stelt hiervoor onder andere de pensioenvoorziening vast en bepaalt periodiek of de aanwezige middelen voldoende zijn tegenover de aange-gane verplichtingen. Verder heeft de adviserend actuaris een actieve rol bij de inrichting en de uitvoering van de ALM-studie en adviseert de adviserend actuaris bij de vaststelling van het premie- en indexatiebeleid.

Certificerend actuaris De certificerend actuaris toetst jaarlijks de toereikendheid van de voorziening pensioenverplichtingen, de kostendekkende premie en de financiële situatie van het fonds. Hij geeft hiervoor een actuariële verklaring af en stelt een actuariel rapport op. De taken van de adviserende en certificerend actuaris zijn gescheiden.

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM is toezichthouder op het gedrag van en de informatie-verstrekking door alle partijen op de financiële markten in Nederland.

AG-prognosetafel

Periodiek publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) sterftetafels die zijn gebaseerd op waarnemingen van sterfte in de bevolking. Deze sterftetafels zijn nog niet geschikt voor gebruik door actuarissen: het verloop van de sterfte-kansen is nog te grillig en bepaalde belangrijke wetmatigheden zijn nog niet opgenomen. Om die sterftetafels geschikt te maken voor actuariel gebruik worden ze aangepast door het Actuariel Genootschap. Deze aangepaste tafels krijgen de naam 'AG-tafels'.

Tot 2007 werden tafels gepubliceerd die geen toekomstige sterfte-ontwikkeling bevatten. Met ingang van 2007 wordt de waargenomen ontwikkeling (verbetering) in de sterftetekansen als toekomstige sterfte-ontwikkeling in de sterftetafels

meegenomen. Dit zijn de AG-prognosetafels. In 2007 werd de AG-prognosetafel 2005-2050 gepubliceerd. In 2010 is de AG-prognosetafel 2010-2060 gepubliceerd.

ALM (Asset Liability Management)

Het afstemmen van het pensioenvermogen op verplichtingen. Het uitvoeren van een ALM-studie kan een pensioenfonds of verzekeringsmaatschappij helpen bij het kiezen van de beleggingsmix, de wijze van financieren van de pensioenregeling en/of het financieren van toeslagen. Een ALM-studie kent de volgende aspecten:

- 1) het in kaart brengen van de financiële stromen;
- 2) de simulatie van toekomstige financiële posities;
- 3) de samenhang met de economische omgeving; en
- 4) de vergelijking van beleidsvarianten.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds is enerzijds gericht op het zoveel mogelijk uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen.

Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld.

Beleggingsportefeuille

Het geheel van beleggingen van bijvoorbeeld een particuliere of professionele belegger.

Beleggingsrisico's

Risico's verbonden aan het beleggen; de verwachte rendementen kunnen in werkelijkheid hoger of lager uitvallen ('Rendementen uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst').

Benchmark (index)

Een objectieve maatstaf voor zowel de samenstelling als de performance van het belegde vermogen. Een benchmarkindex is een mandje van -bijvoorbeeld- een aantal aandelen. In beginsel bepaalt de totale waarde van alle uitstaande aandelen de waarde van een index; fluctuaties in de waarde van de index worden derhalve veroorzaakt door koersfluctuaties van de in de index opgenomen aandelen. Een bekend voorbeeld van een index die als benchmark wordt gebruikt is de AEX-index.

Dekkingsgraad	De verhouding tussen het aanwezige vermogen en de contante waarde van de op dat moment geldende reglementaire pensioenaanspraken. Het aanwezige vermogen is gelijk aan de waarde van de beleggingen en de liquide middelen, vermeerderd met het saldo van de vorderingen en de schulden. De nominale dekkingsgraad is de dekkingsgraad zonder rekening te houden met de (voorwaardelijke) toekomstige indexatie. De reële dekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij de (voorwaardelijk) toekomstige indexatie wel is meegenomen.
Dekkingstekort	Situatie dat de middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om te voldoen aan het minimaal vereist vermogen.
De Nederlandsche Bank (DNB)	Orgaan dat toezicht houdt op de financiële soliditeit en stabiliteit van financiële instellingen zoals pensioenfondsen en verzekeraars. Dit wordt ook wel prudentieel toezicht genoemd. Het gedragstoezicht wordt uitgevoerd door de Autoriteit Financiële Markten (zie AFM). Het toezicht op verzekeraars is geregeld in de Wet op het financieel toezicht, terwijl in de Pensioenwet ook het toezicht op pensioenfondsen is geregeld. Tevens zijn bepalingen betreffende het toezicht terug te vinden in de Wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. De Nederlandsche Bank houdt ook toezicht op pensioenregelingen die door een werkgever rechtstreeks bij een verzekeraar worden ondergebracht.
Derivaten	Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijv. een aandeel), een referentieprijs of een index (bijv. de AEX-index). De bekendste vormen van derivaten zijn opties, futures contracten en forward contracten.
Duration	Hiermee wordt de koersgevoeligheid van een bepaalde vastrentende waarde voor veranderingen in de rentestand aangegeven. Een (modified) duration van 5 jaar voor vastrentende waarden geeft aan dat bij een stijging (c.q. daling) van de rentestand met 1%-punt, de koers van de vastrentende waarden met 5%-punten daalt (c.q. stijgt).
Eindloonregeling	Pensioenregeling waarin de hoogte van het pensioen afhangt van het laatst verdiende salaris en het aantal deelnemingsjaren van de deelnemer. Bij een gemitigeerde eindloonregeling tellen bepaalde salarisverhogingen in een voorgeschreven

periode voor pensionering niet of niet meer volledig mee voor de berekening van het pensioen.

Emerging markets

Vrij vertaald: opkomende markten. Hiermee worden financiële markten aangeduid van ontwikkelingslanden. Deze markten worden vaak gekarakteriseerd door de snelle maar ook onstabiele economische groei. Een belegging in een emerging market wordt vaak gezien als risicovol vanwege (potentiële) politieke problemen en economische instabiliteit. Het risico, maar ook het verwacht rendement van een dergelijke belegging is daarom hoger dan van een belegging in ontwikkelde landen.

Emerging markets debt (EMD)

Obligaties uitgegeven door bedrijven of overheden in opkomende markten. Het verwachte rendement op en het risico van dergelijke leningen is hoger dan op credits en staatsleningen.

Financieel toetsingskader (FTK)

Benaming van het toezichtregime dat per 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Dit toezichtregime is verankerd in de Pensioenwet. De bepalingen van het financiële toetsingskader zijn opgenomen in het Besluit Financieel Toetsingskader.

Gedragscode

Schriftelijk stuk waarin regels en richtlijnen worden gegeven ter voorkoming van belangenconflicten tussen het zakelijk belang en de privé-belangen van betrokkenen en van misbruik van vertrouwelijke informatie. Pensioenfondsen dienen verplicht – rekeninghoudend met het bepaalde in de Pensioenwet en de daarop gebaseerde wetgeving – een gedragscode voor de bestuursleden en overige medewerkers van het fonds op te stellen en deze aan De Nederlandsche Bank te overleggen.

Gewezen deelnemer

In de meest eenvoudige definitie is een gewezen deelnemer een persoon voor wie niet langer gelden worden bijeengebracht in een pensioenfonds. De Pensioenwet geeft de volgende definitie: de werknemer of de gewezen werknemer door wie op grond van een pensioenovereenkomst geen pensioen meer wordt verworven en die bij beëindiging van de deelneming een pensioenaanspraak heeft behouden jegens een pensioenuitvoerder.

Herstelplan

Plan van aanpak gericht op het herstel van het dekkingstekort of het reservetekort bij een pensioenfonds. Binnen drie maanden na het ontstaan van de situatie van onderdekking dient het bestuur van het pensioenfonds een herstelplan bij

De Nederlandsche Bank te hebben ingediend. Het herstelplan dient zodanige maatregelen te omvatten, dat de situatie van onderdekking binnen drie jaar geëindigd is. Dit heet kortetermijn herstelplan. Ook in geval van een reservetekort dient een pensioenfonds binnen drie maanden na het ontstaan hiervan een herstelplan bij De Nederlandsche Bank in te dienen, indien de actuariële- en bedrijfstechnische nota van het pensioenfonds niet voorziet in toereikende maatregelen bij een reservetekort. De termijn die in het herstelplan maximaal mag worden aangehouden voor herstel van het reservetekort bedraagt op grond van het FTK 15 jaar. Dit wordt een lange-termijn herstelplan genoemd.

**Indexering
(toeslagverlening)**

Verhoging van het opgebouwde en ingegane pensioen op basis van de stijging van de lonen of prijzen in de voorafgaande periode. Deze verhoging is meestal voorwaardelijk (afhankelijk van de financiële middelen en besluit van het bestuur hiertoe).

Intern toezicht

Het kritisch beoordelen van het functioneren van het (bestuur van het) pensioenfonds door onafhankelijke deskundigen. Het gaat daarbij vooral om het beoordelen van beleids- en bestuursprocedures en -processen, om de checks and balances, om de wijze waarop de uitvoering van de regeling wordt bestuurd en aangestuurd en om de wijze waarop wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn voor (de dekkingsgraad van) het pensioenfonds. De verplichting tot het hebben van een intern toezicht maakt deel uit van de principes voor goed pensioenfondsbestuur. Het doel van het intern toezicht is het beter functioneren van het pensioenfonds (-bestuur).

Langlevenrisico

Het gegeven dat een verzekerde persoon langer kan leven dan op basis van de gehanteerde sterftetekansen wordt verwacht. Dit risico is van belang voor o.a. het ouderdomspensioen.

Middelloonregeling

Pensioenregeling waarin de hoogte van het pensioen is gebaseerd op het aantal deelnemersjaren en het salaris dat de deelnemer gemiddeld tijdens de carrière heeft verdiend.

Nominale rente

Rente zonder rekening te houden met inflatie.

Ouderdomspensioen

Pensioen, bestemd voor de levenslange financiële verzorging van de gerechtigde, nadat deze de in de pensioenregeling omschreven pensioenleeftijd heeft bereikt.

Overbruggingspensioen

In veel pensioenregelingen bestaat de mogelijkheid om vóór de 65e verjaardag met pensioen te gaan. In de periode tussen de desbetreffende pensioenleeftijd en de 65e verjaardag ontvangt de gepensioneerde nog geen AOW-uitkering. Personen die jonger zijn dan 65 jaar betalen bovendien AOW-premie. Het overbruggingspensioen is een tijdelijk ouderdomspensioen dat dient om het inkomensverschil in de periode vóór de 65e verjaardag te overbruggen. Dit kan bestaan uit enerzijds een extra uitkering die de AOW-uitkering vervangt, en anderzijds een (gebruteerde) compensatie voor nog te betalen premies volksverzekeringen. Met ingang van 1 januari 2005 wordt de opbouw van het overbruggingspensioen niet meer fiscaal begunstigd. Een uitzondering hierop geldt voor werknemers die vóór 1 januari 1950 zijn geboren.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het loon, dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer.

Performance

De performance van (een deel van) het vermogen is het totale rendement op marktwaarde. Deze performance wordt in de regel vergeleken met de performance van de benchmark (index). Door middel van een zogenoemde performance attributie analyse wordt het verschil tussen deze beiden op een kwantitatieve wijze verklaard.

Private equity

Beleggen in private equity betreft het beleggen in aandelen van niet-beursgenoteerde ondernemingen. Een private equity investering varieert van het participeren in jonge bedrijven die nog niet volgroeid zijn om via de beurs te worden verhandeld tot het financieren van de overname van gevestigde bedrijven.

Rating

De rating van een belegging of een onderneming geeft een beoordeling weer van het kredietrisico van een bepaalde belegging. De rating wordt vastgesteld door gespecialiseerde bureaus die, afhankelijk van de kredietwaardigheid van een onderneming, een AAA, AA, A, BBB etc. geven. Vastrentende waarden kunnen als hoogste rating AAA krijgen. De investeringsgrens wordt vaak gelegd bij een minimale rating van BBB.

Uniform pensioen- overzicht (UPO)

Een pensioenoverzicht waarin de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid eenduidig worden gepresenteerd. De bedoeling is dat alle pensioenuitvoerders eenzelfde format, zoals opgesteld door de pensioenkoepels, hanteren waardoor de pensioenoverzichten eenvoudig naast elkaar te leggen zijn en de (gewezen) deelnemers de bedragen uit de verschillende pensioenoverzichten bij elkaar kunnen optellen en zo een duidelijk beeld van de financiële situatie bij pensionering krijgen. Vanaf 1 januari 2008 is het hanteren van een UPO voor alle pensioenuitvoerders verplicht.

Valutarisico

Koersrisico dat een belegger loopt door te beleggen in (effecten die noteren in) vreemde valuta.

Vastrentende waarden

Verzamelnaam voor beleggingen waarop in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt. Voorbeelden van vastrentende waarden zijn obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen. Deze beleggingen worden ook wel als risicomijdend aangeduid.

COLOFON

Uitgegeven door Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

Coördinatie Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Tekst Blue Sky Group

Fotografie Don Wijns, Amsterdam e.a.

Ontwerp Frissewind profs in communicatie en design, Amsterdam

Realisatie C&F Report Amsterdam B.V.

Druk Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

Postbus 123 | 1180 AC Amstelveen

T 020 426 62 10 | F 020 426 63 85

E pensioenservice@klmcabinefonds.nl

I www.klmcabinefonds.nl

DAAR 2011 VERSLAG